

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

“นโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คน
ในพื้นที่ชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย :
การปรับนโยบายความมั่นคงชายแดน”

โดย

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และคณะ

กรกฎาคม 2558

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

“นโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คน
ในพื้นที่ชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย :
การปรับนโยบายความมั่นคงชายแดน”

**National security policy regarding the mobility of people in the Border
District of Chiang Saen in Chiang Rai Province:
Reformulation the border security Policy**

คณะผู้วิจัย

1. นายพลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (หัวหน้าโครงการ) สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
2. นายสมารัฐ มหาปิยศิลป์ (นักวิจัย) สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
3. นางภัทรา ชลดำรงกุล (ผู้ช่วยนักวิจัย) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

สนับสนุนโดย สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงาน	6
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่อง “ภูมิศาสตร์แบบไขว้แดง”	10
แนวคิดลักษณะเฉพาะระหว่างคนกับเขตอำนาจรัฐโบราณแบบเอเชียตะวันออก เฉียงใต้	11
แนวคิดการควบคุมคนในรูปแบบค่ายเกษตรของจีนในอดีต	13
แนวคิดนโยบายบังคับเหียนสนตะพายของจีนในอดีต	13
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 ผลการศึกษา	
การศึกษาคนสองสัญชาติ	37
สอบถามเรื่องสถานะบุคคลกับระบบการให้สัญชาติ	39
ความเข้าใจในกลุ่มคนสองสัญชาติในฐานะคนชายแดน	42
แนวคิดการแก้ปัญหาเพื่อความมั่นคงชายแดน	56
ข้อเสนอแนะ	56
บทที่ 4 สรุปผลและอภิปรายผล	
บทสรุป	60
อภิปรายผล	63
รายการอ้างอิง	66

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ	4
2. ผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละช่วงเวลา	5
3. สถิติบุคคลต่างสัญชาติเดินทางเข้าออกราชอาณาจักร	24
4. การจดทะเบียนสมรสระหว่างคนไทยกับชาวต่างชาติที่อำเภอเชียงแสน จังหวัด เชียงราย	41
5. สถิติคนเกาหลีเหนือลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย	55

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. ภาพแสดง (Enclave/Exclave)	10
2. ภาพแสดงความเป็นศูนย์กลางของชายแดนที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือก	44
3. ภาพแสดงการลงทุนของจีนในลาวที่ลดลง	54
4. ภาพแสดงการลงทุนของจีนในไทยที่ลดลง	54
5. ภาพองค์ประกอบพลเมืองชายแดน	64

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย เรื่องนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คน ในพื้นที่ชายแดนอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย : การปรับนโยบายความมั่นคงชายแดน โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 18 เดือน ซึ่งล่วงเลยจากระยะเวลาที่ได้ลงนามในสัญญาไปเป็นเวลา 6 เดือน อันเกิดจากข้อจำกัดในพื้นที่เป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม รายงานชิ้นนี้สำเร็จได้ ด้วยความประสานงานระหว่างหลายภาคส่วนเช่น ด้านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดเชียงราย สำนักงานทะเบียนอำเภอเชียงแสน ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลสถิติต่างๆ รวมไปถึง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร วัชวัลคุ์ ที่เป็นที่ปรึกษาชุดโครงการวิจัยนี้ รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ และศาสตราจารย์.ดร.อิศรา ศานติศาสน์ แห่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยและให้คำปรึกษาตลอดโครงการวิจัย

สุดท้ายงานวิจัยนี้จะไม่สำเร็จได้ หากปราศจากความร่วมมือจากผู้ตอบให้สัมภาษณ์และ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ได้เปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการหาคำตอบในงานวิจัยที่แสดงถึงความเป็อยู่ของกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายไปมาระหว่างชายแดน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เหมาะสมต่อไป คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็ประโยชน์ต่อผู้จัดทำนโยบายด้านความความมั่นคงของรัฐ รวมไปถึงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจได้นำไปใช้ในอนาคต

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
หัวหน้าโครงการ
กรกฎาคม 2558

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ติดกับชายแดนเพื่อบ้านสองประเทศตั้งนั้นปัญหาเรื่องความมั่นคงชายแดนจำเป็นเรื่องที่รัฐให้ความสำคัญโดยกองอำนวยการความมั่นคงภายในราชอาณาจักรได้มียุทธศาสตร์ความมั่นคงภายในราชอาณาจักรพ.ศ.2555-2559ในประเด็นผู้คนที่เคลื่อนที่ไปมาระหว่างประเทศผ่านพรมแดนรัฐสรุปในประเด็นสถานการณ์เฉพาะนั้นได้กล่าวถึงความมั่นคงในรูปสถานการณ์ต่างๆแต่ที่เกี่ยวกับชายแดนจังหวัดเชียงรายนั้นคือข้อ 1.2.2 อาชญากรรมข้ามชาติที่ใช้ช่องว่างทางกฎหมายในการกระทำผิด (หน้า2) ในข้อ1.2.11 ปัญหาชนกลุ่มน้อยและแรงงานต่างด้าวและผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายโดยได้แบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่กำลังจะเดินทางเข้ามาใหม่ทุกกลุ่มและกลุ่มที่อยู่ในอาศัยในประเทศไทยโดยมีข้อในข้อ (2.2) เป็นกลุ่มคนจีนที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย คนเกาหลีเหนือในพื้นที่จังหวัดเชียงรายตลอดจนแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาทำงานโดยไม่ได้ลงทะเบียนซึ่งเดินทางกระจายตัวไปยังจังหวัดใหญ่ๆและตามพื้นที่ทำการประมงของประเทศไทย เอกสารแสดงถึงเชียงรายมีประเด็นความมั่นคงที่เป็นภัยคุกคามจากแรงงานต่างด้าวและคนหลบหนีเข้าเมืองในระดับรุนแรง

ดังนั้นการมีพื้นที่ติดต่อกับ 2 ประเทศของจังหวัดเชียงราย คือ สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และยังใกล้กับสาธารณรัฐประชาชนจีน การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบกิจกรรมชายแดนในสามประเทศดังกล่าวจะมีผลกระทบต่องังหวัดเชียงรายที่เป็นเมืองชายแดนทั้งด้านบวกและด้านลบโดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายทุนของกลุ่มทุนข้ามชาติที่เข้ามาในพื้นที่ชายแดนสามประเทศพร้อมกับการเชื่อมโยงเส้นทางการค้าจากมณฑลยูนนาน ในสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่มาเข้าสู่ประเทศไทย

การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ชายแดนในพื้นที่เชียงรายส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายผู้คนได้อย่างสะดวกมากขึ้นทั้งที่เป็นกลุ่มที่ทำถูกต้องตามระเบียบพิธีการข้ามแดนและคนที่ไม่ปฏิบัติตาม การเคลื่อนที่ของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจไม่กระทบปัญหาของความมั่นคงเท่าใดนักเนื่องจากเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปและส่วนราชการก็มีระเบียบวิธีปฏิบัติและกฎหมายรองรับอยู่แล้ว

การสำรวจ พบว่า การเข้ามาสัมปทานพื้นที่ระยะยาวของกลุ่มทุนจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนดังกล่าวนั้นมีประเด็นสำคัญคือการสามารถเชื่อมโยงการเดินทางระหว่างพื้นที่สามประเทศเข้าด้วยกัน การดำเนินงานพื้นที่นี้เป็นการยกเว้นข้อตกลงที่เป็นอิสระจากข้อตกลงสากลระหว่างรัฐต่อรัฐและอำนาจรัฐไม่สามารถเข้าไปเป็นคู่กรณีได้โดยที่อำนาจรัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่สามารถเข้าเป็นมีส่วนเกี่ยวข้อง และโครงการดังกล่าวได้สร้างพื้นที่ทางเข้าหลักไว้ที่จุดเชื่อมต่อระหว่าง สามประเทศตั้งนั้นถ้าชายแดนใดมีปัญหาโครงการดังกล่าวสามารถเข้าเชื่อมเพื่อเดินทางไปเข้าออกอีกประเทศได้ทันทีนับเป็นข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์อย่างยิ่งดังนั้นการที่พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่

ข้อยกเว้นที่รัฐไทยไม่สามารถเป็นคู่เจรจาได้ ประเทศไทยคงต้องมีการปรับตัวเชิงนโยบายความมั่นคงของรัฐใหม่ในการเผชิญหน้ากับกลุ่มทุนข้ามพรมแดนที่เป็น “กลุ่มทุนที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐ” ซึ่งกำลังสร้างความเข้มแข็งของอำนาจทุน รัฐ และพลเมืองของตนเอง ที่มากขึ้นทุกวันนี้ในพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสอบถามนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกันและรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างในเขตพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เทคนิคการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน ที่อยู่ระหว่างชายแดนไทย ลาว และพม่า รวมถึงกลุ่มที่ได้รับการรับรองสถานะในพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มบริษัทดอกจิวคำ (จินมุเหมิน) บ้านต้นฝิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยแยกเป็น

กลุ่มการท่องเที่ยว (ที่เกิดขึ้นจาก การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่)

กลุ่มแรงงานข้ามชาติ

กลุ่มการค้าชายแดน

กลุ่มผู้ลี้ภัย (เช่น เกาหลีเหนือ ฯลฯ)

เพื่อนำมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นเรื่อง ความมั่นคงของรัฐในการควบคุมการเคลื่อนย้ายผู้คน ประเด็นความพลเมืองของรัฐ การกำหนดสถานภาพบุคคลของรัฐไทย ความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) และระบบเครือญาติ

ศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบด้านความมั่นคงชายแดนของไทยประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างพื้นที่จังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่รัฐกำลังเผชิญอยู่เพื่อนำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มปัญหา เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

2. ศึกษาด้วยการวิจัยเอกสารและเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสารหลักฐานชั้นที่สองเช่น หลักกฎหมาย สถิติย้อนหลัง-ปัจจุบัน สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มผู้คนเป้าหมาย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คน ในพื้นที่เมืองต้นฝิ่ง เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มบริษัทดอกจิวคำ (จินมุเหมิน) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

3. สัมภาษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มคนสัญชาติ ไทย จีน เมียนมา ลาว ในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเส้นทางการเคลื่อนย้ายผู้คนและวิถีชีวิตในเส้นทางการเคลื่อนย้าย การผสมกลมกลืน (Integrations) และการกลืนกลาย (Assimilations) ทางชาติพันธุ์ ในประเด็นการกำหนดสถานะบุคคลของรัฐไทยและสปป.ลาว เส้นทางการเคลื่อนย้ายผู้คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

4. การศึกษาศักยภาพ อำนาจ และหน้าที่ของหน่วยงานด้านความมั่นคง ศึกษาประเด็นปัญหาการจัดการพื้นที่ชายแดนด้วยการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารราชการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

5. การสร้างรูปแบบและแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คน ในพื้นที่ชายแดนอำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงแก่น อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และการประชุมระดมความคิดแบบบูรณาการหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาแนวทางความเป็นไปได้ในผลการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

ผลการศึกษา

งานวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สามข้อดังนี้

ตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องการสอบทานนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกันและรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย ดังนี้

ในประเด็นการสอบทานนโยบายความมั่นคงของรัฐงานวิจัยนี้จะตอบคำถามเรื่องเครื่องมือของรัฐที่ใช้ในการกำกับผู้คนที่ยกย่องว่า “สัญชาติ” และการกำหนดสถานะบุคคลในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการจัดการระเบียบพิธีผ่านแดนของกลุ่มผู้คนที่ผ่านแดน ในพื้นที่เชียงรายนี้มีประเด็นเรื่องสถานะบุคคลของกลุ่มคน ทั้งที่ไร้สัญชาติ และกลุ่มที่อพยพย้ายถิ่นมาอาศัยอยู่อย่างยาวนาน การได้สัญชาติมีขั้นตอนและระเบียบมากมาย หลายคนตายไปโดยไม่ได้รับสัญชาติ การวิจัยนี้พบว่าการไม่มีสัญชาตินั้นสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในพื้นที่และรัฐไทยมีช่องทางการดูแลขั้นพื้นฐานให้กับคนไร้สัญชาติเป็นอย่างดีพอสมควรคนเหล่านั้นมีอิสรภาพและสามารถทำงานเลี้ยงชีวิตและครอบครัวได้อย่างปกติสุข คนที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไปหลายคนที่ยังไม่ได้สัญชาตินั้นได้ให้ความหมายของการได้สัญชาติแตกต่างอย่างมีพลวัต กล่าวคือการได้สัญชาตินั้นไม่ใช่เพื่อให้รัฐรับรองสถานขอพลเมืองรัฐไทยอีกต่อไปความต้องการสัญชาติได้ยกระดับขึ้นในรูปแบบ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” สำหรับคนที่ยังมีอายุน้อยกว่า 60 ปีนั้นรวมถึงกลุ่มคนที่ต้องดูแลรักษาคนในครอบครัวที่พิการ ถึงแม้สวัสดิการของรัฐไทยที่ให้กับคนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตได้แต่ความต้องการสัญชาติได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน กลุ่มคนอายุกลางคนเหล่านี้ต้องการสัญชาติเพื่อ “มีส่วนร่วมทางการเมือง” จากการที่รับข่าวสารจากโทรทัศน์เรื่องการเมืองมาโดยตลอดช่วงสี่ห้าปีที่ผ่านมา

เมื่อเหตุแห่งความต้องการสัญชาติเปลี่ยนแปลงไปในหมู่คนที่กำลังรอสัญชาติ กลุ่มคนที่เคลื่อนมายังพื้นที่ชายแดนก็เป็นเช่นนั้น เพราะการรับรู้เรื่องการเมืองผ่านสื่อในประเทศและต่างประเทศ การได้สัญชาติถึงแม้ว่าจะเป็นภาระกักตุนต่อรัฐ แต่ความต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็กลายเป็น

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ความต้องการสัญชาติที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดระเบียบผู้คน กลุ่มคนที่ไร้สถานะและกลุ่มคนที่เกิดขึ้นจากภูมิทัศน์ชายแดนที่เปลี่ยนไปก็ต้องการสัญชาติเพื่อใช้สัญชาติเป็นเครื่องมือของกลุ่มคน เพื่อผลิตต้นนโยบายของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆเช่นกัน

ดังนั้นการทบทวนนโยบายเรื่องสัญชาติคงต้องยกระดับเรื่องการมีสัญชาติให้ลึกถึงความต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ความมั่นคงของรัฐกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มที่ต้องการมีสัญชาตินั้นไม่ใช่ปัญหาพื้นที่ชายแดนที่ต้องการนำเสนอในการวิจัยนี้ ซึ่งมีการศึกษาถึงกลุ่มคนสองสัญชาติชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ชายแดนที่กำลังเกิดขึ้น แต่การเกิดขึ้นของกลุ่มคนสองสัญชาตินี้เกิดขึ้นเป็นพลวัตต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน พร้อมการกำเนิดเส้นแบ่งเขตแดน และมีจำนวนมากขึ้นเป็นสถิติที่น่าสนใจว่ามีจำนวนมากและกลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองชายแดนที่ไม่ได้เคลื่อนที่ไปไหนแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สินค้าและความเจริญชายแดนเคลื่อนตัวและก้าวหน้าไป

เมื่อภูมิทัศน์ทางพื้นที่ชายแดนเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เชียงราย การเคลื่อนย้ายผู้คนทั้งแรงงานข้ามชาติและกลุ่มคนจีนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ชายแดน กลุ่มคนจีนเองนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการแต่งงานกับคนท้องถิ่นแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องแต่งงานกับคนพม่าที่เดินทางมายังพื้นที่ชายแดนเพื่อทำงาน การแต่งงานจะเกิดขึ้นเนื่องจากทุนของฝ่ายผู้หญิงที่เป็นคนท้องถิ่น เท่านั้นดังนั้นการแต่งงานจะขึ้นอยู่กับสัญชาติท้องถิ่นเช่นไทย หรือลาว แต่จะไม่เกิดการแต่งงานระหว่างคนจีนกับกลุ่มแรงงานพม่าเลยในระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างในเขตพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

ปัญหาชายแดนจากการสังเกตเห็นการแต่งงานระหว่างคนจีนกับคนลาวและคนจีนกับคนสัญชาติไทยในพื้นที่เชียงรายนั้นมีอยู่ให้เห็นบ่อยๆทั้งที่นักวิจัยมีส่วนร่วมและการเล่าสืบต่อมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ถึงแม้ว่าการแต่งงานจะเป็นเพื่อการลงทุนในพื้นที่ก็ตามแต่เมื่อลูกที่เกิดขึ้นก็ย่อมจะเป็นเงินไปด้วยตามบิดา ทำให้มีสองสัญชาติได้ในพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษเช่นกัน คนสองสัญชาติเหล่านี้ อาจกลายเป็นหนึ่งคนหลากหลายสัญชาติได้ในระยะยาว การที่มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษมาเป็นส่วนหนึ่งของชายแดนรับไทย ทำให้ในอนาคตเกิดกลุ่มคนที่ไม่สามารถอธิบายสถานะได้ด้วยสัญชาติอีกต่อไป ซึ่งจะขึ้นอยู่กับการใช้สัญชาติใดในการแสดงตัวในพื้นที่ใด เช่นกัน

แต่ความหลากหลายสัญชาติของคนชายแดนนั้นบางครั้งก็เป็นปัญหาด้านความมั่นคงซึ่งก็เกิดขึ้นบ้างเช่นอาชญากรรมที่ก่อเหตุแล้วข้ามไปอยู่ในอีกพื้นที่หนึ่ง แต่ความจริงคนเหล่านี้ได้คิดเสมอว่าพื้นที่ชายแดนที่เปรียบเสมือนบ้าน การพลิกกลับมาให้เห็นอีกมุมหนึ่งว่า กลุ่มคนเหล่านี้คือสิ่งที่ชายแดนสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องมีลักษณะที่แตกต่างกัน ในแต่ละยุคสมัย กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ซ้อนทับความเป็นชาติพันธุ์แต่คนกลุ่มนี้นั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าของพื้นที่ชายแดนในภาคสังคมวัฒนธรรมและเป็นจิ๊กกลในการสร้างความสั่นไหวทางเศรษฐกิจชายแดน แต่ความแตกต่างระหว่างสองพื้นที่คือ แม้สายจะเห็นความชัดเจนเรื่องการเป็น Informal cross-border trade facilitator แต่สำหรับ

บ้านวังลาวที่ไกลจากด่านชายแดนนั้นได้เป็นพื้นที่ที่พักตัวเองก่อนเดินทางไปทำงานที่อื่นและอีกส่วนหนึ่งทำการเกษตรกรรมทั้งสองประเทศด้วย

การสร้างมโนทัศน์เรื่องคนชายแดนที่มีสองสัญชาติในเชิงการทำประโยชน์ในพื้นที่มากกว่าการกำจัดหรือจับกุมถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายว่าคนหนึ่งจะมีเพียงสัญชาติเดียวเท่านั้นแต่ไม่มีบทลงโทษถ้าคนมีสองสัญชาติ ดังนั้นประโยชน์จากการมีอยู่ของกลุ่มคนสองสัญชาติจนถึงคนหลายสัญชาติจึงเป็นกรณีเฉพาะพื้นที่และคงปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ชายแดน

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของพื้นที่ชายแดนเชียงรายซึ่งแตกต่างจากปัญหาของพื้นที่ชายแดนอื่นๆ ที่มีกลุ่มคนสองสัญชาติสองแบบคือกลุ่มคนภายในรัฐเองซึ่งปรับเปลี่ยนตัวเองตามภูมิทัศน์ของเมืองชายแดนอยู่ตลอดเวลาการสร้างนโยบายสำหรับคนกลุ่มนี้คงไม่สามารถที่จะครอบคลุมในช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงได้แต่สำหรับกลุ่มคนสองสัญชาติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษฝั่งบ้านต้นผึ้งของสปป.ลาวนั้นและการเข้ามาของกลุ่มคนจีนที่ใช้วิธีแต่งงานกับคนพื้นถิ่นในประเทศไทย ในงานวิจัยนี้ขอเสนอจากการศึกษาได้ใช้แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวฮังการีเรียน คือ Karl Polanyi ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาของรัฐและระบบเศรษฐกิจไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า The Great Transformation⁴⁴ โดย Polanyi มองว่ารัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสมัยใหม่ไม่ควรถูกแยกพิจารณาเป็นคนละส่วนแต่ควรพิจารณาเป็นองค์ประกอบเดียวกันที่เรียกว่า “Market Society” หรือ “สังคมการตลาด” เขาเสนอว่าพัฒนาการของรัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ควรไปด้วยกันเนื่องจากระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ต้องการรัฐที่เข้มแข็งมาช่วยลด

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทุนนิยมและรัฐสมัยใหม่ก็ต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันแบบทุนนิยมซึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่สำคัญแต่ละครั้ง (เช่นการปฏิวัติอุตสาหกรรมกระแสนะวัตน์เป็นต้น) จำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันตนเองสำหรับสังคมเพื่อลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมมีความเกี่ยวพันกันโดยธรรมชาติ

แนวคิดของ Polanyi สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและดูแลสังคมเมื่อพิจารณาในกรณีของไทยการดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีสถานะเป็นทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและแหล่งอาชญากรรมในเวลาเดียวกันและการควบคุมชายแดนที่รัดกุมรวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยลดปัญหาชายแดนได้ใน 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 รัฐสมัยใหม่

การที่รัฐไทยต้องปรับสถานะในการเจรจาระหว่าง กลุ่มทุนเสมือนรัฐที่เขตเศรษฐกิจพิเศษโดยไม่ใช้รัฐต่อรัฐในการเจรจา การสร้างคณะกรรมการในรูปเอกชนที่ต้องดำเนินการเจรจาเพื่อให้มีการปรับตัว และสร้างกลไกการจัดการระบบการแสดงสถานะที่แท้จริงซึ่ง การใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วย เช่น กล้องวงจรปิด ระบบจดจำใบหน้า ระบบการเก็บข้อมูลลายนิ้วมือ เป็นการสร้างฐานข้อมูลเฉพาะประเทศ และการเก็บข้อมูลการข้ามแดนระยะยาวจะเป็นประโยชน์ในการจัดการสถานะบุคคลให้เกิดการเลือกใช้ สถานะภาพใดสถานภาพเพียงหนึ่งเดียว

ประเด็นที่ 2 คู่เจรจา

การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนในพื้นที่ระหว่างรัฐระหว่างกลุ่มการค้าและระหว่างผู้ค้า ในทุกระดับเพื่อให้เกิดการแสดงตัวตนที่เลือกใช้เพียงหนึ่งเดียวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งที่ผ่านมาในกลุ่มคน สองสัญชาติไม่ได้มีบทบาทในการเชื่อมโยงกับกลุ่มการค้าอื่นๆ เพียงทำการค้าในระบบเครือญาติเท่านั้น ดังนั้นการสร้างพื้นที่การปรากฏตัวที่ชัดเจนทำให้ไม่สามารถเลือกสถานะทั้งสองไปพร้อมๆกันได้

ประเด็นที่ 3 ความเท่าเทียม

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้มีการเปิดพื้นที่ต่างๆที่เคยเป็นพื้นที่ต้องห้าม ในพื้นที่ชายแดนก็เช่นกัน การเคลื่อนตัวผู้คนเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทั้งทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ดังนั้น การที่เชียงราย ที่ถูกเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางเศรษฐกิจในเรื่องการสะสมทุนและทางสวัสดิการสังคม ที่สร้างจาก ปฏิบัติการค้าชายแดนพื้นที่อีกฝั่งหนึ่งของเชียงราย เนื่องจากรัฐอีกฝั่งหนึ่งไม่สามารถพัฒนาพื้นที่ให้ พลเมืองมีความเท่าเทียมกับอีกฝั่งหนึ่งได้ การสร้างการเจรจาทั้งสองฝ่ายเรื่องช่วยเหลือด้านการพัฒนา พื้นที่เป็นสิ่งรัฐไทยต้องปรับปรุงนโยบายในการให้ความช่วยเหลือ เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุขและ การจ้างงานให้มีอาชีพที่มีรายได้ทัดเทียมกันทั้งสองประเทศ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสอบทานนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกันและรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างในเขตพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เทคนิคการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน ที่อยู่ระหว่างชายแดนไทย ลาว และพม่า รวมถึงกลุ่มที่ได้รับการรับรองสถานะในพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มบริษัทดอกริ้วคำ (จินมูเหมิน) บ้านต้นผึ้ง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สามข้อดังนี้

ตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องการสอบทานนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกันและรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย รัฐไทยยังใช้นโยบายสัญชาติในการจัดการการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนแต่ปัญหาการได้สัญชาติได้เปลี่ยนไปเป็นความต้องการสัญชาติเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยและการเกิดขึ้นของผู้คนที่มิสองสัญชาติกำลังเปลี่ยนรูปแบบและอาจมีความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกลุ่มคนดั้งเดิมตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างชายแดนของรัฐนั้นได้สร้างพลเมืองชายแดนขึ้นซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐไทยต้องตระหนักถึงกลุ่มคนเหล่านี้ซึ่งจะมีทั้งเป็นปัญหาความมั่นคงและเป็นประโยชน์ด้านความมั่งคั่งในฐานะ Informal cross-border trade facilitator

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้เสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย โดยมีวิธีที่ทำให้พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ของรัฐที่ทันสมัยและสร้างความร่วมมือกับพื้นบ้านด้วยการเจรจาช่วยเหลือให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างรัฐในบริเวณพื้นที่ชายแดน

คำสำคัญ : พื้นที่ชายแดน, พลเมืองชายแดน, เชียงราย

Abstract

This research aims to review the national security policies regarding the population movement across boundaries between Thailand's borderline and nearby countries: Myanmar and Lao People's Democratic Republic (LPDR) including concession territories located between Chiang Rai province in Thailand and Lao People's Democratic Republic (LPDR); in order to analyze the national security problem and present the guidelines of policy suitable for the changes of population movement along the borderline in the area of Chiang Rai province. The qualitative research is used by conducting interviews on the group of those who has been moving along the borderline between Thailand, Lao and Myanmar and those who live in the long term concession by the company Dok-Hjew Kham situated at Ban Ton Phueng, Lao People's Democratic Republic (LPDR). This research can be concluded as following:

- 1) The government of Thailand has still been using the citizenship policy, however problem has been shifted into the demands of political activities participation, which is likely to be true for those who hold dual nationalities.
- 2) The result of our analysis has shown significant issues regarding national security and economic concerns as Informal cross-border trade facilitator.
- 3) The guideline is presented to help supporting the development of these areas through negotiation and cooperation which consequently brings equality between states along the borderline.

Keywords: Border Space, Border Citizen, Chiang Rai

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

จังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในสองจังหวัดในประเทศไทยที่มีพื้นที่ติดต่อกับ สองประเทศ¹ สำหรับ จังหวัดเชียงรายคือประเทศสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และยังใกล้กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การเปลี่ยนแปลงลักษณะและรูปแบบกิจกรรมชายแดนใน สามประเทศดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อจังหวัดเชียงรายที่เป็นเมืองชายแดนทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายทุนของกลุ่มทุนข้ามชาติที่เข้ามาในพื้นที่ชายแดนสามประเทศพร้อมกับการ เชื่อมโยงเส้นทางการค้าจากมณฑลยูนนาน ในสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่มายังประเทศไทย

ความมั่นคงชายแดนในพื้นที่จังหวัดเชียงรายในฐานะที่เมืองหน้าด่านของรัฐมีช่องทางในการ เคลื่อนย้ายผู้คน สิ่งของ และเงินตราในช่องทางที่หลากหลายตามแนวชายแดนและการเคลื่อนที่ของผู้คน ต่างๆนั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อนเกิดเส้นเขตแดนที่แบ่งแยกอำนาจในแต่ละรัฐที่สร้างขึ้นเมื่อไม่นาน มานี้ ความมั่นคงชายแดนที่รัฐไทยตระหนักและประกาศเป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักร พ.ศ.2555-2559 ในประเด็นผู้คนที่เคลื่อนที่ไปมาระหว่างประเทศผ่านพรมแดนรัฐรูปใน ประเด็นสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวกับชายแดนจังหวัดเชียงรายนั้นคือข้อ 1.2.2 อาชญากรรมข้ามชาติที่ใช้ ช่องว่างทางกฎหมายในการกระทำความผิดในข้อ 1.2.11 ปัญหาชนกลุ่มน้อยและแรงงานต่างด้าวและผู้เข้าเมือง โดยผิดกฎหมายโดยได้แบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่กำลังจะเดินทางเข้ามาใหม่ทุกกลุ่มและกลุ่มที่อยู่ อาศัยในประเทศไทยโดยมีข้อในข้อ 2.2 เป็นกลุ่มคนจีนที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย คนเกาหลีเหนือใน พื้นที่จังหวัดเชียงรายตลอดจนแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาทำงานโดยไม่ได้ลงทะเบียนซึ่งเดินทาง กระจายตัวไปยังจังหวัดใหญ่ๆและตามพื้นที่ทำการประมงของประเทศไทย เอกสารแสดงถึงเชียงรายมี ประเด็นความมั่นคงที่เป็นภัยคุกคามจากแรงงานต่างด้าวและคนหลบหนีเข้าเมืองในระดับรุนแรง

ภูมิทัศน์ชายแดนชายแดนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง ห้วยทราย-เชียงของ ที่เชื่อมโยงกับโครงการสัมปทานพื้นที่เมืองต้นฝั้ที่คณะกรรมการแผนการและการ ลงทุนของรัฐบาลลาว หรือ State Planning and Investment Committee รายงานว่าได้อนุมัติให้สิทธิ สัมปทานในการเช่าที่ดินระยะยาว² ในเขตเมืองต้นฝั้ แขวงบ่อแก้ว ให้กับกลุ่มบริษัทดอกจิวคำจาก ประเทศจีน(บริษัทจินหมู่เหมิน) โดยภายใต้สิทธิสัมปทานดังกล่าว กลุ่มบริษัทดอกจิวคำจะทุ่มเงินลงทุน คิดเป็นมูลค่ารวมถึง 3,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อดำเนินการพัฒนาพื้นที่ 827 เฮกตาร์ในลาวให้เป็น

¹ อีกหนึ่งจังหวัดคืออุบลราชธานีที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา

² การอนุมัติให้สิทธิสัมปทานในการเช่า ขณะนี้ยังไม่เห็นเอกสารสัญญาเช่าฉบับจริงแต่เป็นรายงานข่าวที่ออกมาเป็นสองระยะกล่าวคือ ระยะแรกข่าวจะกล่าวว่าการสัมปทานมีระยะเวลา 75 ปีในเนื้อที่ประมาณ 5,168.75 ไร่ ต่อมาข่าวว่าเป็นการสัมปทานพื้นที่ เป็นเวลา 99 ปี บนเนื้อที่กว่า 7,500 ไร่

เขตเศรษฐกิจการค้าและบริการอย่างครบวงจรเพื่อรองรับความร่วมมือภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยเขตการค้าเสรี (Free Trade Area—FTA) ระหว่างจีนกับอาเซียนให้ได้ภายใน 10 ปีข้างหน้า

กลุ่มบริษัทดอกงิ้วคำโดยใช้ชื่อโครงการว่า "Kings Romans of Laos Asian economic & tourism development zone" ได้เริ่มลงทุนในขั้นเบื้องต้นคิดเป็นมูลค่าราว 86 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะนี้ ได้ดำเนินการก่อสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น (Infrastructure) เช่นถนนหนทาง เขื่อนป้องกันตลิ่งในแนวแม่น้ำโขง โรงเรียน ร้าน อาหาร โรงแรม โรงพยาบาล อาคารพาณิชย์ สนามกอล์ฟ เขตอุตสาหกรรม-อุตสาหกรรม เบา เขตท่องเที่ยวดอนซาว (เกาะในแม่น้ำโขงของลาว) เขตผลิตภัณฑ์ยา สมุนไพร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งนี้ ได้เริ่มก่อสร้างสนามบินขนาดใหญ่ ทางวิ่งยาว 3 กิโลเมตรเพื่อรองรับเครื่องบินโบอิง 737 –แอร์บัส A 320 ได้เพื่อดึงนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศบินตรงเข้าภายในโครงการ

โครงการได้แบ่งการพัฒนาออกเป็น 5 พื้นที่คือ พื้นที่ A เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเน้นด้านการค้า การพาณิชย์ กาสิน พื้นที่ B เป็นกิจการท่าเรือ พื้นที่ C เป็นกิจการด้านวัฒนธรรมพื้นที่ D เป็นกิจการด้านโบราณสถาน และพื้นที่ E เป็นเขตการท่องเที่ยวธรรมชาติ สำหรับการพัฒนาเขตการท่องเที่ยวในโครงการนี้ได้แบ่งออกเป็น 6 โซนได้แก่โซน 1 จัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับขุนสาซึ่งเกี่ยวข้องกับชายแดนด้านนี้ โซน 2 เกาะดอนซาวโดยเกี่ยวข้องกับดอกงิ้วและตลาดสินค้าชายแดน โซน 3 ชุมชนพม่าโดยจัดให้เป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับชาวพม่า 4.โบราณสถานอาณาจักรสุวรรณภูมิโคมคำ โซน 5 ท่าเรือบ้านมอมซึ่งมีตลาดและชุมชนชาวลาวด้วย และโซน 6 ธรรมชาติของสวนป่าและไม้ดอกไม้ประดับโครงการทั้งหมดแบ่งเป็น 34 โซน³ โดยที่ก่อสร้างอยู่ในขณะนี้คือโซนที่ 23 ซึ่งเป็นท่าเรือในแม่น้ำโขง โซน 1-8 เป็นโรงแรมระดับห้าดาวและอาคารต่างๆ สำหรับเกาะดอนซาวเป็นโซนที่ 18 ก็เป็นกิจการสินค้าปลอดภาษี

การสำรวจเบื้องต้นเพื่อเสนอโครงการวิจัย พบว่า การเข้ามาสัมปทานพื้นที่ระยะยาวของกลุ่มทุนจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนดังกล่าวนี้มีประเด็นสำคัญคือการสามารถเชื่อมโยงการเดินทางระหว่างพื้นที่สามประเทศเข้าด้วยกัน การดำเนินงานพื้นที่นี้เป็นการยกเว้นข้อตกลงที่เป็นอิสระจากข้อตกลงสากลระหว่างรัฐต่อรัฐ และอำนาจรัฐไม่สามารถเข้าไปเป็นคู่กรณีได้ เช่น กรณีการข้ามแดนที่มีการออกไปผ่านแดนของตนเอง การจัดการเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์ชายแดนเช่นการขุดทรายแม่น้ำโขง การก่อสร้างเขื่อนกันตลิ่ง การจัดการเดินเรือ และสร้างท่าเรือ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างชาติได้อย่างเสรี การมีผู้คนที่ไร้สถานภาพรัฐ หรือบุคคลที่มีหลายสัญชาติทำงาน การรักษาความปลอดภัยของโครงการที่อยู่เหนืออำนาจรัฐและอำนาจกระบวนการยุติธรรมของรัฐ การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยที่อำนาจรัฐของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่สามารถเข้าเป็นมีส่วนเกี่ยวข้อง และโครงการดังกล่าวได้สร้างพื้นที่ทางเข้าหลักไว้ที่จุดเชื่อมต่อระหว่าง สามประเทศดังนั้นถ้าชายแดนใดมีปัญหาโครงการดังกล่าวสามารถเข้าเชื่อมเพื่อเดินทางไปเข้าออกอีกประเทศได้ทันทีนับเป็นข้อได้เปรียบทาง

³หน่วยงานในประเทศไทยได้ให้ข้อมูลว่ามีจำนวน 36 โครงการและโครงการกาสินนี้เป็นหนึ่งใน 36 โครงการ

ภูมิศาสตร์อย่างยิ่งเพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ขั้วยกเว้นที่รัฐไทยไม่สามารถเป็นคู่เจรจาได้ ประเทศไทยคงต้องมีการปรับตัวเชิงนโยบายความมั่นคงของรัฐใหม่ในการเผชิญหน้ากับกลุ่มทุนข้ามพรมแดนที่เป็น“กลุ่มทุนที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐ”ซึ่งกำลังสร้างความเข้มแข็งของอำนาจทุน รัฐ และพลเมืองของตนเอง ที่มากขึ้นทุกวันนี้ในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

ดังนั้นพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงรายจึงเป็นพื้นที่ที่ต้องมีการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการเกิดขึ้นของอาชญากรข้ามชาติเช่นกรณีสังหารลูกเรือจีน13ศพเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2554 สร้างความตื่นตระหนกขึ้นในลำน้ำโขงระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งที่ไม่มีเขตแดนติดต่อกันเลยเรือของทหารจีนได้เข้ามาลาดตระเวนในแม่น้ำโขงและห้ามเดินเรือเป็นระยะเวลาหนึ่งจนสามารถจับผู้ร้ายได้ซึ่งเป็นไทใหญ่และถูกจับได้ในพื้นที่ แขวงบ่อแก้ว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งเป็นพื้นที่ตรงข้ามชายแดนไทยทำให้เห็นว่าอาชญากรข้ามชาตินั้นได้ใช้ชายแดนเป็นที่หลบหนีไปมาอยู่ตลอดเวลา ไม่เพียงอาชญากรเท่านั้นการนำเงินตราต่างประเทศเข้าในราชอาณาจักรก็ผ่านการเดินทางของผู้คนในบริเวณชายแดนเช่นกรณีที่เชียงของการนำเงินตราจากร้านรับแลกเงินฝ่งสปป.ลาวเข้ามาในราชอาณาจักรเกินกว่าที่กำหนดไว้ของชาวลาวเพื่อนำมาเข้าธนาคารที่ฝ่งประเทศไทยโดยโดนจับกุมที่ทำเรือเชียงของในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2558 รวมถึงการเดินทางขนยาเสพติด คนหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายทั้งที่เป็นคนระหว่างรัฐชายแดนและคนที่เดินทางข้ามรัฐเช่นเกาหลีเหนือการเคลื่อนที่ของคนจีนมาลงทุนค้าขายและแต่งงานในพื้นที่ชายแดนตลอดจนกลุ่มคนชายแดนพื้นถิ่นที่ตั้งถิ่นฐานมาอย่างยาวนาน

การทำความเข้าใจชายแดนเชียงรายในขณะที่ภูมิทัศน์ในภูมิภาคนี้กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่รัฐไทยต้องให้ความสำคัญและทราบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบายชายแดนในพื้นที่ให้ถูกต้องการศึกษาวิจัยนี้จึงเป็นงานที่จะนำเสนอประเด็นศึกษาเรื่องการเดินทางข้ามแดนไปมาระหว่างชายแดนของผู้คนต่างๆในพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงรายกับสปป.ลาว เมียนมาและสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายชายแดนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสอบถามนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกันและรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างในเขตพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 1 กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ

แผนกิจกรรมหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งผลลัพธ์ (Output) ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมรอง
1. เพื่อสอบถามนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกัน และรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย	1.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและนโยบายความมั่นคงในรัฐของไทยและการสัมปทานพื้นที่ระยะยาวในบ้านต้นฝั้สปป.ลาว	1.1.1 ศึกษาจากเอกสารราชการ (สถิติและข้อมูลเชิงคุณภาพ) 1.1.2 ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน 1.1.3 ถอดเทปพิมพ์งาน
	1.2 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ	สังเคราะห์การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
	1.3 ศึกษาเรื่องแนวคิดและปัญหาความมั่นคงที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างรัฐ	
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างในเขตพื้นที่ชายแดนไทย จังหวัดเชียงราย	งานเก็บข้อมูลภาคสนาม	2.1 เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่อำเภอเชียงแสนด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
		2.2 เก็บข้อมูลในพื้นที่สัมปทานระยะยาวบ้านต้นฝั้สปป.ลาว ชายแดนลาว-จีนจีน ชายแดนไทย-พม่า
		2.3 วิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก	กิจกรรมรอง
3. เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย	สังเคราะห์ข้อมูล	สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานด้านความมั่นคง

ตารางที่ 2 ผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา (แบ่งเป็นราย 6 เดือน)

เดือนที่	กิจกรรม (activities)	ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ (outputs)
6 เดือนที่ 1	1. การสอบถามแนวคิดเรื่องความมั่นคงของรัฐและแนวคิดการเคลื่อนย้ายผู้คน 2. งานเก็บข้อมูลภาคสนาม	1. ได้แนวคิดจากการทบทวน 2. ได้ข้อมูลภาคสนาม 3. ได้บทความวิชาการที่แสดงความก้าวหน้าจากข้อมูลภาคสนาม
6 เดือนที่ 2	1. สังเคราะห์งานวิจัย 2. ประชุมระดมความคิดเห็น	ได้รูปแบบและแนวทางของนโยบายความมั่นคง

แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน

คำถามการวิจัย

รัฐไทยจะมีแนวนโยบายอย่างไรเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างชายแดนที่ติดกับพื้นที่ของกลุ่มทุนที่ได้รับอำนาจจากรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มีขอบเขตเนื้อหาในเรื่องความมั่นคงของรัฐไทยในประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คน
2. การวิจัยนี้มีขอบเขตพื้นที่ จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะ อำเภอเชียงแสน อาจรวมพื้นที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องเช่น อำเภอเชียงของ (บริเวณก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่4) พื้นที่หมู่บ้านชาวจีนยูนนานในประเทศไทย โดยการศึกษาจะสัมพันธ์กับพื้นที่เมืองต้นฝิ่ง เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มบริษัทดอกจิวคำ (จินมูเหมิน)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เทคนิคการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน ที่อยู่ระหว่างชายแดนไทย ลาว และพม่า รวมถึงกลุ่มที่ได้รับการรับรองสถานะในพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มบริษัทดอกจิวคำ (จินมูเหมิน) บ้านต้นฝิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยแยกเป็น

กลุ่มการท่องเที่ยว (ที่เกิดขึ้นจาก การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่)

กลุ่มแรงงานข้ามชาติ

กลุ่มการค้าชายแดน

กลุ่มผู้ลี้ภัย (เช่น เกาหลีเหนือ ฯลฯ)

เพื่อนำมาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นเรื่อง ความมั่นคงของรัฐในการควบคุมการเคลื่อนย้ายผู้คน ประเด็นความพลเมืองของรัฐ การกำหนดสถานภาพบุคคลของรัฐไทย ความเป็นชาติพันธุ์ (Ethnicity) และระบบเครือญาติ

ศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบด้านความมั่นคงชายแดนของไทยประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างพื้นที่จังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่รัฐกำลังเผชิญอยู่เพื่อนำมาวิเคราะห์และจัดกลุ่มปัญหา เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

2. ศึกษาด้วยการวิจัยเอกสารและเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาเอกสารหลักฐานชั้นที่สองเช่น หลักกฎหมาย สถิติย้อนหลัง-ปัจจุบัน สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของกลุ่มผู้คนเป้าหมาย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คน ในพื้นที่เมืองต้นผึ้ง เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มบริษัทดอกจี้วคำ (จินมุเหมิน) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

3. สัมภาษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มคนสัญชาติ ไทย จีน เมียนมาร์ ลาว ในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเส้นทางการเคลื่อนย้ายผู้คนและวิถีชีวิตในเส้นทางการเคลื่อนย้าย การผสมกลมกลืน (Integrations) และการกลืนกลาย (Assimilations) ทางชาติพันธุ์ ในประเด็นการกำหนดสถานะบุคคลของรัฐไทยและสปป.ลาว เส้นทางการเคลื่อนย้ายผู้คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

4. การศึกษาศักยภาพ อำนาจ และหน้าที่ของหน่วยงานด้านความมั่นคง ศึกษาประเด็นปัญหาการจัดการพื้นที่ชายแดนด้วยการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารราชการ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

5. การสร้างรูปแบบและแนวทางเพื่อกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คน ในพื้นที่ชายแดนอำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงแก่น อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และการประชุมระดมความคิดแบบบูรณาการหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาแนวทางความเป็นไปได้ในผลการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

ผลที่ได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นที่เป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

1. ได้แนวทางในการนำเสนอนโยบายความมั่นคงชายแดนที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่รัฐกับพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับพื้นที่อีกรัฐแต่มีสัมปทานพื้นที่ระยะยาว
2. ได้เผยแพร่แนวคิดเรื่องรัฐกับพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับพื้นที่อีกรัฐแต่มีสัมปทานพื้นที่ระยะยาว

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องพื้นที่ชายแดนของไทยมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สำหรับพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงรายได้มีการศึกษาที่อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้เป็นอย่างมากได้แก่ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของชาติในสังคมไทย (ยศ สันตสมบัติ , 2551) ที่มีโครงการวิจัยย่อยในพื้นที่เชียงแสนและเชียงของ โดยสรุปเป็นแนวคิดดังนี้

1. พรมแดนรัฐชาติปรับเปลี่ยนไปตามอิทธิพลการค้าการสร้างเขตการค้าเสรีและกระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ทำให้พรมแดนลดความสำคัญลง ความเป็นเมืองชายแดนทางการค้าเริ่มมีความสำคัญในการกำหนดพรมแดนของรัฐชาติเพิ่มมากขึ้นทั้งนี้แนวคิดเรื่องเขตแดน พรมแดน ของรัฐชาติสมัยใหม่ที่ยึดถือกันอยู่มีค่านิยมและความหมาย เขตแดน ชายแดน พรมแดนดังนี้

2. การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตในพื้นที่ทำให้เงินและตลาดเข้ามามีอิทธิพลต่อการจัดลำดับทางสังคม

3. พรมแดนรัฐชาติที่เชียงแสนปรับเปลี่ยนไปตามอิทธิพลการค้าที่แสดงถึงพื้นที่ที่อำนาจรัฐไม่สามารถสถาปนาตัวขึ้นเหนือพื้นที่ชายแดนได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากพื้นที่ชายแดนมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่หลากหลายและรัฐไทยเองก็ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวหากแต่มีหน่วยงานที่หลากหลายมีข้อปฏิบัติและเป้าหมายการทำงานที่แตกต่างกัน ตามพื้นที่และช่วงเวลา

4. สิ่งเดียวที่รัฐจะพอควบคุมได้คือดินแดนและการอ้างอธิปไตยเหนือดินแดนซึ่งปัจจุบันกลายเป็นเหตุผลหลักของการสร้างความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของอำนาจรัฐ ที่เผชิญกับโลกาภิวัตน์รัฐจึงกลายเป็นผู้เล่นรายเดียวที่ต้องใช้ดินแดนเป็นพื้นฐานของอำนาจ

การควบคุมการเคลื่อนย้ายผู้คนของรัฐไทยในพื้นที่ชายแดนจึงเป็นเรื่องดินแดนเป็นหลักแต่เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวของไทยได้ติดต่อกับพื้นที่ที่เป็นการสัมปทานระยะยาวของอีกรัฐหนึ่งโดยกลุ่มคนที่เข้ามาสัมปทานในลักษณะบริษัทข้ามชาติ ดังนั้นชายแดนเชียงแสนจึงเปลี่ยนแปลงไปจากงานวิจัยที่อ้างมาแล้วผู้เล่นจึงเป็นการเผชิญหน้าของกลุ่มคนที่เข้ามาเป็นผู้เล่นใหม่บนพื้นที่เดิม ทำให้การควบคุมการเดินทางข้ามแดนของรัฐไทยต้องเข้าใจบริบทที่เปลี่ยนแปลงนี้และสามารถรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างทันทั่วทั้งที่

ความหมายเกี่ยวกับชายแดน เขตแดน และพรมแดนในบริเวณเชียงแสนที่เคยยึดถือตามหลักรัฐชาติสมัยใหม่ควรได้รับการทบทวนซึ่งนิยามดังกล่าวนี้มีดังนี้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ,2554, หน้า 9)

เขตแดน Boundary: boundary line เส้นแบ่งเขต: เส้นสมมุติที่กำหนด ขึ้นเป็นเขตของเขตหน่วยการปกครองหรือบริเวณพื้นที่ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันบางอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเส้นแบ่งเขตอำเภอ

เส้นแบ่งเขตจังหวัด เส้นแบ่งเขตดิน เส้นแบ่งเขตภูมิอากาศ ในกรณีเป็นเส้นแบ่งเขตประเทศ นิยมเรียกว่า เส้นเขตแดนระหว่างประเทศ

เขตแดนระหว่างประเทศ (International boundary) หมายถึงเส้นสมมุติที่กำหนดขึ้นโดยประเทศ ทวิภาคี เพื่อเป็นขอบเขตและรู้ว่อาณาจอธิปไตยของตนหรือของประเทศนั้นได้มาสิ้นสุดอยู่ที่เส้นสมมุติ นี้ เส้นสมมุติดังกล่าวอาจกำหนดขึ้นบนแผนที่หรือแผนผัง หรือแสดงด้วยคำพรรณนาเป็นลายลักษณ์อักษร หรืออาจแสดงเป็นหลักฐานบนพื้นดินก็ได้

พรมแดน

Frontier แนวพรมแดน พื้นที่ซึ่งคาบเกี่ยวไปตามเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ

แนวพรมแดน Frontier หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีความคาบเกี่ยวทั้งสองประเทศ ซึ่งพื้นที่คาบเกี่ยวนี้ จะไปตามเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ โดยไม่มีข้อกำหนดแน่ชัดว่าจะต้องอยู่ลึกเข้าจากเส้นเขตแดน ด้านละเท่าใด

ชายแดน

Border ชายแดน พื้นที่ต่อเนื่องกับเส้นเขตแดนระหว่างประเทศของประเทศใดประเทศหนึ่ง

ชายแดน Border หมายถึง พื้นที่จากเส้นเขตแดนระหว่างประเทศเข้าไปในดินแดนของประเทศใดประเทศหนึ่ง ไม่มีข้อกำหนดว่าจะลึกเข้าไปเท่าใด

ความหมาย ของเขตแดน Boundary และพรมแดน frontier นั้นสอดคล้องกับความหมายใน Cukwurah, The Settlement of Boundary Disputes in International Law, (Great Britain: Manchester University Press, 1967) ที่ว่า ในเรื่องเขตแดนนั้นมี 2 คำ ที่ต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือคำว่า boundary นั้น หมายถึงเขตแดน ซึ่งโดยปกติรัฐจะตกลงกันด้วยการทำเป็นเส้นเขตแดน boundary line ส่วนคำว่า frontier หมายถึงพรมแดน ที่มีลักษณะเป็นอาณาบริเวณที่ยังไม่อาจกำหนด จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของอาณาเขตประเทศใดประเทศหนึ่งได้อย่างชัดเจนแน่นอนไปได้ (Cukwurahอ้าง ใน ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช ,2554, หน้า 66)

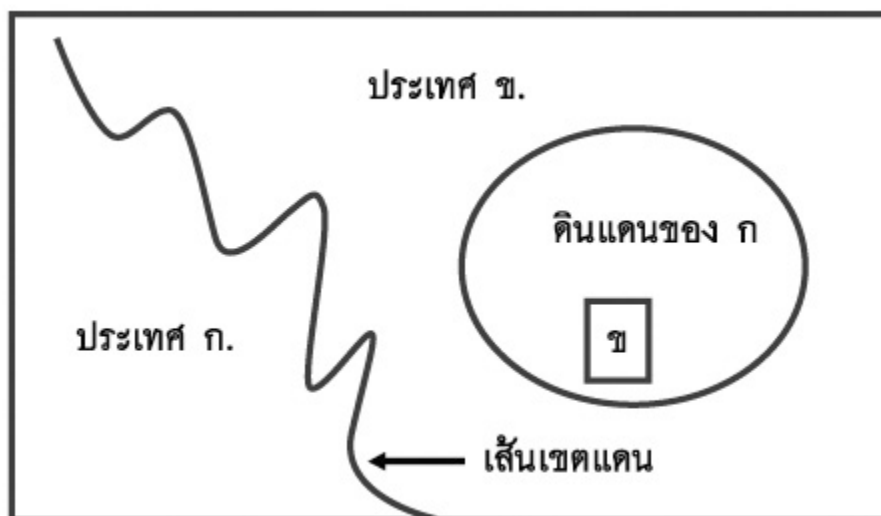
แนวคิดเรื่อง “ภูมิศาสตร์แบบไข่มุกแดง”

สถานการณ์ของชายแดนเสี่ยงแสนกับพื้นที่เช่าระยะยาวของบริษัทเอกชนจีนในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งไม่อาจจะอธิบายได้ด้วยตัวแบบใดๆ ซึ่งในกรณียุโรป มีลักษณะพื้นที่เชิง กายภาพ ที่มีประเทศหนึ่งอยู่ในพื้นที่อีกประเทศหนึ่ง แต่ไม่เหมือนกันในเรื่องการควบคุมผู้คนแบบ บริษัทเงินทุนหมิ่น ลักษณะทางกายภาพแบบยุโรปอธิบายได้ดังนี้

ลักษณะนี้พบได้ทั่วไปในยุโรปตั้งแต่ยุคกลางเรื่อยมา จนถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 เรียกลักษณะทางกายภาพเขตแดนและพรมแดน ว่า เอ็นเคลฟ/เอกซ์เคลฟ (Enclave/exclave) หรือ ภูมิศาสตร์แบบไข่มุกแดงใช้เรียกดินแดนส่วนหนึ่งของประเทศใดประเทศหนึ่งที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนแผ่นดินของ ตนเอง แต่ตั้งอยู่บนดินแดนของประเทศอื่น

การที่เอ็นเคลฟ ซึ่งมีลักษณะเป็นไข่มุกแดงของประเทศหนึ่งอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง ทำให้เกิดคำ เอ็ก เคลฟ ตามขึ้นมา จากภาพพบว่าดินแดนของประเทศก.ไปตั้งอยู่ในบริเวณของประเทศ ข. เราเรียกเนื้อที่

วงกลมรูปไข่นี้เป็นเอนไคลฟ์ของประเทศ ก. แต่ในทางกลับกันเรียกว่าเป็นเอนไคลฟ์ของประเทศ ข. ทว่าเพื่อป้องกันความสับสนจึงมักเรียกดินแดนในลักษณะนี้ว่า เอนไคลฟ์

ภาพที่ 1 แสดง (Enclave/Exclave) ภาพจาก มรกต เจวจินดา ไมเยอร์ อัครพงษ์ คำคุณ 2554

นอกจากคำศัพท์สองคำนี้แล้ว ยังมีอีกคำหนึ่ง คือ คำว่า “เคาน์เตอร์เอนไคลฟ์ (counter Enclave) ซึ่งแสดงภาพด้วยสีเหลี่ยมข. ซึ่งหมายถึงความซับซ้อนยิ่งขึ้นของเรื่องเขตแดน กล่าวคือ กลับมีดินแดนของประเทศ ข. อยู่ในเอนไคลฟ์ของประเทศ ก. ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศ ข. เอง หรืออาจเรียกได้ว่า เป็นปรากฏการณ์ไข่แดง ซ้อนไข่แดง แต่โดยทั่วไปมักนิยมเรียกเคาน์เตอร์เอนไคลฟ์ว่า เอนไคลฟ์เท่านั้น (มรกต เจวจินดา ไมเยอร์ อัครพงษ์ คำคุณ, 2554, หน้า 28-29)

แนวคิดลักษณะเฉพาะระหว่างคนกับเขตอำนาจรัฐโบราณแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในส่วนการควบคุมผู้คนในพื้นที่ชายแดนนั้น พื้นที่ชายแดนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงจีนตอนใต้ที่มีจารีตในการกำหนดสถานภาพและสังกัดรัฐแตกต่างจาก การจัดการรัฐสมัยใหม่ โดยรัฐโบราณนั้นเน้นการควบคุมคนมากกว่าพื้นที่ดังนี้

แนวคิดทางภูมิศาสตร์ของดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอาณาจักรต่างๆ แต่เดิมยังไม่มีแนวคิดเรื่อง “เส้นกั้นอาณาเขต” (boundary/borders) มีแต่แนวความคิดเรื่อง “แดนต่อแดน” (frontiers) ซึ่งหมายถึง เครื่องชี้ว่า ณ อาณาบริเวณนั้นเป็นเขตปลอดอำนาจรัฐหรืออำนาจปกครองหรือไม่ แม้ว่าจะไม่ปลอดอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิงก็เป็นเขตที่อำนาจรัฐเบาบางและแผ่ไปอย่างไม่สม่ำเสมอไม่ต่อเนื่อง ลักษณะของอาณาบริเวณชนิดนี้ก็คือ เป็นพื้นที่ป่าเขาลำเนาไพร หรือเป็นที่รกร้างว่างเปล่า หรือเป็นที่ไม่เหมาะกับการตั้งถิ่นฐานด้วยเหตุผลที่เป็นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งหรือหลายๆสาเหตุที่กล่าวมา พื้นที่ที่เป็นแดนต่อแดน ไม่จำเป็นต้องอยู่ชายแดนรัฐเสมอไป แต่อาจอยู่ระหว่างเมืองหนึ่งกับเมืองหนึ่งไกลๆ กับศูนย์กลางอันเป็นที่ตั้งของกลไกอำนาจรัฐก็ได้ (เช่นชายทุ่งทางด้านเหนือของกรุงเทพฯ ก่อนที่จะมีการขุดคลองรังสิตในสมัยรัชกาลที่ 5) แนวคิดเรื่องแดนต่อแดนเป็นประเด็นที่สะท้อนลักษณะเฉพาะ ของอำนาจรัฐและการปกครองในระบอบบรมราชาธิราช(สมเกียรติ วันทะนะ, 2530, หน้า 83)

รัฐโบราณหรือรัฐในยุคก่อนการเกิดแนวคิดเกี่ยวกับรัฐตามสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลียนั้น มีลักษณะเฉพาะบางอย่างที่แตกต่างไปจากรัฐสมัยใหม่อย่างสิ้นเชิงโดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับเขตแดน พรหมแดน หรือ อาณาเขต เหตุเพราะการปกครองในยุคดังกล่าวยังมิได้มีแนวคิดหรือคำนึงถึงแนวคิดดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญหากแต่กลับให้ความสำคัญกับการคุมกำลังคนมากกว่าการครอบครองดินแดน ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับรัฐจึงไม่เกี่ยวข้องกับดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน แต่จะหมายถึงเมืองหลวงซึ่งอำนาจและการควบคุมแผ่ออกไปปกครองดินแดนรอบ ๆ ซึ่งอำนาจจะลดน้อยลงตามระยะทาง หมายความว่า ยิ่งไกลอำนาจปกครองก็จะอ่อนไป ในพื้นที่บางแห่งไม่ได้กำหนดขอบเขตอำนาจแน่ชัด อำนาจการปกครองที่ขยับขยายได้ก็สามารถเข้าไปถึงรัฐเพื่อนบ้านได้ ดินแดนชายอาณาเขตเหล่านี้ จึงมักขึ้นอยู่กับหลายๆอำนาจ(เจ้าหลายๆฝ่าย หรือ สองฝ่ายฟ้า) พร้อมๆกัน (บทสัน, เบนจามิน เอ, 2543) หรืออาจกล่าวได้ว่าการที่รัฐโบราณไม่มีพรหมแดนชัดเจนตายตัวนั้นเป็นเพราะไม่จำเป็นต้องมีและไม่ใช้ที่ ใช้กันในระบบรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้เนื่องจากความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบโบราณมีจุดเน้นอยู่ที่การควบคุมกำลังคนมากกว่าที่ดิน (เสกสรร ประเสริฐกุล, 2552, หน้า 8) จากสภาวะการณดังกล่าว ส่งผลให้อำนาจการปกครองของรัฐไม่ได้จำกัดแน่นอนตายตัวอยู่กับเส้นเขตแดนรัฐแต่อย่างใด หากแต่สามารถแผ่ขยายหรือหดตัวลงได้ในแต่ละช่วงเวลา

ดังนั้น รัฐโบราณหรือรัฐก่อนสมัยใหม่ (Pre-modern state)จึงยังไม่ปรากฏแนวคิดเรื่อง เขตแดน (boundary) และเส้นเขตแดน(border/borderline)แต่อย่างใด หากแต่เป็นไปในรูปของพื้นที่ชายแดน (frontier) หรือชายของของอำนาจ ที่ซึ่งอำนาจของศูนย์กลางต่างๆ ค่อยๆเจือจาง และบางเบา จนกระทั่งเป็นพื้นที่ทับซ้อนกัน อาจเรียกได้ว่าเป็นอาณาบริเวณที่เป็นเขตปลอดอำนาจรัฐหรืออำนาจการปกครองซึ่งความจริงอาจไม่ได้มีการปลอดอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิง แต่ก็เป็นบริเวณที่มีอำนาจรัฐบางเบาและแผ่ไปอย่างไม่สม่ำเสมอ

ลักษณะเด่นๆของรัฐโบราณ รัฐจารีต หรือรัฐก่อนสมัยใหม่ ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดช่วงรัชกาลที่4 มีลักษณะสำคัญแตกต่างจากรัฐสมัยใหม่ดังนี้

1. ไม่มีพรหมแดนชัดเจนและไม่ได้ถือหลักอธิปไตยเหนือดินแดน
2. รัฐและสังคมดำรงอยู่ทับซ้อนกัน โดยการจัดตั้งสังคมตามระบบไพร่/ขุนนาง ทำให้สมาชิกของสังคมเป็นคนของรัฐไปโดยปริยายทุกคนมีนายและรัฐก็ไม่มีกลไกการปกครองที่แยกจากการควบคุมกำลัง
3. ประกอบด้วยศูนย์กลางอำนาจใหญ่เล็ก แต่อำนาจไม่รวมศูนย์หังเมืองใหญ่มีฐานะกึ่งอิสระและประเทศราชปกครองตนเอง(Semi-autonomy) โดยพื้นฐาน
4. ไม่รังเกียจชาติพันธุ์ในความหมายทางการเมือง กล่าวคือ ไม่ได้คัดคนออกเป็นคนนอกคน ในตามความแตกต่างทางชาติพันธุ์และไม่มีแนวคิดเรื่องชาติในความหมายสมัยใหม่แบบปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้คุมอำนาจยังยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้แต่ขุนนางก็มาจากหลากหลายชาติพันธุ์และเขาเหล่านั้นสามารถแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้เต็มที่

5. รัฐมีบทบาทจำกัด แต่ปกป้องคุ้มครองไม่ให้ข้าศึกศัตรูมารุกรานและรักษาความสงบภายใน ศูนย์อำนาจไม่ว่าใหญ่หรือเล็กไม่ว่าตัวนั้นมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา(เสกสรรค์ อ่างแล้ว หน้า 7)

ดังนั้นพื้นที่ที่ศึกษาจึงมีลักษณะคล้ายรัฐจารีตแบบโบราณแบบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ควบคุมเฉพาะบุคคลไม่ได้ให้ความสำคัญกับเขตแดน พรหมแดน โดยจะเห็นว่าเขตแดนและพรหมแดนในความหมายของรัฐสมัยใหม่ ลดความสำคัญลงไปในพื้นที่ชายแดนในบริเวณนี้ในปัจจุบัน

แนวคิดการควบคุมคนในรูปแบบค่ายเกษตรของจีนในอดีต

จากการเข้าสำรวจพื้นที่ในเขตเขาระยะยาวของบริษัทจีนพบว่ามีการใช้กลวิธีการปกครองดั้งเดิมเข้ามาใช้ในการจัดการพื้นที่เขตเช่าที่เรียกว่า “ค่ายเกษตร” โฉนดลักษณะการปกครองดังกล่าวมีลักษณะดังนี้

ค่ายเกษตร เกิดขึ้นใน ในสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ. 1911- 2187) ชาวจีนอันได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งในยูนนาน ซึ่งรวมทหารจำนวนหลายแสนคน มาตั้งเป็นค่ายเกษตร ป้องกันชายแดน และกลายเป็นชาวบ้านในที่สุด ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มคนอันที่เข้ามาะลอกใหญ่ แต่ก็ไม่ทราบว่าการกลุ่มทหารเหล่านั้นเป็นคนจากที่ใด(เจีย แยนจอง ม.ปป.)

ค่ายเกษตรเป็นมาตรการป้องกันชายแดนของจีนในบริเวณยูนนานโดยการให้กองกำลังทหารจากดินแดนชั้นในไปตั้งค่ายประจำตามจุดยุทธศาสตร์ในเวลาปกติว่างศึกสงครามก็ให้ทำนาเลี้ยงตนเอง ในสมัยราชวงศ์หมิงในเขตใต้คง (เต๋อฮง) มีค่ายเกษตร 22 ค่าย ในสมัยราชวงศ์ชิง มี 27 ค่ายจำนวนพลเคยมีมากถึงสองหมื่นคนทหารเหล่านี้วันเข้ากลายเป็นชาวบ้านไปจนแทรกซึมกลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างชนพื้นถิ่นกับจีนอันกลายเป็นลักษณะวัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ (เจีย แยน จอง, 2538 หน้า 24-25)

แนวคิดนโยบายชักบังเหียนสนตะพายของจีนในอดีต

การเข้าสำรวจพื้นที่งานวิจัยได้เห็นถึงการจัดการโครงสร้างการดำเนินงานที่บริษัทของจีนใช้ดำเนินงานคือการทำงานที่คนจีนจะไม่มียุทธศาสตร์ในการทำงานที่ปะทะกับชาวบ้านและคนงานในบริษัท เลย การทำงานจะผ่านตัวแทนของกลุ่ม ชชาติพันธุ์และกลุ่มชาติต่าง ๆ ที่แทนโดยนโยบายนี้พบว่าเป็นนโยบายที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งของราชสำนักจีนในการปกครองดินแดนห่างไกลเช่นมณฑลยูนนาน

ความสำเร็จของราชสำนักจีนในการปกครองดินแดนห่างไกลคือนโยบาย“จี้หมี”คือการใช้ผู้คนในท้องถิ่นในการดำเนินงานโดยไม่เปลี่ยนแปลงแต่การทำงานนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของขุนนางฝ่ายจีนอีกทีหนึ่งเหมือนคนบังคับม้าไว้ให้ทำงานตามที่ต้องการโดยนโยบายนี้มีรายละเอียดดังนี้

ชนชาติจีนถือว่าตนเองมีอารยธรรมสูงชนชาติอื่น ๆ นั้นเป็นกลุ่มคนป่าเถื่อน ดุร้ายแบบสัตว์ การปฏิบัติต่อกลุ่มคนต่าง ๆ นั้นนอกจากการใช้อำนาจทางทหารแล้วยังใช้กุศโลบายในการเกลี้ยกล่อมและผูกมัดล้ามโยงให้ผูกใฝ่ราชสำนักจีน

สมัยราชวงศ์อันได้ตั้งชื่อว่า “จีหมี” จี หมายถึง ขลุ่ยม้ายี่ลุ่มโยงกับสายบังเหียน หมี หมายถึง เชือกสนตะพายวัวควาย เป็นการเมืองที่การปกครองที่สวมขลุ่ยม้ายี่และสนตะพายแก่ชนเผ่าส่วนน้อย เยี่ยงสัตว์เลี้ยง

ยรรยง จิระนคร, รัตนพร เศรษฐกุล. (2554) ต่อมาราชวงศ์ถึงในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 พระเจ้าถังไท่จง ได้กำหนดเอานโยบายจีหมี ในชนเผ่าส่วนน้อย 850 หัวเมือง เมืองใหญ่เป็นแคว้น จีหมีเมืองน้อยเป็นอำเภอจีหมี หัวเมืองจีหมีดังกล่าวมีหัวหน้าชนเผ่าเป็นผู้ปกครองโดยราชสำนักขอให้ส่งบรรณาการเท่านั้นสมัยหยวน หมิง ซึ่ง ได้พัฒนาเจ้านายจีหมีเป็นข้าหลวงแสนหวี ข้าหลวงแสนฟู ข้าหลวงรองแสนฟู ข้าหลวงอานฟู โดยคำว่า “แสน” เพี้ยนมาจาก คำจีนที่ออกเสียงว่า “แซวน” หมายถึง ป่าวร้องเผยแพร่ คำว่าหวี มาจากคำว่า “เว่ย” หมายถึงปลอบโยน คำว่า “ฟู” มาจากคำว่า ฝู หมายถึงเอาอกเอาใจ คำว่า “อาน” มาจากคำจีนแปลว่าสงบสุขร่มเย็น โดยข้าหลวงแสนหวีเป็นตำแหน่งสูงสุด (ยรรยง จิระนคร, รัตนพร เศรษฐกุล, 2544, หน้า 95-97)

ในช่วงราชวงศ์หมิงถึงราชวงศ์ชิงมีความพยายามในการเปลี่ยนเจ้าถิ่นเป็นคนนอก(ก่าย ถู กุย หลิว) เป็นนโยบายยุบและยกเลิกการปกครองโดยเจ้านายท้องถิ่นแต่ไม่สำเร็จ (ยรรยง จิระนคร, รัตนพร เศรษฐกุล, 2544, หน้า 252-253)

หลัง 10 ตุลาคม 1911 เคื่อชู่ชินเป็นข้าหลวงใหญ่ปกครองมณฑลยูนนานได้เห็นการปกครองของอังกฤษที่มีต่อเชียงตุงจึงใช้นโยบายตั้งคนนอกไม่เปลี่ยนเจ้าถิ่น จึงเป็นการปกครองที่เป็นรูปแบบรัฐซ้อนรัฐ (ยรรยง จิระนคร, รัตนพร เศรษฐกุล, 2544, หน้า 261-263)

ชายแดนและเส้นเขตแดนเชียงราย

การควบคุมการเดินทางข้ามพรมแดนรัฐของผู้คนบริเวณเชียงแสนเชียงของ แม่สาย ยังดำเนินต่อไปอย่างไรก็ตามมีความพยายามของหน่วยงานด้านความมั่นคง ในการผลักดันให้ฝ่ายปกครองเร่งทำการจัดระเบียบท่าเรือหรือช่องทางข้ามแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพรมแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพม่า และ สปป.ลาวในพื้นที่อำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะบริเวณสามเหลี่ยมทองคำความพยายามดังกล่าวเกือบจะเป็นปมขัดแย้งระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกันเองมาหลายครั้ง อันเนื่องจากความล่าช้าต่อการขับเคลื่อนในการแก้ปัญหาของฝ่ายปกครอง เพื่อให้ปัญหาการลักลอบข้ามแดนแบบเถื่อนๆทั้งในช่วงเวลากลางวันและกลางคืนหมดไปจากพื้นที่ สำหรับอำเภอเชียงแสนมีจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 1 จุดได้แก่จุดผ่านแดนถาวรอำเภอเชียงแสนซึ่งตั้งอยู่หน้าว่าการอำเภอเชียงแสน ต่อมากระทรวงมหาดไทยมีประกาศลงวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรชายแดนไทยกับสปป.ลาว ที่ริมแม่น้ำโขงแทนที่เดิม เป็นจุดผ่านแดน โดยขยายระยะเวลาการเดินทางเข้าออกจากเดิม 06.00 น.-18.00 น. มาเป็นตั้งแต่เวลา 06.00 น.-20.00 น. เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งระหว่างไทย-สปป.ลาว และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าและการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การเปิดจุดผ่านแดนถาวรทำให้พื้นที่ อ.เชียงแสน มีจุดผ่านแดนเพิ่มขึ้นเป็นแห่งที่ 2 โดยจุดแรกอยู่ที่ริมฝั่งหน้าว่าการ อ.เชียงแสน และถือเป็นแห่งที่ 4 ของ จ.เชียงรายและมีจุดผ่อนปรนการค้า จำนวน 2 จุด ได้แก่จุดผ่อนปรนการค้าสวนดอก (ประกาศเมื่อ 16 ต.ค.2541) และจุดผ่อน

ปรนการค้าสปรก (ประกาศเมื่อ 27 ตุลาคม 2541) ในบริเวณจุดผ่านแดนถาวรไม่มีการสัญจรข้ามแดนกันมากนัก ในขณะที่จุดผ่อนปรนทางการค้าตามประกาศทั้งสองจุดแทนที่จะเป็นจุดผ่านแดนเพื่อการค้าในระดับท้องถิ่น กลับกลายเป็นช่องทางหลัก เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับ การข้ามไปเล่นการพนันยังประเทศเพื่อนบ้านแต่ในความเป็นจริงนั้นมีจุดข้ามแดนที่ไม่เป็นทางการนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วเป็นจำนวนมากโดยพบว่าปัจจุบันมีช่องทางเฉพาะกิจที่ไม่เป็นทางการอีกจำนวนหนึ่งซึ่งไม่สามารถระบุให้แน่ชัดไปได้ไม่น้อยกว่า 10 จุด ซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นช่องทางที่บริษัทใช้เดินทางไปมาระหว่างดินแดนทั้งสองประเทศ

พื้นที่ชายแดนของอำเภอเชียงแสน มีการพัฒนาพื้นที่ระหว่างประเทศ ไม่เพียงแต่เมืองต้นฝั้ง ในเขตของสปป.ลาวเท่านั้น ยังมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 ระหว่างอำเภอเชียงของ กับเมืองห้วยทรายแขวงบ่อแก้ว ที่รองรับถนน R3A ที่เริ่มต้นจากเมืองคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน และในพื้นที่ระหว่ สหภาพเมียนมาร์กับ สปป.ลาว นั้นได้เริ่มก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่จะเชื่อม 2 ประเทศเป็นแห่งแรก โดยสะพานดังกล่าวจะเชื่อมถนนหมายเลข 17 E ซึ่งเป็นทางหลวงในลาว กับทางหลวงหมายเลข 4 ของพม่า สามารถเชื่อมไปยังประเทศเวียดนาม หรือขึ้นเหนือไปจีน และตรงไปยังอินเดียหรือบังกลาเทศได้ ส่วนฝั่งพม่ามีถนนที่จะเชื่อมไปยังถนน R3B ที่ตัดผ่านแนวเหนือ-ใต้ และยังคงเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการเชื่อมต่อคมนาคม ขนส่งจากเขตภาคเหนือลงไปสู่ภาคใต้ในเขตลุ่มน้ำโขงอีกด้วย สะพานดังกล่าวนี้ ใช้เงินทุนมูลค่ารวม 18 ล้านดอลลาร์ หรือประมาณ 540 ล้านบาท ซึ่งเป็นงบประมาณของรัฐบาลลาวกับพม่าฝ่ายละ 50% และดำเนินการก่อสร้างโดยบริษัทร่วมทุนระหว่างสองประเทศ เพื่อให้แล้วเสร็จใน 30 เดือน ภายในวันที่ 15 สิงหาคม ปี 2015 สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งแรกระหว่างลาวกับพม่าดังกล่าวนี้ ตั้งอยู่ในเขตบ้านห้วยกุ่ม เมืองลอง แขวงหลวงน้ำทา ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเชียงลาบ เมืองท่าขี้เหล็ก เขตรัฐฉานของพม่า

ทางการไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรีในการตั้งเขตเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาในพื้นที่แห่งนี้ เรียกว่า ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. 2556 ประกาศ ณ วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 กล่าวโดยสรุปว่าเพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าการลงทุนในพื้นที่ชายแดน โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดพื้นที่ของตนเองเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนับว่าเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในเชิงหลักการเป็นอย่างดีเหมาะสมกับพื้นที่ชายแดน

การพัฒนาพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำโขงตอนบนระหว่าง 4 ประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีการคาดว่าจะมีปริมาณการค้า การเดินทาง และการขนส่งสินค้า เพิ่มขึ้นอย่างมาก ที่สำคัญที่พื้นที่เชียงของต้องเผชิญกับการบุกเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน อย่างน่าตกใจ คือการเข้ามาของคาราวานรถขอชาวจีนในช่วงวันหยุดยาวของสาธารณรัฐประชาชนจีนต้นเดือน ตุลาคม พ.ศ.2555 และช่วง วันตรุษจีน พ.ศ. 2556 โดยมีมีจำนวนรถยนต์เข้ามาเป็นจำนวนมากจากการข้ามที่ท่าเรือเชียงของ รถยนต์เหล่านี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนที่วิ่งอย่างไม่รู้กฎจราจรของประเทศไทยทำให้รถติดทั่วเมือง ห้องน้ำที่จะรองรับไม่มีทุกคนขับถ่ายอยู่ริมห้องน้ำที่ปิดเนื่องจากไม่ได้รับการแจ้งจำนวนการเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน ดัง

การควบคุมการเดินทางระหว่างรัฐนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบและเป็นการเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ระหว่างรัฐทั้ง 4 ประเทศ

สมมุติฐานในการนำแนวคิดที่ทบทวนมาประยุกต์การวิจัย

การทบทวนแนวคิดเรื่องพรมแดนและเขตแดนนั้นในกรณีของที่ดินเขตเช่าระยะยาวของบริษัท จินหมู่เหมิน ไม่ได้เป็นไปตามแบบเขตแดนที่ติดกัน หรือคล้ายคลึงกับเขตแบบแบบไข่แดง แต่กรณีของพื้นที่สัมปทานระยะยาวของกลุ่มจินหมู่เหมินนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีลักษณะที่เป็นลักษณะ “เสมือนเอ็นเคลฟ/เอกซ์เคลฟ (Enclave/exclave) ชั่วคราว” หรือกล่าวได้ว่ามีลักษณะ “ภูมิศาสตร์แบบไข่แดงที่มีประเทศที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง” และการเกี่ยวข้องนี้ไม่ได้เป็นเรื่องระหว่างรัฐทั้งสาม เป็นความแตกต่างจากแนวคิดของพรมแดนและเขตแดนยุโรปกับพื้นที่ที่จะศึกษานี้ กล่าวคือไม่ได้เป็นเรื่องระหว่างรัฐและคน ทั้งสองรัฐ แต่เป็นเรื่องพื้นที่ “ภูมิศาสตร์ไข่แดง” แบบมีพื้นที่ที่เหนืออำนาจอรัฐทั้งสองจากประเทศที่ 3 เข้ามาเกี่ยวข้อง

ดังนั้นอำนาจอรัฐที่อยู่ในเขตแดนเชียงแสนที่ควรจะมีอำนาจในการจัดการพื้นที่นั้นถูกท้าทายด้วยการข้ามแดนอย่างไร้ทิศทาง และเสรี

ในส่วนประเด็นประชากรที่อาศัยในเขตพื้นที่เขตเช่าระยะยาวนั้นการแต่งงานระหว่างผู้คนที่มาจากหลากหลายประเทศ กับคนพื้นถิ่นนั้นก็เพิ่มขึ้นทุกวัน ทั้งนี้โดยเฉพาะประชากรที่มาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ยังคงใช้วิธีแบบดั้งเดิมในการเข้ามามีอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม “แบบค่ายเกษตร” ที่เคยทำสำเร็จมาแล้วในอดีตเพื่อที่จะสร้างพลเมืองที่มีลักษณะใหม่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งจะเกี่ยวพันกับการกำหนดสถานภาพบุคคลระหว่างรัฐที่มีความซับซ้อนสำหรับประเทศไทยและในเมื่อเกิดประชาอาเซียนที่จะต้องมีพลเมืองอาเซียนเกิดขึ้น

ในทางปฏิบัติของประเทศไทยเรื่องพื้นที่ชายแดนและการข้ามแดนนั้นเป็นการจัดการปัญหาภายในรัฐมากกว่าทั้งเรื่องความมั่นคงก็เป็นเรื่องความมั่นคงภายใน การกำหนดสถานภาพผู้คนก็มีการปฏิบัติเมื่อผู้คนเหล่านั้นเข้ามาอยู่ในรัฐไทยแล้วเป็นส่วนใหญ่ การได้สัญชาติเป็นการอ้างถึงการกำหนดกลุ่มคนพลัดถิ่นต่างๆในพื้นที่อำนาจของรัฐไทย ที่รัฐได้กำหนดไว้เพื่อใช้บริหารจัดการ ทำให้การอ้างกลุ่มคนเหล่านี้¹ ดำเนินไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้น(เช่นกลุ่มจีนฮ่ออพยพ ชาวเขา เป็นต้น) นอกเหนือจากจำนวนที่พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 กำหนด ทำให้การควบคุมการเคลื่อนย้ายผู้คนในบริเวณชายแดนไม่เป็นผล

โดยงานวิจัยนี้จะเสนอแนวทางในการปรับเปลี่ยนนโยบายการเคลื่อนย้ายผู้คนข้ามชายแดน ในมิติทางความมั่นคงของรัฐในการเผชิญกับภาวะพื้นที่ชายแดนบริเวณอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงรายที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปที่เป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาการเชื่อมต่อระหว่างประเทศในลุ่มน้ำโขงตอนบน และเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นประชาคมอาเซียน

¹ กลุ่มคนเหล่านี้มีจำนวน 14 กลุ่ม ประกอบด้วย เวียดนามอพยพ อดีตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพพลเรือน อดีตโจรจีนคอมมิวนิสต์มาลายา ไทลื้อ ผู้อพยพเชื้อสายไทยเกาะกง ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย จีนฮ่ออิสระ เนปาลอพยพ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ชาวเขาที่อพยพเข้ามาก่อนวันที่ 3 ตุลาคม 2528 ผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวลาวภูเขา บุคคลบนพื้นที่สูง ม้งที่พิกสงฆ์ถ้ำกระบอก และชาวมอแกน ซึ่งต่อมากลุ่มคนเหล่านี้ได้ปรับสถานะภาพตามแนวทางมติคณะรัฐมนตรี 18 มกราคม 2548 ให้เป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยและอาศัยอยู่เป็นเวลานาน

การทบทวนภูมิทัศน์ชายแดน

พื้นที่ชายแดนกับกระแสการพัฒนาภูมิภาค

ในช่วงหลังสงครามเย็นการพัฒนาในภูมิภาคต่างๆเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเนื่องจากการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ทางการเมืองได้ลดลงในส่วนของพื้นที่จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ได้รับการผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกรอบความร่วมมือ โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจมีเป็นการเพิ่มพลังทางเศรษฐกิจระหว่างไทย พม่า ลาว และจีนตอนใต้ (ยูนนาน) หรือที่เรียกกันว่าสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (Economic Quadrangle) เกิดขึ้นท่ามกลางบรรยากาศความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในลักษณะของการรวมตัวเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคและอนุภูมิภาค

การเริ่มต้นด้วยการพัฒนาเส้นทางเชื่อมเชียงราย-หลวงพระบาง ทำให้หลักไปยังเชียงตุง ขณะเดียวกันจีนได้มีนโยบายมุ่งลงใต้ระหว่างมณฑลยูนนานกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างไทย พม่า ลาว และจีนตอนใต้ ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1993 และเชียงรายยังเชื่อมโยงไปกับ กรอบความร่วมมือในกรอบหกเหลี่ยมเศรษฐกิจความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง(ดลยา เทียนทอง,2551, หน้า 22)

กรอบความร่วมมือสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจได้ขยายความร่วมมือไปยังกัมพูชาและเวียดนามทำให้ยกระดับกรอบความร่วมมือเป็นหกเหลี่ยมเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region-GMS)(ดลยา เทียนทอง,2551, หน้า 24)ส่งผลให้เชียงรายเป็นพื้นที่ของการเชื่อมต่อกับเส้นทางการค้าของกรอบความร่วมมือต่างๆส่งผลกับเมืองเชียงรายเป็นอย่างมากดังนั้นความเข้าใจในการพัฒนาการของเชียงรายในฐานะเมืองชายแดนโดยเฉพาะสามอำเภอที่เป็นจุดปะทะกับการพัฒนาเป็นสิ่งที่งานวิจัยนี้ต้องการแสดงให้เห็นเข้าใจ ดังนี้

เชียงรายกับกระแสการพัฒนาภูมิภาคจากยุวณานิคมสู่โลกาภิวัตน์

ความมั่งคั่งและการค้าชายแดนจังหวัดเชียงราย ที่เกิดขึ้นนั้นการทบทวนเรื่องภูมิทัศน์ชายแดน ด้วยการศึกษารื่องการค้าชายแดนที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนบริเวณชายแดน ก่อนที่รัฐจะเข้ามาจัดการจากสาเหตุการสร้างเส้นเขตแดนขึ้น โดยที่กลุ่มคนเหล่านี้มีทั้งที่อพยพเข้ามาใหม่ และผู้อยู่ในพื้นที่สืบเนื่องมาอย่างยาวนาน รวมถึงกลุ่มคนที่ใช้เส้นทางในการค้าชายแดนเดินทางขนส่งสินค้า มาในอดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ชายแดนและการค้าชายแดนนั้นสามารถแบ่งแนวการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์พื้นที่ในจังหวัดเชียงรายได้ดังนี้

ยุคเส้นทางการค้าทางไกล

เป็นยุคที่เส้นเขตแดนไม่ปรากฏชัดเจน เขตแดนและชายแดนจะชัดเจนที่ช่องทางระหว่างเมืองเท่านั้น ที่เป็นจุดแบ่งอำนาจทางการค้าและรูปแบบโบราณตั้งนั้นเส้นเขตแดนจึงอยู่บนเส้นทางการค้าไม่ได้ทอดยาวตลอดอาณาจักรหรือเมืองแต่อย่างใด การกั้นเขตระหว่างอำนาจนั้นเป็นภูเขาและแม่น้ำเท่านั้น อำนาจของรัฐก็จัดการการเก็บภาษีเฉพาะสินค้าที่ผ่านแต่ละอำนาจรัฐเท่านั้นผู้คนเดินทางโดยเสรีในพื้นที่จังหวัดเชียงรายนกลุ่มผู้คนที่เดินทางเส้นทางการค้าชายแดนที่สามารถสร้างความมั่งคั่งให้กับกลุ่มและอาณาจักร งามบนเส้นทางการค้าที่จุดแวะพักสินค้าและแลกเปลี่ยน ในพื้นที่นี้มีสองกลุ่มใหญ่ๆที่ช่วงชิงการค้าระหว่างเส้นทางอย่างต่อเนื่อง คือกลุ่มพ่อค้าไทใหญ่หรือที่เรียกกันในวัฒนธรรมล้านนาว่า เจี้ยว กับกลุ่มชาวจีนยูนนานมุสลิม ที่คนล้านนาเรียกว่า ฮ่อ หรือจีนฮ่อ ในช่วงก่อนที่จะเส้นเขตแดนในยุคการค้าอาณานิคมของชาติตะวันตกนั้นกลุ่มเจี้ยวเป็นกลุ่มที่ครอบครองเส้นทางการค้าและสร้างความมั่งคั่งได้มากกว่ากลุ่มจีนฮ่อ เนื่องจากเป็นพื้นที่ของในเขตอำนาจของกลุ่มคนไทต่างๆ แต่เมื่อรัฐจวนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมอังกฤษ และผนวกกับเกิด “กบฏเจี้ยว” ขึ้นในพื้นที่ของสยามทำให้สยามที่มีล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร ได้ปรับเปลี่ยนการเชื่อมโยงการค้าทางไกลจาก เจี้ยว มาเป็น ฮ่อ แทน การเปลี่ยน กลุ่มคนที่สร้างความมั่งคั่งหลักนี้ เป็นเรื่องการเมืองในช่วงลัทธิอาณานิคม และส่งผลดีเพราะไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ครอบครองเส้นทางการค้าได้ ดังนั้นการค้าชายแดนในยุคนี้เป็นการค้าที่เน้นเส้นทาง จุดผ่านแดน และพื้นที่ตลาดเป็นหลัก สถานภาพบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับรายงานตัวกับอำนาจรัฐแต่ละแห่งว่าตนเองเป็นคนเมืองใด เท่านั้นและการขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐใดก็ได้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิทธิต่างๆของคนเหล่านั้น เนื่องจาก กลุ่มคนที่เป็นอิสระนั้นมีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่ขึ้นกับระบบไพร่ ที่ต้องอยู่ติดกับพื้นที่รับใช้กรมกองที่ตนเองสังกัดเท่านั้น ผู้คนเป็นทรัพย์สินของเจ้าฟ้า และกษัตริย์ในระบบอุปถัมภ์และการค้าชายแดนระบบนี้ก็ซับซ้อนลงจนหยุดการเดินทางไปหลังจากที่เส้นเขตแดนและรัฐที่เกิดขึ้นใหม่มีรูปร่างที่ชัดเจนขึ้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

ยุคการเกิดรัฐชาติและสงครามเย็น

ชายแดนและพรมแดนในจังหวัดเชียงรายในช่วงการกำเนิดรัฐสมัยใหม่ของสยามนั้น พื้นที่เชียงรายยังเป็นสุดขอบพระราชอำนาจกษัตริย์ แต่ผลของสนธิสัญญาเบาริงั้นในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในเรื่องคนในบังคับของชาติตะวันตก ยังคงดำเนินอยู่อย่างมีประสิทธิภาพชายแดนเขตแดนเริ่มมีรูปร่างชัดเจน การเดินทางไปมาของผู้คนชายแดนยังคงเป็นอิสระการสำรวจสามโนประชากร พ.ศ. 2448 ซึ่งทำได้ครอบคลุมพื้นที่ในเขตบริหาร 12 มณฑล จากทั้งหมด 17 มณฑล ที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเรียกว่า “บัญชีพลเมือง” ต่อมาได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประชากรของประเทศในรูปแบบของการทำสำมะโนประชากรทั่วประเทศโดยกระทรวงมหาดไทย ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2452 เรียกว่า สำมะโนครัว การกำเนิดพลเมืองที่มีสังกัดอย่างชัดเจนที่เป็นโครงสร้างใหม่จากระบบไพร่ก็ได้กำเนิดขึ้น ทำให้เส้นเขตแดนมีอำนาจมากขึ้น ที่จำกัดสิทธิและให้สิทธิแก่พลเมืองสังกัดรัฐในรูปแบบต่างๆ

หลังสงครามโลกครั้งที่2 โลกแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่ายใหญ่ ๆ ตามอุดมการณ์ทางการเมืองเส้นเขตแดนในพื้นที่ของรัฐเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ก็ถูกแบ่งแยกออกอย่างชัดเจนพรมแดนที่เคยก้าวข้ามไปมาอย่างสะดวกก็ถูกอุดมการณ์ของรัฐปิดกั้นแต่การค้าและผู้คนก็ยังพยายามในการต่อสู้กับพรมแดนที่ปิดกั้นเหล่านั้นโดยผลของการต่อสู้คือการเกิดขึ้นของตลาดมืด สินค้าต้องห้ามกองทหารที่กลายเป็นรัฐกั้นชนกลุ่มคนและสินค้าเหล่านี้ได้สร้างพื้นที่ชายแดนในรูปแบบพื้นที่ของความมั่งคั่งแบบตลาดมืด(จักรกริช สังขมณี 2558)

การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า

การจบสิ้นสงครามเย็นพื้นที่ของเชียงรายได้กลายเป็นสนามการค้าพื้นที่ที่เคยเป็นช่องทางการค้าในอดีตได้กลับมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง มีพื้นที่สามพื้นที่ของเชียงรายได้กลายเป็นจุดผ่านแดนทั้งคนและสินค้าในพื้นที่แรกคือที่แม่สาย ที่กลายมาเป็นช่องทางการค้าหลักตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองซึ่งมาแทนเส้นทางการค้าดั้งเดิม

กำเนิดเมืองชายแดนแม่สาย

การเกิดขึ้นของชุมชนแม่สาย(คำว่าเมืองแม่สายในการศึกษานี้จะครอบคลุมตำบลแม่สายที่ประกอบด้วยเทศบาลตำบลสองแห่งคือเทศบาลตำบลแม่สายและเทศบาลตำบลเวียงพางคำ) และชุมชนท่าขี้เหล็กฝั่งพม่า นั้น เป็นพื้นที่การค้าและการเดินทางระหว่างรัฐมาอย่างยาวนานแต่ไม่ใช่เส้นทางการเดินทางของทหารในยุคก่อนรัฐชาติ จากการรบแบบจารีตครั้งสุดท้ายของสยามที่นำทัพเข้าตีเมืองเชียงตุงสามครั้งในปลายรัชกาลที่ 3 และต้นรัชกาลที่ 4 ในช่วงปี พ.ศ. 2392-2393 (ครั้งที่ 1) พ.ศ. 2395 (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2396-2397 (ครั้งที่ 3) เส้นทางการเดินทางนั้นเป็นเส้นทางจากกรุงเทพจะต้องมาพักที่นานแล้วเดินทางมารวมทัพที่เชียงแสนจากนั้นเดินทางผ่านบ่อแก้วไปแยกเป็นสองเส้นทางคือเส้นทางแรกเมืองสิงเมืองยองแล้วเข้าเชียงตุงอีกเส้นทางหนึ่งคือการเข้าเชียงรุ่งซึ่งเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางไปสู่เมืองเชียงตุงและพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ในการดูแลของเจ้าเมืองน่านที่ขึ้นต่อสยามในเวลานั้น (วุฒิชัย มูลศิลป์ 2552:58-69) ส่วนเส้นทางผ่านท่าขี้เหล็กและแม่สายนั้นเป็นเส้นทางการค้าทางไกลโบราณระหว่างยูนนาน ล้านนาและไปออกทะเลที่เกาะมะตะมะ เส้นชายแดนระหว่างแม่สายฝั่งมีการจัดการให้เป็นเส้นเขตแดนที่ชัดเจนและคงที่ในปี พ.ศ. 2544 จากเดิมที่ใช้ลำน้ำสายเป็นเส้นเขตแดนธรรมชาติ

การค้าชายแดนแต่เดิมเป็นเส้นทางการค้าทางไกลที่ค้าระหว่างเมืองตามเส้นทางเท่านั้นผู้ครองเส้นทางการค้าหลักในเส้นทางนี้มีการแข่งขันกันระหว่าง จีนฮ่อจากยูนนานและกลุ่มเงี้ยวหรือไทใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มที่ครอบครองพื้นที่ทางผ่านนี้ไทใหญ่นั้นเป็นนักเดินทางเพื่อการค้าได้เดินทางไปทุกทิศเพื่อแสวงหาแหล่งเงินมีค่า เป็นนักเดินทางที่อดทน คนสยามและคนลาวได้เรียกคนไทใหญ่อีกชื่อหนึ่งว่ากุลลา ได้มีการตั้งถิ่นฐานของคนไทใหญ่ถึงเมืองไพลินประเทศกัมพูชาด้วย

แต่อย่างไรในพื้นที่เมืองแม่สายก็มีร่องรอยกำแพงเมืองโบราณปรากฏอยู่ทำให้เห็นว่ามีร่องรอยการอยู่อาศัย แต่ก็ไม่ใช่ในความหมายที่เป็นเมืองชายแดนเช่นปัจจุบันที่เกิดขึ้นจากการสร้างเส้นเขตแดนในยุคอาณานิคม การเข้ามาสร้างอาณานิคมของชาติตะวันตกทำให้พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ และรัฐน่านได้กลายเป็นกลุ่มรัฐในอารักขาของอังกฤษในเวลาต่อมา การเกิดขึ้นของกบฏเงี้ยวในพื้นที่ล้านนานั้นก็เป็นเหตุให้สยามนั้นไม่ไว้วางใจเงี้ยวหรือคนไทใหญ่ที่อยู่ในบังคับของอังกฤษทำให้ล้านนาต้อง

ระมัดระวังในการคบหากับพ่อค้าคนไทใหญ่มากขึ้น ทางล่านนาก็เลยได้กลุ่มพ่อค้าคนจีนฮ่อมาเป็นคู่ค้าแทนในเส้นทางการค้านี้

ความเข้าใจของอังกฤษเข้าใจว่าแม่น้ำกกคือเส้นเขตแดนระหว่างรัฐฉานกับสยามแต่สยามเองนั้นยึดเส้นเขตแดนที่ลำน้ำสาย และลำน้ำสายจึงกลายเป็นเส้นเขตแดนตั้งแต่ยุคอาณานิคมนั้นเป็นต้นมา ดังรายงานถึงเมืองเชียงรายเมื่อ ๑๒๖ ปีที่ผ่านมา ตามบันทึกของนายทหารอินเดียของจักรวรรดิอังกฤษที่เดินทางมายังสยาม และ ล่านนาเพื่อมาสืบราชการลับ กรณี สยามรุกล้ำเขตแดน เมืองเชียงตุง (เชียงแสน) ดังนี้

“เมืองเชียงรายเป็นทั้งเมืองที่มีชีวิตและเมืองที่ตายไปแล้ว เมืองคึกคักเพราะเป็นเมืองท่าที่สำคัญ อีกทั้งยังเป็นชุมทางการเดินทางจากพม่าและจีน เพราะมีแม่น้ำสายสำคัญล้อมรอบ แม่น้ำกกเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างพม่าและสยาม แต่ปัจจุบันสยามอ้างสิทธิ์เหนือแม่น้ำกกไปถึงแม่สาย แม่สายจึงกลายเป็นพรมแดนของเมืองเชียงแสนเรือจากแม่น้ำกกสามารถแล่นไปออกแม่โขงที่เมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างเมืองเมะละแหม่งและเมืองหลวงพระบาง (C.E.W. Stringer 1888)

ทำให้เห็นว่าตัวเมืองแม่สายที่เป็นเมืองชายแดนนั้นยังไม่เกิดขึ้นเป็นทางการในช่วงยุคอาณานิคมเพราะความคลุมเครือ เรื่องเส้นเขตแดน และพื้นที่เมืองแม่สายนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงแสน เมืองแม่สายกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองที่เป็นเส้นทางเดินทัพของทหารไทยในการเข้ายึดเมืองเชียงตุงและได้ครอบครองเมืองเชียงตุงเป็นเวลาสองปีกว่าๆและเชียงตุงได้ชื่อใหม่ว่าเป็นสรัฐไทยเดิม ทำให้แม่สายเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่สรัฐไทยเดิมกับล่านนาแต่ต่อมาหลังสงครามสิ้นสุดลงไทยต้องคืนเมืองเชียงตุงให้กับอังกฤษกลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐฉานของพม่าในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่การเชื่อมต่อระหว่างผู้คนยังคงดำเนินการเป็นปกติในการค้าที่ไม่เป็นทางการมาตลอดในช่วงยุคสงครามเย็น การค้าระหว่างกันนั้น รายย่อยเรียกว่า “สินค้าย่อยน้ำ” ที่ผ่านแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก

หลังสงครามโลกครั้งที่สองเมืองแม่สายจึงกลายเป็นพื้นที่ชายแดนขึ้นมาเพราะลำน้ำสายกลายเป็นเส้นกันระหว่างพื้นที่ที่เคยเป็นจุดเชื่อมต่อกันเป็นเวลาสองปีกว่า การเกิดขึ้นของตลาดบุญยืน พ.ศ. 2497(หน้า13) โดยคนจีน 6-7ครอบครัว ผู้คนส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเชียงใหม่และพะเยา การอพยพของผู้คนจากเพื่อนบ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาค้าขายในฐานะเมืองชายแดนเป็นจำนวนมาก โดยมีการบันทึกว่าในปี2513มีชาวบ้านมาปลูกบ้านเรือนหนาแน่นเนื่องจากอยู่ติดชายแดนจึงมีชาวไทยเชื้อสายพม่าต่างๆอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน (13) การสร้างวัดพระธาตุดอยเวาขึ้นในปีพ.ศ.2495 โดยภิกษุจากเมืองหลวง (สิบสองปันนา) ที่หนีภัยคอมมิวนิสต์มาอาศัยอยู่ที่วัดไม้ลุ่มชน เป็นผู้มีดำริในการสร้างขึ้น

เมืองแม่สายไม่ได้ร้างผู้คนมาก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเช่นกัน แต่ได้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมของกลุ่มคนยอที่อพยพมาจากลำพูนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่แม่น้ำคำ และคนบางคนมาทำนาที่พื้นที่แม่สายโดยใช้ลำน้ำสายในการเกษตรกรรม คือหมู่บ้านเหมืองแดงได้มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่าเมืองแม่สายที่เป็นเมืองชายแดน คือตั้งแต่พ.ศ.2460 กลุ่มคนยอเมืองลำพูนได้อพยพมาที่บริเวณใกล้ลำน้ำแม่สายด้วยเพื่อการเกษตรเท่านั้น ดังนั้นเมืองแม่สายที่กลายเป็นเมืองชายแดนที่เกิดขึ้นจากเขตอำนาจรัฐจึงเกิด

อย่างเป็นรูปธรรมคือหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การอพยพเข้ามาของผู้คนอย่างต่อเนื่องในช่วงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองในพื้นที่ พม่า ลาว ไทย และการต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยในพม่าซึ่งทำให้ปีพ.ศ.2525 เป็นจุดการอพยพครั้งใหญ่ เนื่องจากการสู้รบในพื้นที่ชายแดน และบ้านเกาะทรายที่ติดกับลำน้ำสายก็เป็นแหล่งพื้นที่รองรับการอพยพผู้คนเหล่านั้นและการมอบสถานะบุคคลให้กับกลุ่มอดีตทหารจีนคณะชาติเป็นแรงดึงดูดผู้คนเหล่านั้นเข้ามาตั้งถิ่นฐาน

เชียงของกับการเปลี่ยนแปลง

เชียงของเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องยาวนาน โดยมีความสำคัญขึ้นเมื่ออาณาจักรล้านนาได้ผนวกรวมเมืองพะเยาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร ทำให้เชียงของถูกเรียกในนักวิชาการรุ่นปัจจุบันบางคนว่าล้านนาตะวันออก โดยมีอำนาจทางการเมืองที่สืบทอดแตกต่างจากกลุ่มสายพญามังราย และสายเจ้าเชื้อเจ็ดตน เชียงของนั้นมีความใกล้ชิดกับอำนาจเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบางมากกว่าเชียงใหม่ เมื่ออำนาจของสยามเข้ามาผนวกเมืองอาณาจักรล้านนา ทำให้เมืองเชียงของกลายเป็นเมืองชายขอบราชอาณาจักรสยาม และเมืองเชียงของก็ได้ถูกลดความสำคัญลง แต่เมืองสำหรับห้วยทราย ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามที่เป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีนของฝรั่งเศส ก็เป็นเมืองที่มีความสำคัญเจริญรุดหน้ากว่าเชียงของเป็นอย่างมาก ในช่วงเวลานั้นเชียงของต้องพึ่งพาเมืองห้วยทรายในการเชื่อมต่อกับสังคมภายนอก ผ่านเครือข่ายที่อยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ แต่เมื่อเกิดสงครามเย็นในภูมิภาคนี้ ทำให้ประเทศลาว ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้เมืองเชียงของกลายเป็นเมืองชายแดนที่มีการสู้รบระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่องราว 30 ปี จนมาถึงยุคการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ราวปี พ.ศ. 2535 ทำให้เมืองเชียงของกลับมามีความสำคัญในฐานะเมืองผ่านที่จะเดินทางไปยังเมืองหลวงพระบางทำให้เมืองเชียงของเป็นส่วนหนึ่งของกระแสโลกาภิวัตน์ จวบจนการพัฒนาแม่น้ำโขงของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) และนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความสำคัญกับแม่น้ำโขงมากขึ้น เงินทุนจาก ADB ได้กำหนดแนวคิดการสร้างโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ต่างๆอย่างมากมาย และนโยบายของจีนทำให้เชียงของเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญของเส้นทางการค้าของอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ที่จะนำสินค้าและผู้คนของสาธารณรัฐประชาชนจีนมุ่งสู่ทะเลทางตอนใต้

การพัฒนาสำหรับเชียงของมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงเป็นเป้าหมายความสำเร็จที่สำคัญจุดแรก ดังนั้นการสร้างสะพานจึงเป็นเรื่องที่มีการสร้างภาพของการพัฒนาที่ดีเป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคเป็นอย่างมาก โดยอาจหลงลืมผลกระทบที่จะตามมาของกลุ่มประชาชนที่สูญเสียผลประโยชน์ และปรับตัวไม่ทันในการรองรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ที่เชียงของมาอาจใช้ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างสะพานที่ผ่านทั้งสามแห่งเป็นแนวทางในการรองรับความเปลี่ยนแปลงได้เลย เนื่องจากปัจจัยสำคัญของสะพานนี้คือประเทศที่สาม คือสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เราสามารถพบเห็นได้ตามเมืองต่างที่มีคนจีนเข้ามาทำธุรกิจเช่น เมืองเชียงรุ่ง เมืองและเมืองเล็กๆระดับตำบลในพื้นที่วัฒนธรรมของกลุ่มลื้อในประเทศจีน ตลอดจนพื้นที่เช่าระยะยาวของกลุ่มทุนชาวจีนต่างๆเช่นที่เมืองลา(เล็กและโยกย้ายฐานการลงทุน) เมืองมั่ว ป๋อเต็น และที่กำลังก่อสร้างเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่บ้านต้นฝั่งตรงข้ามกับเมืองเชียงแสน เมืองเหล่านี้ได้มีความเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการ “ถูกทำให้เป็นจีน เพื่อคนจีน” นโยบายที่จีนทำมาโดยตลอดคือการติดต่อสองทาง คือระหว่างรัฐต่อรัฐ และระหว่างประชาชนต่อ

ประชาชน ผ่านสมาคมใหญ่ที่สร้างแนวทางนี้คือสมาคมมิตรภาพไทย-จีน และสมาคมมิตรภาพ จีน-ไทย วิธีการนี้ทำให้จีนสามารถก้าวข้ามขีดจำกัดทางระเบียบพิธีการระหว่างรัฐไปได้อย่างดีตลอดมา ดังนั้นการทำงานของจีนเป็นเรื่องที่ระหว่างประชาชน กับประชาชน เป็นหลัก

ผลของนโยบายนี้มีทั้งข้อดีคือลดข้อจำกัดของรัฐที่ยุ่ยยาก แต่มีข้อเสียคือมีการติดต่อกันที่ไร้ทิศทางระหว่างประชาชนที่ไม่ได้ทำข้อตกลงกันได้อย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้เมืองเชียงของที่จะเป็นเมืองหน้าด่านแรกของกระแสของ “การทำให้เป็นจีน เพื่อคนจีน” ดังจะเห็นได้จากการปรับพื้นที่ ของป่าเสื่อมโทรมในการปลูกยางพาราเพื่อส่งออกไปยังประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และที่สำคัญที่ชาวเชียงของต้องเผชิญกับการบุกเข้ามาของจีน อย่างน่าตกใจ คือการเข้ามาของคาราวานรถของชาวจีน ในช่วงวันหยุดยาวของสาธารณรัฐประชาชนจีนต้นเดือน ตุลาคม พ.ศ.2555นี้

มีจำนวนรถยนต์เข้ามาเป็นจำนวนมากจากการข้ามที่ท่าเรือเชียงของ
รถยนต์เหล่านี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนที่วิ่งอย่างไม่รู้กฎจราจรของประเทศไทยทำ
ให้รถติดทั่วเมือง ห้องน้ำที่จะรองรับไม่มีทุกคนขับถ่ายอยู่ริมห้องน้ำที่ปิดเนื่องจาก
ไม่ได้รับการแจ้งการเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน

นี่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่เชียงของที่เป็นผลสืบเนื่องจากการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่4 ผลกระทบยังคงเกิดกับกลุ่มคนอีกหลายหลายกลุ่มหลายพื้นที่ เช่นกลุ่มแรกที่จะโดนผลกระทบก็คือ กลุ่มโรงแรมและบ้านพักนักท่องเที่ยว ที่มีอยู่จำนวนมากจากเดิมที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางไปยังเมืองหลวงพระบางเป็นหลัก แต่เมื่อสะพานข้ามแม่น้ำโขงเสร็จแล้ว นักท่องเที่ยวเหล่านั้นสามารถข้ามสะพานไปยังอีกฝั่งหนึ่งได้ทันที ถึงแม้ว่าจะมีการเวลาเปิดปิดด่านแต่จุดข้ามสะพานก็ไม่ได้อยู่ไกลออกไปจากพื้นที่ข้ามแม่น้ำเดิมมาก ห้องพักและโรงแรมเหล่านี้จะปรับตัวอย่างไรที่จะทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้

กลุ่มที่ได้รับผลกระทบตามมาก็คือกลุ่มคนขับเรือข้ามฟากที่จำนวนคนใช้บริการที่ลดลงจนเปลี่ยนอาชีพไปชนสินค้าก็มีกลุ่มที่ขนส่งสินค้าเดิมและได้รับผลกระทบเช่นกัน เมื่อสินค้าและผู้คนได้ใช้สะพานเป็นตัวเชื่อมในการขนส่งสินค้าที่รวดเร็วกว่าเดิมและสามารถขนส่งสินค้าและผู้คนได้จำนวนมากกว่าเดิม

กลุ่มที่ได้รับผลกระทบอีกกลุ่มคือ กลุ่มการค้าชายแดนแบบเครือญาติถือเป็นกลุ่มการค้าดั้งเดิมที่ยังคงสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนเชียงของการค้าชายแดนนี้เป็นหัวใจของเมืองเชียงของในปัจจุบัน การค้าแบบเครือญาติจะต้องได้รับผลกระทบเมื่อทุนขนาดใหญ่สามารถขนส่งสินค้าส่งข้างไปยังฝั่งตรงข้ามและเดินทางไปยังประเทศที่สามได้อย่างรวดเร็วและทำให้ได้ราคาถูกกว่าที่จะต้องผ่านระบบการค้าส่งแบบเดิม

ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ได้รับผลกระทบตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน การเกิดขึ้นของอาชญากรรม การหลบหนีเข้าเมือง โรคระบาดร้ายแรง และการปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมการสื่อสารความหมายเชิงภาษา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นการกำจัดขยะที่ทำโดยท้องถิ่น ปัญหา น้ำ ไฟฟ้า เพื่อการบริโภค ที่ไม่ได้วางแผนการให้บริการ

ดังนั้นการที่ภาคประชาชนที่กำลังได้รับผลกระทบหรือคาดว่าจะได้รับผลกระทบต้องร่วมกันหาหนทางในการสร้างองค์ความรู้เพื่อการสร้างการต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

โดยการเกิดขึ้นของความเปลี่ยนแปลงนี้จากการเข้าพื้นที่ศึกษาเบื้องต้นพบว่าพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบมีสองพื้นที่หลักตามเขตการปกครองท้องถิ่น คือในพื้นที่ของเทศบาลตำบลเวียงเชียงของ ซึ่งเป็นพื้นที่ของศูนย์กลางอำเภอโดยพื้นที่นี้จะได้รับผลกระทบโดยอ้อม และพื้นที่ของเทศบาลตำบลเวียงเป็นพื้นที่ที่สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่4ก่อสร้างและได้รับผลกระทบโดยตรง

เชียงแสนเมืองการค้าและวัฒนธรรม

เมืองเชียงแสนเองนั้นเป็นเมืองที่มีความเจริญในฐานะเมืองสำคัญในอาณาจักรล้านนามาอย่างยาวนานเป็นเมืองที่เป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญในอดีตการผนวกเมืองเชียงแสนเข้ากับอำนาจสยามและได้กลายเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงรายเมืองเชียงแสนได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญหลังการเปลี่ยนนามรบเป็นสนามการค้าด้วยเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าและการเดินทางของผู้คนโดยใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางหลักซึ่งเป็นการเชื่อมต่อจากประเทศจีนมากกว่าประเทศลาวที่เป็นพื้นที่ติดกันเมืองเชียงแสนจึงได้กลายจากเมืองประวัติศาสตร์มาเป็นเมืองท่าเรือที่สำคัญในแม่น้ำโขงโดยการใช้ท่าเรือเชียงแสนแห่งที่ 1 ภายเวียงเชียงแสน ต่อมาการขนส่งสินค้าที่ต้องทำในเวลาหกโมงเช้าถึงหกโมงเย็นไม่สามารถขนส่งสินค้าในเวลากลางคืนจึงทำให้รัฐไทยได้สร้างท่าเรือแห่งที่สองขึ้นที่ไกลออกไปแต่ท่าเรือแห่งที่สองนี้ก็ไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากขึ้น ต่อมาเมื่อปี 2557 ได้มีการสร้างท่าเรือเอกชนขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำเมืองเชียงแสนก็หลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ได้ แต่ต้องมีการเตรียมการเพื่อการรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น และผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ที่จะทำให้รูปแบบชีวิตต้องเปลี่ยนแปลง

การที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการเมืองนั้น สามารถสร้างโอกาสจากวิกฤตได้ที่ไม่ใช่การต่อต้านความเปลี่ยนแปลง โดยชุมชนสามารถสร้างทางเลือกเพื่อการพัฒนาเมืองและการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองที่ได้ประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงนั้นโดยสูญเสียทุนทางสังคมที่น้อยที่สุดได้ ผ่านการเสริมแรงให้กับพลเมือง และการสร้างอำนาจการต่อรองของพลเมืองที่เอื้อประโยชน์ของชุมชนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทุนทางสังคมที่มีอยู่บนฐานประวัติศาสตร์ชุมชนที่สืบเนื่องอย่างยาวนาน

สถานการณ์ชายแดนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงห้วยทราย-เชียงของ ที่เชื่อมโยงกับโครงการสัมปทานพื้นที่เมืองต้นผึ้ง พื้นที่ตรงข้ามเมืองเชียงแสน ที่คณะกรรมการแผนการและการลงทุนของรัฐบาลลาว หรือ State Planning and Investment Committee รายงานว่าได้อนุมัติให้สิทธิสัมปทานในการเช่าที่ดินระยะยาว² ในเขตเมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว ให้กับกลุ่มบริษัทดอกจิวคำจากประเทศจีน (บริษัทจินหมู่เหมิน) โดยภายใต้สิทธิสัมปทานดังกล่าว กลุ่มบริษัทดอกจิวคำ เพื่อดำเนินการพัฒนาพื้นที่ 827 เฮกตาร์ในลาวให้เป็นเขตเศรษฐกิจการค้าและบริการอย่างครบวงจรเพื่อรองรับความร่วมมือภายใต้ข้อ ตกลงว่าด้วยเขตการค้าเสรี (Free Trade Area—FTA) ระหว่างจีนกับอาเซียนให้ได้ภายใน 10 ปีข้างหน้า

²การอนุมัติให้สิทธิสัมปทานในการเช่า ขณะนี้ยังไม่เห็นเอกสารสัญญาเช่าฉบับจริงแต่เป็นรายงานข่าวที่ออกมาเป็นสองระยะกล่าวคือ ระยะแรกข่าวจะกล่าวว่าการสัมปทานมีระยะเวลา 75 ปีในเนื้อที่ประมาณ 5,168.75 ไร่ ต่อมาข่าวว่าเป็นการสัมปทานพื้นที่ เป็นเวลา 99 ปี บนเนื้อที่กว่า 7,500 ไร่

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชายแดนได้สร้างคนชายแดน

พื้นที่ชายแดนไม่ใช่แค่มีอำนาจรัฐเพียงอย่างเดียวหรือเป็นเส้นทางการค้าเชื่อมต่อระหว่างรัฐเท่านั้น กิจกรรมต่าง ๆ นั้นไม่ได้โดดเดี่ยวแต่มีกลุ่มคนต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบของพื้นที่ชายแดนนั้นด้วย ในฐานะที่เป็นผู้สร้างพื้นที่ชายแดนให้มีชีวิตชีวา ผู้คนเหล่านั้นถูกประกอบสร้างขึ้นในพื้นที่ชายแดนอย่างมีพลวัตต่อเนื่องหลายชั่วอายุคนถึงแม้ว่าจะมีการเดินทางเข้ามาในพื้นที่ของกลุ่มคนใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาก็ตามคนเหล่านั้นก็จะถูกชายแดนแดนจัดการคัดสรรให้เป็นคนของพื้นที่ชายแดนของรัฐแต่ละรัฐนั้นได้ กำหนดวิธีการเคลื่อนย้ายผู้คนอย่างมีความเข้มข้นและมีระเบียบชัดเจน แต่รัฐเองนั้นไม่เคยมีมีโนทัศน์ของกลุ่มคนชายแดนเลยตั้งแต่นั้นงานวิจัยชิ้นนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องการเคลื่อนย้ายผู้คนแต่ก็สนใจในการเคลื่อนที่ของกลุ่มคนชายแดนที่รัฐยังมองไม่เห็นเป็นหลัก

ปัญหาความมั่นคงของรัฐในพื้นที่ชายแดน

ชายแดนและอาชญากรรม

เมื่อศึกษาจากข้อมูลจากหน่วยงานความมั่นคงและข้อมูลจากด่านตรวจคนเข้าเมืองชายแดนสำคัญๆ ในช่วงเวลาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2547 จนถึงช่วงต้นปีพ.ศ. 2550 พบว่าอาชญากรรมข้ามแดนที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสี่ด้าน (พม่า-ลาว-กัมพูชา-มาเลเซีย) มี 7 ปัญหาสำคัญๆ ดังนี้

1 การลักลอบค้ายาเสพติด

ปัญหานี้อยู่คู่กับชายแดนไทยมาเป็นเวลานานและเป็นปัญหาสำคัญสำหรับประเทศไทยในฐานะที่เป็นทั้งประเทศทางผ่านและประเทศปลายทางโดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนด้านภาคเหนือที่มีอาณาเขตติดต่อกับสหภาพพม่าแต่ปัจจุบันพื้นที่ชายแดนด้านตะวันออกเฉียงเหนือที่ติดกับสปป. ลาวและกัมพูชา และชายแดนด้านใต้ที่ติดกับประเทศมาเลเซียก็พบปัญหานี้เช่นกันยาเสพติดที่ถูกลักลอบขนย้ายเข้ามาตามแนวบริเวณชายแดนไทยนั้นเป็นพื้นที่ชายแดนจากจังหวัดเชียงรายจนถึงจังหวัดระนองยังมีอีกส่วนหนึ่งที่ไปประเทศไทยเป็นทางผ่านไปสู่ประเทศปลายทางโดยผู้ค้าส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างชาติสัญชาติจีน ไต้หวัน เยอรมัน ฝรั่งเศส อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

2 การลักลอบนำคนเข้าเมืองและการค้ามนุษย์

การลักลอบนำคนเข้าเมืองเป็นอาชญากรรมข้ามแดนที่มีความสำคัญเนื่องจากการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับอีกหลายปัญหาเช่น แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายการค้ามนุษย์และการปลอมแปลงหนังสือเดินทางสาเหตุสำคัญที่ถูกกล่าวถึงเสมอ ๆ เมื่อปัญหานี้ถูกหยิบยกขึ้นมาคือความยากจน ความแตกต่างของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นเหตุสำคัญทำให้ผู้คนยอมเสี่ยงเพื่อโอกาสการมีชีวิตที่ดีกว่าแต่ในกรณีของไทยสาเหตุหนึ่งของการลักลอบเข้าเมืองไทยของคนต่างด้าวคือปัญหาทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหภาพพม่าที่มีกวาดล้างชนกลุ่มน้อยที่พม่าไม่ถือว่าเป็นพลเมืองของพม่ารวมถึงจากสปป. ลาวในกรณีของชาวม้งและอีกสาเหตุหนึ่งคือความต้องการแรงงานในภาคธุรกิจการลักลอบเข้าประเทศไทยตามแนวชายแดนนั้นส่วนใหญ่แล้วมาจากพม่าลาวกัมพูชาจีนโดยมีนาย

หน้าที่เป็นคนท้องถิ่นจะประสานติดต่อกับนายหน้าในฝั่งไทยถึงจุดรับและหาทางให้กลุ่มคนเหล่านี้ข้ามเข้ามายังฝั่งไทยมีทั้งการเดินเท้าและการนั่งรถหรือเรือโดยอาศัยช่องทางประเพณีหรือไม่ก็อาศัยการปลอมแปลงใบผ่านแดนสำหรับเส้นทางการลักลอบเข้ามาทางชายแดนภาคเหนือนั้นจะเริ่มจากย่างกุ้งเดินทางสู่เมืองเมียวดีข้ามแม่น้ำเมยผ่านเข้ามาทางอำเภอแม่สอดจังหวัดตากจากนั้นจะถูกส่งไปกรุงเทพฯและเชียงใหม่หรืออีกเส้นทางหนึ่งคือจากเมืองมณฑลเลยไปยังเมืองตองยีเข้าสู่เมืองเชียงตุงจากนั้นจะลักลอบเข้ามายังไทยด้วยสองเส้นทางคือ 1) จากเชียงตุงมุ่งหน้าไปยังเมืองชายแดนจีนต่อไปยังสปป. ลาวแล้วค่อยเข้าไทยและ 2) จากเชียงตุงเดินทางต่อไปยังเมืองยอนเข้าสู่เมืองท่าขี้เหล็กและค่อยลอบเข้าไทยทางด้านอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงรายใน

ตารางที่ 3 สถิติบุคคลต่างสัญชาติเดินทางเข้าออกราชอาณาจักรเดือนกุมภาพันธ์ 2550

ด่านตรวจคนเข้าเมือง	เข้า	ออก	ตกค้าง
แม่สาย	20,759	19,306	1,453
ตาก	52,229	47,528	4,701
เชียงใหม่	2,308	1,074	1,234
เชียงของ	1,866	1,783	83
น่าน	159	165	6
รวม	77,321	69,856	7,465

ที่มา : ศูนย์ตรวจคนเข้าเมืองภาคเหนือ

อย่างไรก็ตามการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายส่งผลกระทบต่ออีกหลาย ๆ ปัญหา กล่าวคือสามารถทำให้การลำเลียงยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายอื่น ๆ เพิ่มขึ้นไปด้วยทั้งนี้รวมถึงปัญหาการค้ามนุษย์ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา มีรายงานระบุว่าไทยเป็นต้นทาง (source) ทางผ่าน (transit) และจุดหมายปลายทาง (destination) ในการค้ามนุษย์เพื่อบังคับใช้แรงงานและการบริการทางเพศ²⁷ ฉะนั้นการติดตามเส้นทางการลักลอบนำคนเข้าเมืองน่าจะสามารถช่วยสกัดกั้นการขยายตัวของปัญหาการค้ามนุษย์และอาชญากรรมอื่นที่เกี่ยวข้องได้ด้วย

ความมั่นคงของรัฐในพื้นที่ชายแดนประเด็นอื่นๆที่นอกเหนือจากการเคลื่อนที่ไปมาของผู้คนยังมีการลักลอบค้ารถยนต์โครงการรถลักลอบค้าอาวุธสงครามการลักลอบค้าสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์การลักลอบค้าสินค้าควบคุมและสินค้าอื่นๆที่มีราคาแตกต่างกันระหว่างรัฐการแพร่ระบาดของธนบัตรปลอม

จากปัญหาอาชญากรรมข้ามแดนที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ชายแดนทางด้านภาคเหนือและด้านตะวันออกเป็นพื้นที่ที่ควรเฝ้าระวังเนื่องจากปัญหาอาชญากรรมสำคัญๆเกิดขึ้นในพื้นที่นี้และทุกปัญหาฝ่ายรัฐควรให้การเฝ้าติดตามอย่างจริงจังโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติดและการลักลอบนำคนเข้าเมือง

การลักลอบเข้าเมืองเกี่ยวข้องกับปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายขบวนการค้ามนุษย์และการปลอมแปลงหนังสือเดินทางกรณีของการลักลอบเข้าเมืองจึงไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะในกรณีของการลักลอบเข้าเมืองของประชาชนจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกับกับไทยเท่านั้นหากควรให้

ครอบคลุมถึงกรณีของประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงไปด้วยเช่นกันเช่นในกรณีของชาวจีนและชาวเกาหลีเหนือที่พบว่าไม่น้อยที่ถูกล่อลวงโดยขบวนการค้ามนุษย์ด้วยโดยมักจะผ่านเข้ามาสู่ไทยโดยอาศัยมากับเรือสินค้าที่ล่องมาตามแม่น้ำโขงโดยจะผ่านเข้าสปป. ลาวและเข้ามาสู่ไทยในฐานะนักท่องเที่ยวหรือไม่ก็มากับเรือสินค้าล่องมาตามแม่น้ำโขงจนกระทั่งถึงจังหวัดเชียงรายและลักลอบเข้ามาทางอำเภอแม่สายอำเภอเชียงของและอำเภอเชียงแสนในกรณีของชาวเกาหลีเหนือส่วนมากมักเป็นการลักลอบไปยังเกาหลีใต้หรือประเทศที่สามโดยใช้ไทยเป็นทางผ่านโดยมีเส้นทางเริ่มที่เมืองจันทบุรีประเทศจีนเดินทางเข้าสู่สปป. ลาวหรือไม่ก็จากเมืองจันทบุรีลงเรือล่องตามแม่น้ำโขงผ่านท่าเรือสบรวก (พม่า) ไปยังท่าเรือมอม (สปป.ลาว) ผ่านท่าเรือสบรวก (สามเหลี่ยมทองคำ) เข้ามายังอำเภอเชียงแสนและอำเภอแม่สายใช้เวลาเดินทางประมาณ 3 วันหรือไม่ก็ลักลอบปะปนมากับนักท่องเที่ยวชาวจีนบริเวณท่าเรือสบรวกพบการลักลอบลักษณะนี้มากถึงแม้จะมีเป้าหมายเพื่อไปยังประเทศที่สาม

แนวคิดเพื่อการแก้ปัญหาความมั่นคงชายแดน

การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามแดนที่กล่าวมาข้างต้นนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายและต้องอาศัยเวลาส่วนหนึ่งเป็นเพราะความซับซ้อนของปัญหาและอีกส่วนหนึ่งเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆได้แก่

1) แต่ละปัญหาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของหลายหน่วยงานเช่นในกรณีปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ด่านตรวจคนเข้าเมืองศุลกากรตำรวจสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) เป็นต้น

2) ความไม่เป็นเอกภาพในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขาดบูรณาการในความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) กฎหมายมีช่องโหว่และการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เท่าทันการก่ออาชญากรรม

4) การทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาลดลง

5) ช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนมีมากเกินไปกว่ากำลังของเจ้าหน้าที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึงเช่นในกรณีของการลักลอบเข้าเมืองด่านตรวจคนเข้าเมืองทั่วประเทศมีทั้งหมด 54 ด่าน⁴³ ในขณะที่ช่องทางธรรมชาติหรือช่องทางประเพณีมีจำนวนหลายร้อยช่องทางตลอดแนวพรมแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้านทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามนักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวฮังการีชื่อ Karl Polanyi ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาของรัฐและระบบเศรษฐกิจไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า The Great Transformation⁴⁴ โดย Polanyi มองว่ารัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสมัยใหม่ไม่ควรถูกแยกพิจารณาเป็นคนละส่วนแต่ควรพิจารณาเป็นองค์ประกอบเดียวกันที่เรียกว่า “Market Society” หรือ “สังคมการตลาด” เขาเสนอว่าพัฒนาการของรัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ควรไปด้วยกันเนื่องจากระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ต้องการรัฐที่เข้มแข็งมาช่วยลด

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวนโยบายและรัฐสมัยใหม่ก็ต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันแบบทุนนิยมซึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่สำคัญแต่ละครั้ง (เช่นการปฏิวัติอุตสาหกรรมกระแสโลกาภิวัตน์เป็นต้น) จำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันตนเองสำหรับสังคมเพื่อลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมมีความเกี่ยวพันกันโดยธรรมชาติ

แนวคิดของ Polanyi สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและดูแลสังคมเมื่อพิจารณาในกรณีของไทยการดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีสถานะเป็นทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและแหล่งอาชญากรรมในเวลาเดียวกันและการควบคุมชายแดนที่รัดกุมรวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยลดปัญหาอาชญากรรมข้ามแดนได้

“สัญชาติ” เครื่องมือของรัฐในการควบคุมผู้คนการเปรียบเทียบระหว่างไทย สปป.ลาว และเมียนมา

“สัญชาติ” เป็นถ้อยคำทางกฎหมายซึ่งหมายความว่า “ความสัมพันธ์ในทางกฎหมายระหว่างปัจเจกชนคนหนึ่งกับรัฐฯหนึ่งในลักษณะที่ปัจเจกชนตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยในทางบุคคลของรัฐนั้น (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร ,2548, หน้า 23)

“กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองเห็นว่าสัญชาติเป็นเครื่องผูกพันบุคคลให้เข้าไว้กับรัฐกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลถือว่าสัญชาติผูกพันบุคคลให้เข้ากับรัฐ แต่เห็นว่าสัญชาติเป็นเครื่องแบ่งสรรเอกชนระหว่างประเทศ และเป็นจุดเกาะเกี่ยวที่สำคัญที่แสดงให้เห็นความเกี่ยวพันที่ใกล้ชิดของบุคคลกับรัฐ ส่วนกฎหมายภายในของรัฐต่าง ๆ ย่อมจะกำหนดสัญชาติตามความต้องการของตน แต่กำหนดให้บุคคลเข้าผูกพันต่อรัฐโดยอาศัยเงื่อนไขต่างกันออกไป (ชุมพร ปัจจุสานนท์ ,2549, หน้า 22)

“การได้มาหรือการเสียไปซึ่งสัญชาติ เป็นเรื่องกฎหมายภายในของรัฐ รัฐอื่นหรือองค์การระหว่างประเทศจะเข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้ไม่ได้ แต่ถ้าวรรัฐทุกรัฐบัญญัติกฎหมายภายในของตนออกมาแตกต่างกันออกไป ผลที่ตามมาคือ การขัดกันของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ (Conflict of Nationality Law) กล่าวคือ การที่กฎหมายภายในถือเกณฑ์ในการได้มาหรือเสียไปซึ่งสัญชาติต่างกัน จะก่อให้เกิดผลสองประการ ได้แก่ ปัญหาเรื่องการได้หลายสัญชาติ (Plural Nationality) และการไร้สัญชาติ (Statelessness)” (ชุมพร ปัจจุสานนท์ ,2549, หน้า 32)

“ตามทฤษฎีนิติศาสตร์ บุคคลอาจกลายเป็นคนสองหรือหลายสัญชาติโดย

1. ผลของกฎหมายของสองรัฐที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่นรัฐหนึ่งใช้หลักการได้สัญชาติโดยหลักดินแดน แต่อีกรัฐหนึ่งใช้หลักสายโลหิตในการให้สัญชาติ บุคคลอาจจะได้สัญชาติของอีกรัฐหนึ่งโดยอัตโนมัติ แม้ว่าเขาจะมีได้ตั้งใจจะได้สัญชาตินั้นก็ตาม

2. การแต่งงานระหว่างคนต่างสัญชาติกัน ย่อมมีผลให้บุตรของบิดามารดาที่มีสัญชาติต่างกันกลายเป็นคนสองสัญชาติได้

3. การแปลงชาติย่อมทำให้บุคคลได้รับสัญชาติใหม่ แต่ในหลายประเทศยังให้คงสัญชาติเดิมไว้ได้หากไม่ได้แสดงเจตนาสละสัญชาติเดิมของตน กรณีเช่นกฎหมายของสหรัฐอเมริกา หรือการสมรสของหญิงชาติหนึ่งกับชายอีกชาติหนึ่งอาจทำให้หญิงได้สัญชาติของสามี แต่อาจจะไม่เสียสัญชาติเดิมหากไม่ได้แสดงเจตนาสละสัญชาติ เช่นกรณีตามมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติสัญชาติของไทย

4. การเปลี่ยนแปลงดินแดนย่อมทำให้เกิดกรณีสองสัญชาติได้ เพราะรัฐใหม่ถือว่าพลเมืองดินแดนเหล่านั้นเป็นคนสัญชาติตน ขณะที่รัฐเก่าถือว่าคนเหล่านั้นยังไม่ได้สิ้นสัญชาติตน ย่อมทำให้เกิดสถานะคนสองสัญชาติได้ (บุญสม วัฒนปานิ ,2552, หน้า 26)

กรณีที่บุคคลคนเดียวมีสองสัญชาติก่อให้เกิดปัญหาต่อความมั่นคงของรัฐ ที่เห็นได้ชัดเจนคือกรณีคนสองสัญชาติในบริเวณชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่ผู้ก่อการร้ายหรือผู้ก่อวินาศกรรมมีทั้งสัญชาติไทยและสัญชาติมาเลเซีย เมื่อก่อการร้ายในประเทศไทยแล้วก็สามารถหลบหนีเข้าไปอยู่ในประเทศมาเลเซียโดยที่อำนาจรัฐไทยไม่สามารถก้าวล่วงได้

“มีผู้วิจารณ์ปัญหาคนสองสัญชาติกับปัญหาความมั่นคงไว้หลายกรณีคือ (บุญสม วัฒนปานิ ,2552, หน้า 28)

ก. ความไม่เป็นธรรมกับคนไทยที่มีสัญชาติเดียว คนไทยที่อยู่ในประเทศและมีสัญชาติเดียวทำงานเต็มที่และเสียภาษีให้กับรัฐ ได้รับบริการทางเดียว แต่คนไทยสองสัญชาติทำงานในประเทศอื่นเสียภาษีในประเทศอื่น ไม่ได้เสียภาษีให้กับรัฐไทย แต่กลับได้สิทธิสองทาง ทั้งสิทธิในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองต่างด้าว....

ข. การไม่ทำหน้าที่พลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญ คนไทยมีหน้าที่หลักตามรัฐธรรมนูญคือหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร แต่กรณีคนไทยสองสัญชาติที่อยู่ในต่างประเทศรวมทั้งลูกครึ่งไทยต่างด้าวที่เกิดในต่างประเทศ หากไม่รับหมายเกณฑ์ทหาร ไม่มารับราชการทหาร รัฐก็ไม่สามารถบังคับกฎหมายกับคนพวกนี้ได้

ค. การให้ความคุ้มครองทางการทูต (Diplomatic Protection) โดยหลักการแล้ว บุคคลหนึ่งควรมีสัญชาติเดียว แต่เมื่อคนไทยจำนวนมากเป็นคนสองสัญชาติหรือหลายสัญชาติ เคยมีปัญหาในทางปฏิบัติระหว่างการมีสัญชาติกับการให้ความช่วยเหลือของรัฐที่เกิดขึ้น อาทิ หญิงไทยแต่งงานกับคนชาติอิหร่านหรืออิรักจะได้สัญชาติอิหร่านหรืออิรักโดยอัตโนมัติแต่หญิงนั้นก็ยังเป็นคนไทยตามกฎหมายสัญชาติ ในกรณีที่เกิดวิกฤติการณ์การเมืองและสงครามในสองประเทศนี้ รัฐบาลไทยต้องการนำหญิงไทยอพยพกลับประเทศ ทางประเทศทั้งสองปฏิเสธไม่ออก exit visa ให้หญิงไทยออกนอกประเทศ โดยอ้างว่าหญิงนั้นเป็นพลเมืองของตน เกิดข้อพิพาททางกฎหมายระหว่างไทยที่เป็นประเทศต้นกำเนิดกับอิหร่านหรืออิรักที่เป็นประเทศที่หญิงได้สัญชาติใหม่...

ง. การมีหลายสัญชาติกับปัญหาการก่อการร้าย...

จ. คนไทยสองสัญชาติเข้ามาใช้สิทธิตามกฎหมายไทย บุคคลสองสัญชาติสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้...

กรณีคนสองสัญชาตินี้เป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงมายาวนาน ประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย สวิตเซอร์แลนด์ ไม่มีข้อห้ามในกฎหมายที่ห้ามบุคคลถือสองสัญชาติ ขณะที่ประเทศสิงคโปร์ ออสเตรีย อินเดีย ซาอุดีอาระเบีย ตามกฎหมายไม่ยอมรับการถือสองสัญชาติซึ่งนำไปสู่การเสียสัญชาติของประเทศเหล่านี้ในทันทีที่บุคคลได้สัญชาติอื่น แต่ในบางประเทศเช่น ออสเตรีย และ สเปน มีข้อยกเว้นที่อาจจะอนุญาตให้บุคคลถือสัญชาติของประเทศตนได้แม้เป็นบุคคลสัญชาติอื่นอยู่แล้วเฉพาะในกรณีของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือดาราเป็นต้น .และในบางประเทศเช่น ออสเตรีย ไชปรัส ให้สัญชาติเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นนำเงินลงทุนเข้ามาในประเทศ สำหรับประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ไม่อนุญาตให้บุคคลถือสองสัญชาติ (Best citizenships & Nix, n.d.)³

กฎหมายหลักเกี่ยวกับสัญชาติของประเทศไทยได้แก่พระราชบัญญัติสัญชาติ (พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508)⁴ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม 2508 ถึงปัจจุบัน โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 เป็นต้น กฎหมายดังกล่าวบัญญัติเรื่องเกี่ยวกับการเสียสัญชาติไว้ในหมวด 2 ซึ่งแบ่งลักษณะของการเสียสัญชาติออกเป็น 3 ลักษณะ

1. การเสียสัญชาติโดยการแสดงความจำนงสละสัญชาติไทย อันประกอบด้วยบทบัญญัติดังนี้

มาตรา 13 ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สมรสกับคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของภริยาหรือสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของภริยาหรือสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทยให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 14 ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติของบิดาหรือมารดาด้วยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง หรือมาตรา 12/1 (2) และ (3) ถ้ายังประสงค์จะถือสัญชาติอื่นอยู่ต่อไป ให้แสดงความจำนงสละสัญชาติไทยตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มิอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เมื่อได้พิจารณาความจำนงดังกล่าวแล้วเห็นว่ามีความหลักฐานเชื่อถือได้ว่าผู้นั้นอาจถือสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่นได้จริงก็ให้รัฐมนตรีอนุญาตเว้นแต่ในระหว่างประเทศไทยมีการรบหรืออยู่ในสถานะสงคราม รัฐบาลจะสั่งระงับการสละสัญชาติไทยรายใดก็ได้

มาตรา 15 นอกจากกรณีตามมาตรา 14 ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่นหรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

³<http://best-citizenships.com/dual-citizenship-countries.htm>

⁴พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ละสัญชาติไทย ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี

2. การเสียสัญชาติโดยการถูกถอนสัญชาติไทย อันประกอบด้วยบทบัญญัติดังนี้

มาตรา 16 หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรส อาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(2) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตามวรรคหนึ่งให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรี

มาตรา 17 ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) ไปอยู่ในต่างประเทศที่บิดาหรือมารดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาดต่อกันเกินห้าปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น หรือฝักใฝ่อยู่ในสัญชาติของบิดาหรือมารดาหรือสัญชาติอื่น

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตาม (1) หรือ (2) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทยตาม (3) หรือ (4) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอ ให้ศาลเป็นผู้สั่ง

มาตรา 18 เมื่อมีพฤติการณ์อันเป็นการสมควรเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ของรัฐ รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยของผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสอง

มาตรา 19 รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยแก่ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ เมื่อปรากฏว่า

(1) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(5) ไปอยู่ในต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี

(6) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยตามมาตรา 11 จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถูกถอนสัญชาติไทยในเมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะและได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสองด้วยก็ได้ และเมื่อรัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติไทยแล้วให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

3. การเสียสัญชาติไทยในภาพรวม อันประกอบด้วยบทบัญญัติดังนี้

มาตรา 21 ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของบิดาหรือมารดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดา ถ้าได้รับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าวแล้ว ให้เสียสัญชาติไทย

มาตรา 22 ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว หรือสละสัญชาติไทย หรือถูกถอนสัญชาติไทยย่อมเสียสัญชาติไทย

จะเห็นได้ว่าการเสียสัญชาติลักษณะที่ 1 เป็นเรื่องการแสดงความจำนงหรือต้องยื่นคำขอตามความสมัครใจของบุคคลนั้น ๆ ไม่ได้มีข้อบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น สำหรับการเสียสัญชาติโดยการถูกถอนสัญชาตินั้นเป็นการใช้อำนาจของรัฐมนตรีหรือศาลเพื่อความมั่นคงของรัฐเฉพาะกรณี โดยกฎหมายใช้คำว่า “อาจถูกถอนสัญชาติไทย” และ “รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทย” เป็นต้น ส่วนการเสียสัญชาติในลักษณะที่ 3 เป็นลักษณะโดยภาพรวม ถึงแม้บทบัญญัติกฎหมายจะระบุให้เสียสัญชาติไทยโดยปริยายในกรณีแปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว หรือสละสัญชาติไทย หรือถูกถอนสัญชาติไทย แต่ไม่มีบทกำหนดโทษใด ๆ ไว้เลยหากบุคคลนั้นจะยังถือสองสัญชาติต่อไป อีกทั้งการเสียสัญชาติในทุกกรณีจะมีผลก็ต่อเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลเฉพาะตัวตามมาตรา 5 “ซึ่งในทางปฏิบัติใช้เวลานานมากและทางราชการมักละเลยไม่ให้ความสนใจต่อการที่คนไทยแปลงชาติและดำเนินการให้คนเหล่านั้นเสียสัญชาติไทยตามมาตรา 22 ไม่” (บุญสม วัฒนปาดิ ,2552, หน้า 27)

แม้ประเทศไทยจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ไม่อนุญาตให้บุคคลถือสองสัญชาติ แต่หากพิจารณาในรายละเอียดของบทบัญญัติของพระราชบัญญัติสัญชาติฯ เช่น มาตรา 13 “ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สมรสกับคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของภริยาหรือสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของภริยาหรือสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทยให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” จะเห็นได้ว่าไม่มีข้อบังคับให้บุคคลสละสัญชาติอื่นหรือห้ามบุคคลที่จะถือสัญชาติอื่นด้วยรวมไปถึงเปิดโอกาสให้บุคคลมีสองสัญชาติในทางปฏิบัติได้อีกด้วย

พระราชบัญญัติสัญชาติมีมาตราที่กำหนดบังคับเรื่องการเสียสัญชาติอยู่ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ คือ ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของบิดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง ให้แสดงความประสงค์เข้าถือสัญชาติได้เพียงสัญชาติเดียว โดยให้แจ้งความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่มียุครบยี่สิบปีบริบูรณ์ ถ้าไม่มีการแจ้งความจำนงภายในระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่า ผู้นั้นสละสัญชาติไทย เว้นแต่รัฐมนตรีจะสั่งเฉพาะรายเป็นอย่างอื่น” แต่ต่อมาถูกแก้ไขในเวลาอันรวดเร็วเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2535 โดยบัญญัติแทนว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยซึ่งเกิดในขณะที่บิดาหรือมารดาเป็นคนต่าง

ตัวและได้สัญชาติของบิดาหรือมารดาด้วยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดาหรือมารดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง หรือมาตรา 12/1 (2) และ (3) ถ้ายังประสงค์จะถือสัญชาติอื่นอยู่ต่อไป ให้แสดงความจำนงสละสัญชาติไทยตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่มียุครบยี่สิบปีบริบูรณ์”

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551)⁵ ได้เคยตีความไว้เป็นแนวทางว่า ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามไว้ โดยเฉพาะ คนไทยที่ถือสัญชาติอื่นย่อมสามารถสมัครและได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจได้

อย่างไรก็ดี ในปี พ.ศ. 2555 สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมืองได้ออกแนวปฏิบัติในการตรวจอนุญาตกรณีบุคคลถือหนังสือเดินทางสองประเทศ⁶ ดังนี้

กรณีที่บุคคลถือหนังสือเดินทางไทยและหนังสือเดินทางต่างชาติ มีความประสงค์

1. ใช้หนังสือเดินทางต่างชาติเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และใช้หนังสือเดินทางไทยเดินทางออกนอกราชอาณาจักร

2. ใช้หนังสือเดินทางไทยเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร และใช้หนังสือเดินทางต่างชาติเดินทางออกนอกราชอาณาจักร เนื่องจากหนังสือเดินทางไทยหมดอายุ และมีความจำเป็นเร่งด่วนต้องเดินทางออกนอกราชอาณาจักรพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

(1) ตรวจอนุญาตในหนังสือเดินทางเล่มสัญชาติที่ใช้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร หรือเล่มสัญชาติที่ใช้เดินทางออกนอกราชอาณาจักรเพียงสัญชาติเดียว โดยประเทศไทยยึดหลักการมีสัญชาติเดียวตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ

(2) กรณีพบว่าคนไทยมี 2 สัญชาติ ให้ประมวลเรื่องแจ้งกระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เสียสัญชาติไทยต่อไป

3. ใช้หนังสือเดินทางต่างชาติเดินทางออกไปและจะใช้หนังสือเดินทางไทยซึ่งไม่มีรอยตราประทับขาออกเดินทางเข้าราชอาณาจักร

พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

(1) ตรวจอนุญาตในหนังสือเดินทางไทยที่ใช้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรได้

(2) กรณีพบว่าคนไทยมี 2 สัญชาติ ให้ประมวลเรื่องแจ้งกระทรวงมหาดไทยประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เสียสัญชาติไทยต่อไป

⁵ บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (เรื่องเสร็จที่ 1/2551) บุคคลที่มีสัญชาติอื่นร่วมกับสัญชาติไทยมาสอบคัดเลือกเข้าทำงานที่สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ(องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในรูปแบบของกรมการมหาชน จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง สทอภ. พ.ศ. 2543 ซึ่งมาตรา 33(1) กำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ว่า ต้องมีสัญชาติไทย ในกรณีนี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตีความว่า พระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง สทอภ. กำหนดคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ไว้แต่เพียงว่าต้องมีสัญชาติไทย ประกอบกับมาตรา 35 กำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ สทอภ. ก็ได้กำหนดให้การถือสัญชาติอื่นเป็นสัญชาติที่สองในเวลาเดียวกับที่มีสัญชาติไทยเป็นเงื่อนไขหรือลักษณะต้องห้ามหรือเหตุแห่งการพ้นตำแหน่งไว้ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ที่มาสมัครเป็นเจ้าหน้าที่ของ สทอภ. เป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดและมีได้สละสัญชาติไทย รวมทั้งมิได้ถูกถอนสัญชาติ บุคคลนั้นย่อมมีคุณสมบัติตามมาตรา 33(1) แห่งพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง สทอภ. พ.ศ. 2543 จึงสมัครและได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่ของ สทอภ. ได้

⁶ แนวทางปฏิบัติในการตรวจอนุญาตให้บุคคลเดินทางเข้าออกราชอาณาจักร กรณีบุคคลถือหนังสือเดินทางร่วมหรือถือหนังสือเดินทาง 2 เล่ม

กระนั้นก็ตาม สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ ได้ตอบคำถามในกรณีการถือสองสัญชาติ (สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ, 2556) ⁷ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2556 ว่า “ตามที่คุณได้สอบถามเรื่องการถือสองสัญชาติ(สัญชาติฝรั่งเศสและสัญชาติไทย) และเรื่องการใช้หนังสือเดินทางของทั้งสองสัญชาติดังกล่าว สผคป. ขอเรียนว่าตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 13 กำหนดว่า “หญิงไทยซึ่งสมรสกับคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งกฎหมายนี้ก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขแต่อย่างใด และตามกฎหมายฝรั่งเศสเรื่องสัญชาติ มิได้บัญญัติให้ชาวต่างชาติที่ได้สัญชาติฝรั่งเศสมาโดยการสมรสกับคนฝรั่งเศสต้องสละสัญชาติเดิม ดังนั้น บุคคลซึ่งได้สัญชาติฝรั่งเศสภายหลังจึงชอบที่จะถือสัญชาติฝรั่งเศสควบคู่กับสัญชาติอื่นได้ และถือว่ามิสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายฝรั่งเศสอย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ คุณจึงสามารถถือสองสัญชาติได้ในกรณีของบุตรสาวของคุณ ซึ่งเกิดจากบิดาชาวฝรั่งเศสนั้น ตามมาตรา 18 และ 18-1 ของประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส บุตรที่เกิดจากบิดาหรือมารดาชาวฝรั่งเศสถือเป็นคนสัญชาติฝรั่งเศส (Estégalementfrançaisl'enfantdont un seul parent estfrançais) และในกรณีที่เด็กเกิดในประเทศฝรั่งเศส เด็กจะได้สัญชาตินั้นมาโดยสมบูรณ์ตั้งแต่เกิด และตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7 บุตรที่เกิดโดยบิดาหรือมารดาผู้มีสัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิดไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร ดังนั้น บุตรของคุณจึงสามารถถือได้ทั้งสองสัญชาติเช่นเดียวกัน ดังนั้นการยื่นคำร้องเพื่อขอสัญชาติไทย สูติบัตรและหนังสือเดินทางไทยของบุตรสาวของคุณนั้น คุณสามารถขอได้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายกงสุลประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศส โดยคุณต้องเตรียมเอกสารประกอบคำร้องดังต่อไปนี้

1. สูติบัตรฉบับสมบูรณ์ออกโดยทางการฝรั่งเศส (CopieIntégraled'Acte de Naissance)
2. สมุดประจำครอบครัวของทางการฝรั่งเศส (Livret de famille) และทะเบียนสมรสไทย (ในกรณีที่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายไทย) หรือทะเบียนฐานะครอบครัว (สมรส) ในกรณีที่ดำเนินการแจ้งบันทึกการสมรสของฝรั่งเศสต่อทางการไทย
3. หนังสือเดินทางที่ยังมีอายุของบิดา และ/หรือ มารดาที่มีสัญชาติไทย
4. บัตรประจำตัวประชาชนไทยของบิดา และ/หรือ มารดาที่มีสัญชาติไทย
5. หนังสือเดินทางหรือบัตรประจำตัวประชาชนที่ยังไม่หมดอายุของบิดาหรือมารดาที่เป็นชาวต่างชาติ
6. รูปถ่ายของบุตร 1 ใบ
7. สมุดสุขภาพของบุตร”

และยังได้ตอบคำถามในกรณีการจดทะเบียนกับชาวลาวและการถือสองสัญชาติ (สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ, 2557) ⁸ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2557 ว่า “2. หลังจากจดทะเบียนสมรสแล้ว คุณและแฟนจะถือสองสัญชาติได้หรือไม่ และกฎหมายในเรื่องดังกล่าวจะมีการ

⁷ http://www.humanrights.ago.go.th/index.php?option=com_smf&Itemid=2&topic=6240.0&consult=999&ref=7824

⁸ http://www.humanrights.ago.go.th/index.php?option=com_smf&Itemid=2&topic=6815.0&consult=999&ref=8945

เปลี่ยนแปลงหรือไม่ ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 13 บัญญัติว่า “ชายหรือหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สมรสกับคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของภริยาหรือสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของภริยาหรือสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทยให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” หมายความว่าหากตามกฎหมายของประเทศลาวบัญญัติให้คู่สมรสของชาวลาวมีสิทธิถือสัญชาติลาวได้ คุณก็สามารถมีสัญชาติลาวได้และไม่จำเป็นต้องสละสัญชาติไทย เว้นแต่คุณจะได้แสดงความจำนงขอสละสัญชาติไทยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดสำหรับแฟนของคุณ หลังจากได้สมรสกันถูกต้องตามกฎหมายแล้ว (กฎหมายไทยหรือกฎหมายลาวก็ได้) หากประสงค์จะมีสัญชาติไทยตามสามีก็สามารถทำได้ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 บัญญัติว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทย ให้ยื่นคำร้องต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” โดยมีเงื่อนไข ดังนี้

1. จดทะเบียนสมรสกับสามีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (หากจดทะเบียนสมรสกับสามีตามกฎหมายต่างประเทศ จะต้องไปจดทะเบียนรับรองฐานะแห่งครอบครัว ณ สำนักทะเบียนเขตหรืออำเภอ ก่อน)
2. หากยื่นคำขอถือสัญชาติไทยตามสามีในประเทศไทย ต้องเดินทางเข้ามาในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (มีหนังสือเดินทาง ใบต่างด้าวหรือบัตรชนกลุ่มน้อย)
3. มีชื่อในทะเบียนบ้าน (ทร. 13 หรือ ทร. 14)
4. สามีต้องประกอบอาชีพมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อเดือน หากเป็นข้าราชการสามีต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน

หากแฟนของคุณมีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขข้อ 1-4 ข้างต้นแล้ว ย่อมมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอมีสัญชาติไทยตามสามีได้ โดยสามารถยื่นคำขอได้ที่กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจสันติบาล กรุงเทพมหานคร กรณีอยู่ต่างจังหวัดสามารถยื่นคำขอได้ที่ผู้บังคับการตำรวจภูธร จังหวัดที่ผู้ขอมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านอยู่” กล่าวโดยสรุปสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ ได้มีคำตอบในลักษณะเดียวกันว่า กรณีของกฎหมายไทยเปิดช่องให้บุคคลสามารถถือได้ทั้งสัญชาติไทยและสัญชาติอื่นในขณะเดียวกัน

กรณีของประเทศลาว กฎหมายหลักเกี่ยวกับสัญชาติได้แก่กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว (กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว 2004)⁹ ซึ่งบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าบุคคลที่มีสัญชาติลาวไม่สามารถมีสัญชาติอื่นในขณะเดียวกันได้บทบัญญัติดังกล่าวเช่น

มาตรา 8 สิทธิในการขอเอาสัญชาติอื่น

พลเมืองลาวมีสิทธิขอเอาสัญชาติอื่น แต่ต้องได้สละ(ปะ) สัญชาติลาวเสียก่อน การสละสัญชาติลาวได้กำหนดไว้ในมาตรา 18 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 9 พื้นฐานการได้สัญชาติลาว

สัญชาติลาวจะได้มาจาก

⁹กฎหมายว่าด้วยสัญชาติลาว 2004

1. การเกิด
2. การรับเข้าสัญชาติลาว
3. การได้สัญชาติลาวคืน
4. พื้นฐานอื่น ๆ ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 11 และมาตรา 14 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 14 เงื่อนไขการได้สัญชาติลาวของพลเมืองต่างประเทศ หรือ คนไร้สัญชาติ

พลเมืองต่างประเทศ หรือ คนไร้สัญชาติ อาจได้สัญชาติตามคำร้องขอของผู้เกี่ยวถ้าหากว่ามีเงื่อนไขครบถ้วนดังนี้

9. ได้สละสัญชาติเดิมของตน (ยกเว้นคนไร้สัญชาติ)

ทั้งนี้สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ ได้ตอบคำถามในกรณีการจดทะเบียนกับชาวลาวและการถือสองสัญชาติ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2557 ว่า “เมื่อพิจารณาตามกฎหมายว่าด้วยการได้สัญชาติลาวแล้ว หากคุณต้องการมีสัญชาติลาว คุณจะต้องสละสัญชาติไทยเสียก่อน (ตามข้อ ๙) มิฉะนั้นจะไม่สามารถขอถือสัญชาติลาวได้ กล่าวคือคุณจะไม่สามารถถือสองสัญชาติได้เนื่องจากกฎหมายของลาวไม่ยินยอมให้บุคคลถือสองสัญชาติ”

กรณีของประเทศสหภาพเมียนมาร์นั้น กฎหมายหลักเกี่ยวกับสัญชาติได้แก่ กฎหมายพลเมืองพม่า (Burma Citizenship Law 1982)¹⁰ ซึ่งมีบทบัญญัติที่ระบุชัดเจนว่าไม่อนุญาตให้พลเมืองถือสองสัญชาติในขณะเดียวกันนั้นได้แก่

ข้อ 16 พลเมืองพม่าผู้จากประเทศไปอย่างถาวร หรือผู้ได้เป็นพลเมืองของประเทศอื่น หรือผู้ขอพาสปอร์ตหรือหนังสือรับรองลักษณะคล้ายกันจากประเทศอื่น ย่อมสิ้นสุดความเป็นพลเมืองพม่า

โดยในกรณีของประเทศสหภาพเมียนมาร์และประเทศลาวซึ่งเป็นประเทศในระบอบกึ่งสังคมนิยม การตีความกฎหมายย่อมไม่สามารถตีความแบบการตีความกฎหมายไทยซึ่งเป็นประเทศในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือรัฐในระบอบสังคมนิยมย่อมมีอำนาจเหนือประชาชนมากกว่ารัฐในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นหากกฎหมายของประเทศสังคมนิยมระบุให้ความเป็นพลเมืองสิ้นสุด ผลจึงมักเป็นเช่นนั้นโดยปราศจากข้อโต้แย้งทางกฎหมาย

¹⁰Burma Citizenship Law 1982

บทที่ 3

ผลการศึกษา

จังหวัดเชียงราย มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ในรัฐไทยคือมีชายแดนติดต่อกับสองประเทศ ที่อำเภอแม่สายติดกับสหภาพเมียนมา ในส่วนของอำเภอเชียงของติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศด้วยสะพานมิตรภาพไทยลาว แห่งที่ 4 ข้ามแม่น้ำโขง และอำเภอเชียงแสนที่ติดกับบ้านต้นผึ้งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นชายแดนระหว่างกัน

เชียงรายมีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชายแดนมาตลอด จากพื้นที่ที่อำนาจรัฐล้านนา ชายแดนแทบไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนเมื่อเกิดอาณานิคมของชาติตะวันตกชายแดนเรื่องมีตัวตนขึ้นและแบ่งแยกกลุ่มคนด้วยการกำหนดรัฐสมันสมัยใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุคที่เรียกว่า “สงครามเย็น” โดยการแบ่งแยกผู้คนและรัฐออกด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง ชายแดนเชียงรายกลายเป็นพื้นที่ของการเกลียดชังต่อเพื่อนบ้านที่ต่างอุดมการณ์ เป็นพื้นที่ของการผ่านสินค้าต้องห้ามต่างๆ (สำนักงานเศรษฐกิจชายแดนและโลจิสติกส์ 2557, น. 238-239) จนถึงปี พ.ศ. 2553 และการสิ้นสุดสงครามเย็น พื้นที่ชายแดนได้เปลี่ยนไปมีการจัดการชายแดนที่แน่ชัดและ “เปลี่ยนนามรบเป็นนามการค้า” (วสันต์ ภูญาแก้ว 2552, น. 140) ชายแดนเชียงรายได้กลายเป็นพื้นที่ที่มีทางเลือกสองทางคือ “ความมั่นคง” หรือ “ความมั่งคั่ง”

ในปี พ.ศ. 2556 การสร้างสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 4 สำเร็จและเปิดใช้งาน เป็นพื้นที่ของการเชื่อมต่อระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีน ตอนใต้ เพื่อเป็นช่องทางการระบายสินค้า การสร้างพื้นที่เกษตรและการลงทุนพื้นที่ชายแดน (สำนักงานเศรษฐกิจชายแดนและโลจิสติกส์ 2557, น. 174-176)

ในฝั่งตรงข้ามพื้นที่อำเภอเชียงแสน นั้นมีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่โดยที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้มอบอำนาจให้เจ้าแขวงบ่อแก้วอนุญาตให้สัมปทานพื้นที่ระยะยาวที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแก่กลุ่มบริษัท จินหนุเหมิน สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยกลุ่มบริษัทดังกล่าวมีแผนพัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นเขตเศรษฐกิจใหม่ที่มีการค้าและการบริการครบวงจร โดยมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก แหล่งการค้า และเคลื่อนย้ายผู้คนเข้ามาทำงานในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้มีการเดินทางข้ามพรมแดนระหว่างรัฐมีการจัดการที่มีบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการแทนผ่านช่องเข้าออกที่ไม่ได้ตกลงกันระหว่างทั้งประเทศ หลายช่องทางซึ่งทำให้ประเทศไทยไม่สามารถควบคุมการเดินทางผ่านแดนซึ่งเป็นอำนาจของรัฐได้ตลอดพื้นที่ (สำนักงานเศรษฐกิจชายแดนและโลจิสติกส์ 2557, น. 29-30)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทำวิจัยพบว่าการเข้ามาสัมปทานพื้นที่ระยะยาวของกลุ่มทุนจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนดังกล่าวนี้มีประเด็นสำคัญคือความสามารถเชื่อมโยงการเดินทางระหว่างพื้นที่สามประเทศเข้าด้วยกัน การดำเนินงานพื้นที่นี้เป็นการยกเว้นข้อตกลงที่เป็นอิสระจากข้อตกลงสากลระหว่างรัฐต่อรัฐ และอำนาจรัฐไม่สามารถเข้าไปเป็นคู่กรณีได้ เช่น กรณีการข้ามแดนที่มีการออกไป

ผ่านแดนของตนเอง การจัดการเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์ชายแดนเช่นการขุดทรายแม่น้ำโขง การก่อสร้าง เขื่อนกันตลิ่ง การจัดการเดินเรือ และสร้างท่าเรือ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างชาติได้อย่างเสรี การมี ผู้คนที่ไร้สถานภาพรัฐ หรือบุคคลที่มีหลายสัญชาติทำงาน การรักษาความปลอดภัยของโครงการที่อยู่เหนือ อำนาจอรัฐและอำนาจกระบวนการยุติธรรมของรัฐ การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยที่อำนาจอรัฐของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่สามารถเข้าเป็นมีส่วนเกี่ยวข้อง และโครงการดังกล่าวได้สร้างพื้นที่ทางเข้า หลักไว้ที่จุดเชื่อมต่อระหว่าง สามประเทศดังนั้นถ้าชายแดนใดมีปัญหาโครงการดังกล่าวสามารถเข้าเชื่อม เพื่อเดินทางไปเข้าออกอีกประเทศได้ทันทีนับเป็นข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์อย่างยิ่ง

ดังนั้นการที่พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ข้อยกเว้นที่รัฐไทยไม่สามารถเป็นคู่เจรจาได้ ประเทศไทยคงต้อง มีการปรับตัวเชิงนโยบายความมั่นคงของรัฐใหม่ในการเผชิญหน้ากับกลุ่มทุนข้ามพรมแดนที่เป็น “กลุ่มทุน ที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐ” ซึ่งกำลังสร้างความเข้มแข็งของอำนาจทุน รัฐ และพลเมืองของตนเอง ที่มากขึ้นทุกวันนี้ในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์การข้ามแดนของผู้คนที่อยู่ชายแดนอำเภอเชียงแสนเป็นไปอย่างหลากหลาย วัตถุประสงค์และบางกรณีเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนจึงต้องมีการศึกษาเพื่อปรับนโยบาย การเผชิญสถานการณ์ชายแดนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความมั่นคงของรัฐเพื่อรักษาผลประโยชน์ของ ประเทศ แต่ในระยะยาวของพื้นที่ที่มีการเช่าระยะยาว รวมถึงมีการอพยพของแรงงาน ผู้คนและนักลงทุนที่ เป็นคนที่มีสัญชาติที่หลากหลาย เช่นชาวจีน เวียดนาม พม่า รัสเซีย และคนไทย ปะปนกับคนท้องถิ่นของ สปป.ลาวที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์

งานวิจัยจะศึกษาคนจำนวน 4 กลุ่ม ที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ความ มั่นคงนี้อาจกินความหมายถึงความมั่นคงทางวิถีชีวิตของผู้คนชายแดนด้วย ได้แก่กลุ่มการท่องเที่ยว ที่ เกิดขึ้นจาก การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ฝั่งตรงข้ามอำเภอเชียงแสนเป็นหลักรวมถึงพื้นที่เชียงของที่มี สะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่4 กลุ่มต่อมาคือกลุ่มกลุ่มแรงงานข้ามชาติ งานวิจัยนี้จะศึกษาในพื้นที่เขต เศรษฐกิจพิเศษบ้านต้นผึ้งเป็นหลัก อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มการค้าชายแดน ซึ่งงานวิจัยนี้จะศึกษากลุ่มคนที่มี สองสัญชาติ กลุ่มสุดท้ายได้แก่กลุ่มผู้ลี้ภัย หรือผู้อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายได้แก่กลุ่ม เกาหลีเหนือ

จากคนสองสัญชาติกลืนกลายเป็นพลเมืองชายแดนพื้นถิ่น

ปัญหาความมั่นคงของรัฐเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คนที่อยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดนจังหวัดเชียงราย ประเด็นที่สำคัญคือการเกิดขึ้นของกลุ่มคนชายแดนที่มีลักษณะเฉพาะโดยรัฐไม่สามารถเข้าไปควบคุมกำกับ ได้อย่างเต็มที่คือกลุ่มคนที่มีสองสัญชาติหรือมากกว่าหนึ่งสัญชาติมากกว่าคนไม่มีสัญชาติหรือไม่มี สถานะภาพของรัฐใดรัฐหนึ่งเลยการเกิดขึ้นของคนสองสัญชาติมีลักษณะเป็นพลวัต คือไม่ได้เป็น ปรากฏการณ์เฉพาะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแต่เป็นการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของเหตุและปัจจัยของการ เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ชายแดน เปลี่ยนแปลงกลุ่มคนที่ต้องการได้รับสัญชาติมากกว่าหนึ่งอยู่ตลอดเวลาบน

เส้นประวัติศาสตร์ของชายแดนและรัฐไทยเองไม่อนุญาตให้พลเมืองไทยมีสัญชาติเกินกว่าหนึ่งสัญชาติ แต่ก็ไม่มีบทลงโทษสำหรับคนที่สองสัญชาติ

กลุ่มคนที่ทำการค้าชายแดนซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นพลเมืองชายแดนที่แท้จริงโดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่เป็นคนที่มีสองสัญชาติ กล่าวคือเมื่ออยู่ในไทยจะเป็นคนหนึ่งและอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านจะเป็นอีกคนหนึ่ง กลุ่มคนเหล่านี้จะชี้ให้เห็นถึงกลุ่มคนในพื้นที่ชายแดนที่มีลักษณะเฉพาะคือเป็นคนที่สองสัญชาติซึ่งกลุ่มคนลักษณะนี้จะเกิดขึ้นตามชายแดนระหว่างรัฐโดยทั่วไป ไม่ใช่อย่างที่รัฐเคยเข้าใจว่า “คนสองสัญชาติคือคนคนเดียวที่มีรัฐรับรองในสองรัฐ” แต่ในการศึกษานี้ คนสองสัญชาติหมายถึง “คนคนเดียว แต่มีตัวตนในสองรัฐที่มีตัวตนที่แต่ละรัฐรับรองแตกต่างกัน”

กลุ่มคนเหล่านี้ในทางความมั่นคงของรัฐนั้นจะถูกให้คำจำกัดความว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ และเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆในพื้นที่ชายแดน แต่บทความนี้จะเสนอถึงความคิดเห็นของกลุ่มคนเหล่านี้ที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ชายแดนว่าเขาคิดถึงพื้นที่ชายแดนอย่างไรเพื่อสร้างความเข้าใจในกลุ่มคนสองสัญชาตินี้มากขึ้นและกลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นกลไกสำคัญอย่างไรในพื้นที่ชายแดนเพื่อสร้างความเข้าใจในกลุ่มคนสองสัญชาติในฐานะคนชายแดนและวิเคราะห์ถึงความคิดเห็นของกลุ่มคนสองสัญชาติต่อความหมายชายแดน

การศึกษาคนสองสัญชาติ

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาในกลุ่มคนที่มีสองสัญชาติตามชายแดนไทยจังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้านคือสปป.ลาวและสหภาพเมียนมาร์ โดยการเลือกเก็บข้อมูลของคนสองสัญชาติในพื้นที่ชายแดนระหว่างสามประเทศในช่วงวันที่ 10-15 เมษายน พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนสองสัญชาติส่วนใหญ่จะกลับมาเยี่ยมญาติ ซึ่งการแจกแบบสอบถามนั้นได้ใช้วิธีที่ให้ ผู้ที่เป็นพลเมืองสองสัญชาติ เป็นผู้ช่วยนักวิจัยเดินทางไปยังพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 160 คน ในเวลา 5 วัน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นเป็นคนที่มีสองสัญชาติ และการนำเสนอข้อมูลใช้วิธีสถิติพรรณนา

คนหลายสัญชาติ

ปัญหาของคนสองสัญชาติไม่ใช่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังยุคอาณานิคม เท่านั้น คนสองสัญชาติมีอยู่ทั่วไป เช่นในยุโรปมีทั้งกรณีที่ใช้ประโยชน์จาก การมีสัญชาติที่ถือหนังสือเดินทางสองชาติ หรือสามชาติ เช่นกรณีรัฐมนตรีในประเทศเนเธอร์แลนด์มีหนังสือเดินทางประเทศอื่นด้วยซึ่งในกรณีนี้คือใช้ประโยชน์จากการมีสองสัญชาติ ส่วนอีกกรณีหนึ่งที่ไม่ใช้ประโยชน์จากการมีสองสัญชาติ คือกรณีของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่สามารถถือสัญชาติ เคนยาได้อีกด้วยตามกฎหมายของเคนยา แต่โอบามาก็ไม่เลือกที่จะได้ประโยชน์จากอีกสัญชาติหนึ่ง (Joyner James, 2008)

ประเทศที่มีการยอมรับ หลายสัญชาติได้แก่ สหรัฐ แคนาดา ออสเตรเลีย สวีเดน ฝรั่งเศส อังกฤษ บาประเทศไม่ระบุว่าห้ามมีสองสัญชาติแต่ไม่มีระบุในการอนุญาตให้มีสองสัญชาติเช่น เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ปากีสถาน ปากีสถาน เคนยา อินเดีย (กรณีอินเดีย เป็นระบบ Oversea citizenship ที่บุคคล

อาจมีสองสัญชาติได้ตามกฎหมายประเทศอื่น และสามารถมีหนังสือเดินทางอินเดียได้ แต่ไม่มีสิทธิในฐานะพลเมืองอินเดียเต็มตัว)

สำหรับประเทศไทย ถึงแม้โดยกฎหมายจะยึดหลักการมีสัญชาติเดียว แต่ไม่มีข้อห้ามที่จะถือสัญชาติอื่นด้วย รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร(2556) ได้มีการจำแนกคนหลายรัฐในประเทศไทยออกเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1.คนหลายรัฐที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยอย่างแท้จริงและเข้มข้น

2. คนหลายรัฐที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทยอย่างเบาบางตัวอย่างของคนในลักษณะหลัง ก็คือคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างอื่นและเมื่อการนั้นสิ้นสุดลง พวกเขาก็ยอมเดินทางออกไปจากประเทศไทยพวกเขาเหล่านี้ยังคงมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับสังคมของรัฐต้นทางมีความเป็นไปได้ที่พวกเขาเหล่านี้จะมีชื่อในทะเบียนราษฎรของรัฐไทย

ถ้าศึกษาประเด็นสองสัญชาติในประเทศอื่นๆของอาเซียนพบว่ากัมพูชาก็คงสามารถให้สัญชาติมากกว่าหนึ่งได้โดย สะเรือน ฮุน(สัมภาษณ์, 2557) ให้ข้อมูลหลังจากลงพื้นที่ในประเด็นคนไร้รัฐและไม่มีสัญชาติ ในเชียงราย กล่าวว่าประเทศไทยมีความซับซ้อนเรื่องสัญชาติมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกัมพูชาแล้ว แม้แต่การมีสองสัญชาติ เป็นที่ยอมรับสถานะนี้ใน เขมร คนต่างชาติสามารถดำรงสัญชาติเดิมได้ในขณะที่ได้สัญชาติกัมพูชา ซึ่งการได้สัญชาติกัมพูชามีหลากหลายรูปแบบสำหรับคนต่างชาติ คนไร้รัฐและ คนไม่สามารถกำหนดสถานะได้เช่นเกิดมาหาพ่อแม่ไม่ได้ และการได้สัญชาติกัมพูชานั้น ใช้เส้นเขตแดนเป็นตัวกำหนดด้วย คือทุกคนที่เกิดในกัมพูชา จะมีสัญชาติกัมพูชาทันที

ความมั่นคงชายแดน

เส้นเขตแดนของรัฐชาติเกิดขึ้นเมื่อเกิดการเข้ามายึดครองพื้นที่สร้างเป็นรัฐอาณานิคมของชาวตะวันตก เกิดชายแดนของรัฐขึ้น เมืองชายแดนนั้นเป็นพื้นที่ที่ถูกติดกับเส้นเขตแดนที่รัฐสร้างขึ้นอย่างมีความหลากหลาย แต่สำหรับรัฐไทยแล้วเส้นเขตแดนมีความหมาย ทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงสัญลักษณ์แห่งความเป็นรัฐนั้น “เส้นเขตแดน ที่แบ่งอริปไตยนั้น มีความศักดิ์สิทธิ์ ที่จะละเมิดหรือรุกร้าไม่ได้” (นาคล โชติศิริ ,2551 ,น.30) เส้นเขตแดนสร้างพลเมืองที่สังกัดรัฐ และเป็นความมั่นคงของรัฐที่กำกับดูแลพลเมืองตนเอง แต่ความจริงในยุโรปนั้น ขจิต “พรมแดนไม่ใช่สิ่งหยุดยั้ง แต่เป็นการพึงพากันทำให้พรมแดนมีความหมายน้อยลง โลกที่มีลักษณะแบบเวสฟาเลีย น้อยลงทุกที และอริปไตยสูญเสียรูปแบบเชิงอาณาเขตไป” (ขจิต จิตตเสวี ,2557,น.203-204)

ความมั่นคงของรัฐและเส้นเขตแดนกำลังถูกท้าทายความศักดิ์สิทธิ์ ที่รัฐพยายามสร้างอำนาจในบริเวณเส้นเขตแดนในทุกพื้นที่ของโลก การท้าทายนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการเกิดขึ้นของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายที่รัฐไม่สามารถจะกำหนดนิยามความหมายเรื่องพลเมืองที่ข้ามไปมาบริเวณชายแดนได้อย่างแน่ชัดและความจริงที่ว่ากลุ่มคนที่ไม่สามารถกำหนดได้และไม่สามารถเข้าใจและมองเห็นตัวตนอย่างชัดเจน นั้น

รัฐจะให้ความหมายในทางเป็นภัยต่อความมั่นคง แต่ความจริงนั้นคนเหล่านี้ก็มีส่วนสำคัญที่สร้างความมั่งคั่ง และควมมีชีวิตชีวาให้กับชายแดนเช่นกัน

สอบทานเรื่องสถานะบุคคลกับระบบการให้สัญชาติ

การศึกษาเรื่องนี้ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเรื่องคนไร้รัฐและสถานะบุคคลของประเทศไทย ในจังหวัด เชียงราย พร้อมกับเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.) ในพื้นที่ที่มูลนิธิ ดำเนินงานเรื่องนี้มาอย่างยาวนาน ที่บ้านป่าคาสุขใจ ตำบลแม่สลองใน เหตุที่เลือกพื้นที่นี้คือเป็นตัวแทน พื้นที่ที่มีการจัดการเรื่อง

พบว่าระบบการให้สัญชาติมีความซับซ้อน หลายกรณีเป็นปัญหาในระดับปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ทำให้มีคน ที่ยังไม่ได้รับสัญชาติอีกเป็นจำนวนมาก คุณเตือนใจ ดีเทศน์ กล่าวว่า

“กฎหมายเรื่องสัญชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นกฎหมายที่ก้าวหน้ามาก แต่การปฏิบัติยังไม่ได้เท่าที่ควรเนื่องจากการปฏิบัติในระบบราชการที่ ซับซ้อนหลายชั้น และเป็นการตัดสินใจโดยดุลพินิจในชั้นสุดท้าย” (สัมภาษณ์ เตือนใจ ดีเทศน์, 2557)

การที่มีบุคคลไร้สถานะภาพที่จะเป็นพลเมืองของรัฐจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการให้สัญชาติ ให้มีสิทธิใน ฐานะพลเมืองรัฐไทย แต่รัฐไทยก็ไม่ได้ผลักดันให้ออกจากเขตแดน ยังคงมีระบบจัดการในรูปแบบอัน หลากหลายที่จะให้ผู้คนเหล่านั้นอาศัยอยู่ในรัฐได้ โดยการศึกษาพบว่ารัฐไทยมีระบบการจัดการสวัสดิการ สังคมแก่คนไร้สัญชาติและไร้รัฐ และคนพิการที่ไร้สถานะทางทะเบียน เป็นอย่างดีในด้านบริการและสวัสดิการ ขั้นพื้นฐานตามหลักมนุษยธรรม ถึงแม้มีข้อจำกัดแต่ไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต

การศึกษากลุ่มคนพบว่าความต้องการที่จะได้สัญชาติได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ต้องการสิทธิใน สัญชาติไทยเพื่อที่จะได้เข้าถึงทรัพยากรของรัฐที่จัดสรรสรรให้พลเมือง แต่เนื่องจากรัฐไทยได้มีการจัดการ ระบบสวัสดิการให้กับคนที่ไม่มีสัญชาติไทยให้สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

การสัมภาษณ์และการสังเกตในภาคสนามพบว่าความต้องการที่จะได้สัญชาติไทยได้ยกระดับขึ้นไปอีก โดยคนไร้สัญชาติคงประสงค์ได้รับสัญชาติ ในเหตุผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะเขาเชื่อว่าการเมืองจะช่วยให้เขามีโอกาสที่เท่าเทียมทางสังคมได้

นายอาหล่ม ห้วยซ้อกู่ที่ถือบัตรต่างด้าว มีลูกพิการไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จากการสังเกตที่ หน้าบ้านนายอาหล่ม ห้วยซ้อกู่พบว่าจะมีโปสเตอร์หาเสียงของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เชียงราย(คนที่ได้รับเลือกตั้ง) ติดอยู่ทั้งที่เขาไม่มีสิทธิเลือกตั้ง และการเลือกตั้งได้สิ้นสุดไปแล้วเกือบสอง เดือน คำกล่าวของอาหล่ม ห้วยซ้อกู่ ดังนี้

“รายการโทรทัศน์นี้ขอบูเรื่องการเมือง ไม่ดูละคร ติดตามการเมืองตลอด เราไม่มีบัตรประชาชนที่น่าน้อยใจเราอยากจะลงคะแนนเสียงช่วยคนที่เราชอบทำไม่ได้” (สัมภาษณ์, อาหลุ่ม ห้วยซ้อกู, 2557)

แม่เฒ่าของหมู่บ้านอายุ 94 ปีชื่ออาผีหมีหน่อง มุแลกู ซึ่งเป็นคนที่ตกหล่นจากการสำรวจสัญชาติมาอย่างยาวนานแต่เดิมเนื่องจากการได้สัญชาติไม่มีประโยชน์สำหรับชีวิตแม่เฒ่าที่อยู่บ้านและทำอะไรทำสวนเท่านั้น แต่เมื่อสังคมชนเผ่าได้เปิดกว้างและแม่เฒ่ารับรู้ความหมายของการมีสัญชาติซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองการมีตัวตนในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง แม่เฒ่ากล่าวว่า

“ก่อนตายขอให้สัญชาติไทย แม้วันเดียวก็ยังดี เพราะการมีชีวิตอยู่โดยไร้สัญชาตินั้นมันไร้ค่าในฐานะมนุษย์” (สัมภาษณ์, อาผีหมีหน่อง มุแลกู, 2557)

ปัญหาการจัดสถานะบุคคลของรัฐไทยนั้น ประเด็นสำคัญที่ทำให้การตัดสินใจให้สัญชาติการที่มีผู้ลักลอบเข้าเมืองเข้ามาใหม่อยู่ตลอดเวลาเป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาให้สัญชาติแก่คนที่รอรับสิทธิได้รับสัญชาติสาธารณะสุขจังหวัดเชียงรายได้ให้ข้อมูลว่า “ร้อยละ 40 ที่ฝากท้อง โรงพยาบาลแม่สายจะเป็นคนพม่าและเตียงนอนผู้ป่วย หนึ่งในสามเป็นคนต่างชาติ” อัตราการเข้ามาใหม่และอัตราการเกิดของคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทย ในเขตประเทศไทยมีจำนวนมากตามชายแดน ถึงแม้ว่าการได้สัญชาติตามกฎหมายของไทยจะไม่เป็นไปตามเขตแดน แต่จะเป็นไปตามการสืบเชื้อสายเป็นหลัก ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของคนสองสัญชาติในพื้นที่ชายแดนถ้าหากกระบวนการเป็นราษฎรของไทยไม่ดีพอ แต่สำหรับบางประเทศเช่นกัมพูชาการมีสองสัญชาติยอมรับได้ตามกฎหมาย

ชายแดนที่กั้นด้วยแม่น้ำโขงเป็นพรมแดนทางธรรมชาติเป็นอุปสรรคของการเคลื่อนที่ข้ามแดนในพื้นที่เชียงแสน แต่บางส่วนของเชียงแสนเองนั้นมีเส้นพรมแดนที่กำหนดแบบเส้นคงที่ที่กั้นระหว่างไทยกับประเทศเมียนมา นั้นมีการข้ามแดนไปมาที่ผู้คนเดินทางเข้ามาเรียนหนังสือ มารับจ้างในภาคบริการและการเกษตร มาจรรึกแสวงบุญ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองที่ด่านผ่อนปรนตำบลเกาะช้างอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กล่าวถึงผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่มาแต่งงานกับคนสัญชาติไทย เคยพูดให้เขาได้ยินว่า

“อยู่ฝั่งโน้นต้องเลี้ยงควายแต่อยู่ฝั่งนี้ให้ควายเลี้ยง”(สัมภาษณ์, นายด่าน(นามสมมุติ), 2555)

ในส่วนพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษสามเหลี่ยมคำที่เป็นเขตเช่าระยะยาวจากสปป.ลาวนั้น การเข้ามาของกลุ่มทุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ทำการพัฒนาพื้นที่และโยกย้ายผู้คนชาวลาวที่เคยอาศัยอยู่ออกไปจัดสรรพื้นที่ทำกินและบ้านให้ใหม่ มีการจัดสรรแบ่งงานกันทำตามกลุ่มชาติพันธุ์หรือสัญชาติเช่น กลุ่มคนที่จีนจะเป็นนักลงทุน นักธุรกิจเจ้าของร้านค้า กลุ่มคนเวียดนามคนรัสเซีย จะเป็นกลุ่มมีทำงานในคาสีโน กลุ่มพม่าที่เข้ามาเป็นแรงงานก่อสร้างซึ่งกลุ่มพมานี้จะเข้ามาอย่างต่อเนื่อง แต่จะไม่พบกลุ่มคนไต (ไทใหญ่) คนไตลื้อในพื้นที่ โดยค่าจ้างแรงงานของพมานั้น เป็นอัตราวันละ 100 บาทเมื่อเทียบกับเงินไทย การสำรวจพื้นที่ในแต่ละครั้งจะพบว่าการแต่งงานระหว่างผู้ชายชาวจีนกับผู้หญิงชาวลาว ทุกครั้ง เราอาจเข้าใจว่าทายาทที่เกิดขึ้นใหม่นั้นจะเป็นคนที่สามารถเลือกที่จะมีสองสัญชาติได้ ทั้งจีนและลาว และการมีสองสัญชาตินี้จะสืบทอดให้กับรุ่นต่อๆมาเช่นกัน โดยทั้งนี้ถ้าคนที่มีความสองสัญชาติทั้งลาวกับและจีนมาแต่งงานกับคนไทยและพยายามให้ลูกได้สัญชาติไทย เด็กคนนั้นอาจมีสามสัญชาติได้เช่นกัน

ข้อมูลแต่งงานและจดทะเบียนสมรสที่ว่าการอำเภอเชียงแสนกับชาวต่างชาติระหว่าง ปี พ.ศ. 2554-2556 ข้อมูล ณ วันที่ 2 มิถุนายน 2557 พบว่าในปี พ.ศ. 2554 นั้นน้อยมาก แต่เริ่มมีจำนวนมากขึ้นในสามปี โดยเฉพาะการแต่งงานกับคนจีน คนไทใหญ่ และที่น่าสนใจคือหญิงไทยที่จดทะเบียนกับคนไม่มีสถานะทางทะเบียนจำนวน 4 รายในปี 2557 ถึงแม้ว่าสถิตินี้จะมีจำนวนน้อยมากอาจเป็นเพราะการจดทะเบียนสมรสนั้นสามารถจดทะเบียนในที่ที่ว่าการอำเภอได้ก็ได้ แต่ข้อมูลนี้ก็ยังชี้ให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของการแต่งงานข้ามประเทศ อย่างเป็นทางการในพื้นที่ชายแดน

ตารางที่ 4 แสดงการจดทะเบียนสมรสระหว่างคนไทยกับชาวต่างชาติที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

หญิงไทย	ลาว	จีน	ไทใหญ่	ไทลื้อ	ออสเตรีย	แคนาดา	เมียนมาร์	ไม่มีสถานะทางทะเบียน
2554	3							
2555		1	3					
2556	1	1	1	1			2	4

ชายไทย	บริติช	จีน	ไทใหญ่	เยอรมัน	ออสเตรีย	แคนาดา	เมียนมาร์	อเมริกัน
2554	1							
2555		1	1		1	1	1	
2556		2		1				1

ข้อมูลวันที่ 2 มิถุนายน 2557

การที่ผู้คนจะอาศัยทำกินในเขตประเทศไทย ถึงแม้จะไม่มีสถานะทางทะเบียนและไร้สัญชาติ ทางรัฐไทยมีระบบสวัสดิการ¹ เพื่อรองรับในการให้ผู้คนเหล่านั้นดำรงชีวิตได้โดยไม่มีนโยบายผลักดัน ออกนอกประเทศ การเดินทางเข้าประเทศอย่างไม่ถูกต้องมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามแนวชายแดน รวมถึงการเดินทางมาทำงานเรียนหนังสือแบบเข้าไปเย็นกลับหรืออยู่อาศัย จาริกแสวงบุญ ร่วมงานประเพณี เท่าที่บัตรผ่านแดนจะอนุญาตให้

ดังนั้นการได้สัญชาติเพื่อสวัสดิการรัฐที่จัดการให้ นั้นไม่ใช่เรื่องที่คนไม่มีสัญชาติไทยต้องกังวลอีกต่อไป แต่ความต้องการที่จะได้สัญชาติได้ยกระดับขึ้น เนื่องจากการที่ได้รับข่าวสารทางการเมืองและการตื่นตัวทางการเมืองของคนในชุมชน ทำให้คนที่ไม่มีสัญชาติก้าวไปอีกระดับของการมีสัญชาติไทย เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของตนเอง

ผลการศึกษาประเด็นความเข้าใจในกลุ่มคนสองสัญชาติในฐานะคนชายแดน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คนสองสัญชาติตอบแบบสอบถามนั้นจะเป็นคนมีอายุในช่วง 31-35 ปีเป็นส่วนใหญ่ และรองลงมาคือ 46-50 ปี ซึ่งจำนวนเหล่านี้จะสอดคล้องกับ การเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติสัญชาติ (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535) และพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 และจำนวนการตอบนั้นชี้ให้เห็นถึงกลุ่มคนสองสัญชาติที่ยังคงสืบเชื้อสายถึงสามรุ่น โดยมีคนสองสัญชาติอายุน้อยกว่า 15 ปี แสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของคนสองสัญชาติอย่างต่อเนื่องในลักษณะการสืบเชื้อสาย

คนสองสัญชาติส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เกินร้อยละ 90 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจบปริญญาตรีร้อยละ 10 และมีคนจบปริญญาโท 2 คน ครึ่งหนึ่งของคนสองสัญชาติ เป็นเจ้าของกิจการในพื้นที่การค้าชายแดน และที่น่าสนใจคือร้อยละ 6.9 เป็นข้าราชการในพื้นที่ รายได้ต่อเดือนร้อยละ 30 มีรายได้ระหว่าง 30,000 - 50,000บาท และมากกว่า 50,000 ร้อยละ 9.4

ในข้อมูลพื้นฐานนี้พบว่าคนสองสัญชาติมีการสืบเชื้อสายทางสายเลือดไม่น้อยกว่าสามรุ่น มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีคนจบการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการหรือเจ้าของกิจการ และมีจำนวนหนึ่งอยู่ในระบบราชการของไทย ส่วนใหญ่มีรายได้สูงเกินเงินเดือนขั้นต่ำระดับปริญญาตรีของรัฐไทย

¹ ระบบสวัสดิการนี้ก็อาจยังไม่ถึงถึงหรือคนบางกลุ่มอาจจะยังไม่รับรู้หรือเข้าไม่ถึงสวัสดิการเหล่านั้นอยู่จำนวนหนึ่ง

การข้ามแดน

ส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ข้ามแดนหนึ่งถึงสองครั้งต่อสัปดาห์ หมายความว่า จะพำนักอยู่ฝั่งใดฝั่งหนึ่งนานกว่าอีกฝั่งหนึ่ง แต่ก็มีคนข้ามแดนมากกว่า 7 ครั้งในหนึ่งสัปดาห์ร้อยละ 18.8 หมายความว่า เดินทางไปกลับทุกวันเพราะต้องอาศัยอยู่ฝั่งใดฝั่งหนึ่งแต่ต้องทำงานอีกฝั่งหนึ่ง สำหรับการค้างแรมนั้นหมายความว่าคนสองสัญชาติพำนักอยู่รัฐใดรัฐหนึ่งและเมื่อเดินทางข้ามไปยังอีกรัฐหนึ่งนั้น จะค้างแรม 1-2 คืน ร้อยละ 83 ถึงแม้ในโอกาสพิเศษเช่นงานประเพณี ก็จะไม่พำนักในรัฐที่ไม่ได้พำนักในรัฐหลักเกิน 3 วันเป็นส่วนใหญ่ และสูงสุดจะไม่เกิน 5 วัน และครอบคลุมส่วนใหญ่อาศัยหลักในฝั่งรัฐไทยทำให้เห็นว่ารัฐไทยเป็นพื้นที่ปฏิบัติการหลักของกลุ่มคนสองสัญชาติ

การสะสมทุนและความมั่งคั่ง ก็เช่นเดียวกันกับพื้นที่ปฏิบัติการหลักกล่าวคือ การฝากเงินกับธนาคารที่มีแนวโน้มไปทางเดียวกับธุรกิจที่ทำงานกับฝั่งรัฐไทยมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีธุรกิจและธุรกรรมการเงินที่ยังใช้บริการฝั่งรัฐเพื่อนบ้านเช่นกันรวมถึงทุนทางวัฒนธรรมที่จำนวนมากมีกิจกรรมในฝั่งรัฐไทย

ในประเด็นเรื่องการเมืองในแต่ละประเทศจะมีผลกระทบต่อธุรกิจและชีวิตประจำวันของคนสองสัญชาติ พบว่า การเมืองทั้งสองประเทศมีผลกระทบต่อธุรกิจและชีวิตประจำวันของคนสองสัญชาติ แต่ผลกระทบของการเมืองในประเทศไทยจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจชีวิตประจำวันมากกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ข้อมูลนี้

ความคิดเห็นของกลุ่มคนสองสัญชาติต่อความหมายชายแดน

ความหมายและรูปลักษณะพื้นที่ชายแดนของคนสองสัญชาติคนสองสัญชาติได้ความคิดเห็นต่อพื้นที่ชายแดนว่าจะมีลักษณะใด คำถามที่ได้ตั้งไว้และตัวเลือกที่ให้ตอบ มีประเด็นสำคัญคือ ตัวเลือกที่ว่าชายแดนควรข้ามแดนได้ตลอดเวลา และคาดหวังว่าคำตอบนี้จะมีผู้ตอบจำนวนมาก เพราะเป็นเรื่องกรอำนวยความสะดวกหลักในพื้นที่เช่นกับที่สนามบินนานาชาติแต่จำนวนที่เลือกตอบข้อนี้ไม่ถึงร้อยละ 50 ทำให้เห็นว่าพื้นที่ชายแดนในความต้องการของคนสองสัญชาติต้องการให้มีข้อจำกัดในบางส่วนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนไว้ และปัญหาเรื่องยาเสพติดเป็นสิ่งที่คนเหล่านี้กังวลใจว่าเป็นปัญหาชายแดนมากที่สุด เพราะว่าถ้ามีปัญหาเรื่องยาเสพติดจะทำให้มีการเฝ้าระวังของรัฐในพื้นที่ชายแดนเป็นพิเศษทำให้การข้ามแดนเข้มงวดมากขึ้น

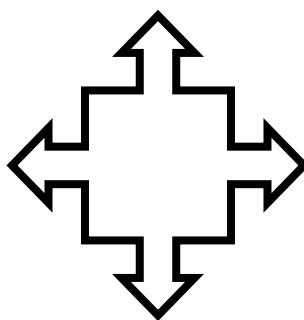
ในคำถามที่ถามถึงการเปรียบเทียบว่าชายแดนมีความหมายอย่างไรโดยเปรียบเทียบกับความหมายอื่นๆพบว่า ร้อยละ 66 ตอบว่า เปรียบได้กับครอบครัวและร้อยละ 13.8 เปรียบได้กับบ้าน ดังนั้นชายแดนไม่ใช่เรื่องอำนาจรัฐ ความกลัว ขั้นตอนที่เป็นทางการ หรือสิ่งที่แปลกประหลาด แต่เป็นความอบอุ่นแบบไม่เป็นทางการ มีความรู้สึกปลอดภัย ของกลุ่มคนสองสัญชาติ

ในส่วนคำถามที่กล่าวถึงความรู้สึกของคนสองสัญชาติที่มีต่อพื้นที่ชายแดนนั้นร้อยละ 46.9ตอบว่า มีความรู้สึกเป็นอิสระภาพ ที่เหลือนั้นเป็นจำนวนย่อยๆที่ไม่เกินร้อยละ 10 และมีคำตอบที่น่าสนใจคือคำตอบ

ร้อยละ 8 ที่เลือกตอบว่า เห็นว่าชายแดนมีความรู้สึกถึงอนาคต เราจะเห็นว่าการมีสองสัญชาติทำให้เป็นอิสรภาพจากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ระหว่างรัฐสามารถเข้าถึงกลไกทางชายแดนทั้งสองประเทศได้เป็นอย่างดี

ในคำถามที่ว่าถ้าเลือกได้จะยังอาศัยในพื้นที่ชายแดนหรือต้องการเดินทางไปไหน พบว่าร้อยละ 69.4 ต้องการอาศัยในพื้นที่และอีกกว่าร้อยละ 17 ต้องการไปอาศัยในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ในประเด็นจำนวนตัวเลขนี้พบว่า ถึงแม้พื้นที่ชายแดนจะเป็น บ้านที่มีความอบอุ่นและเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการสร้างความมั่งคั่งก็ตาม คนสองสัญชาติบางส่วนต้องการไปเปิดพื้นที่ค้าขายในเมืองใหญ่ดังที่จะเห็นจาก เมืองทอง จี ในรัฐฉานที่มีสินค้าไทยไปขายเป็นจำนวนมาก และทุกร้านนั้นมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคนสองสัญชาติทั้งสิ้น

ผลการตอบคำถามที่ว่าทางคิดว่ารูปร่างลักษณะของพื้นที่ชายแดนเปรียบเทียบกับรูปร่างใด จำนวนร้อยละ 56.9 ตอบในรูปที่มีลูกศรชี้ออกจากศูนย์กลางไปสี่ทิศทาง

ภาพที่ 2 ภาพแสดงความเป็นศูนย์กลางของชายแดนที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือก

รูปภาพนี้มีความหมายถึงพื้นที่ชายแดนคือศูนย์กลางการกระจายสิ่งต่าง ๆ ออกไป ไม่ใช่จุดสิ้นสุดหรือชายขอบของรัฐใดรัฐหนึ่ง ไม่เป็นช่องทาง เข้าออก มีรูปลักษณะที่ชัดเจน ดังนั้นคนสองสัญชาติกับพื้นที่ชายแดนสามารถใช้พื้นที่เป็นตัวกระจายสินค้าและสิ่งต่าง ๆ ออกไปจากพื้นที่ และชายแดนคือศูนย์กลางของกิจกรรมที่สร้างตัวตนของกลุ่มคนเหล่านี้เพราะมีความได้เปรียบกว่ากลุ่มอื่นๆ

ผู้คนในพื้นที่ชายแดนนั้นโดยหลักการแล้วจะต้องเป็นพลเมืองรัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น และการค้าขายตรงเป็นการค้าที่เป็นไปตามที่รัฐทั้งสองได้ตกลงกันได้ แต่ความเป็นจริงนั้น มีกลุ่มคนที่มีสองสัญชาติ คือมีกลุ่มคนที่เป็นพลเมืองที่ถูกต้องอาศัยทำการค้าอยู่ท่ามกลางทั้งสองรัฐ คนที่มีสองสัญชาติถูกให้ความหมายว่าเป็นกลุ่มคนที่สร้างปัญหาเรื่องความมั่นคงของรัฐไทยมาโดยตลอด เพราะรัฐไทยได้สร้างความสำคัญและการจำกัดสิทธิการได้สัญชาติไทย ให้ความความหมายในทางแคบและจำกัด เน้นการสืบสายโลหิตเป็นหลัก

ผู้คนที่ไม่มีสัญชาติไทยอาศัยในประเทศไทยมีอยู่หลายรูปแบบถึงแม้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการของรัฐไม่ได้เป็นไปแบบเดียวกันกับพลเมืองไทย แต่รัฐได้จัดสวัสดิการอื่นๆ ผ่านกลไกของรัฐให้กับกลุ่มคนเหล่านี้เป็นอย่างดีและทำให้ใช้ชีวิตให้เป็นปกติได้ (แต่ไม่สะดวกบ้างก็ตาม) จากการที่กลุ่มคนที่

อาศัยในประเทศไทยที่มีสัญชาติไทย ได้รับสื่อทางการเมืองและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆขององค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้ ความต้องการสัญชาติที่เดิมต้องการเพื่อให้มีความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างปกติและสิทธิเท่าเทียมกับพลเมืองไทย ได้ เดินทางไปสู่อีกเป้าหมายหนึ่ง คือความต้องการที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในความซับซ้อนของระบบสัญชาติของประเทศไทย กลุ่มคนที่มีสองสัญชาติ ส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่ชายแดน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาเพื่อที่จะสร้างแนวความคิดเพื่อความเข้าใจในกลุ่มคนเหล่านี้ และเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจกับคนสองสัญชาติที่กำลังจะเกิดขึ้นในพื้นที่เขตเช่าระยะยาวในเขต สปป.ลาว ผังตรงข้ามอำเภอเชียงแสน เพื่อให้รัฐไทยสร้างแนวนโยบายในการจัดการการเดินทางและการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างชายแดน ผลการศึกษานี้สามารถสรุปให้เห็นถึง กลุ่มคนที่เป็นสองสัญชาติ

1. คนสองสัญชาติไม่ใช่คนสองรัฐ การศึกษานี้สามารถอธิบายว่าคนที่มีสองสัญชาตินั้นพำนักอาศัยสะสมทุน ทำธุรกิจ และพึ่งพารัฐสวัสดิการใดรัฐหนึ่งเป็นหลักเท่านั้น ไม่ได้อาศัยอยู่ทั้งสองรัฐ ซึ่งเปรียบได้กับ Informal cross-border trade facilitator
2. รัฐไทยไม่มีกฎหมายลงโทษสำหรับคนมีสองสัญชาติ
3. พื้นที่ชายแดนของคนสองสัญชาติกลายเป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่ชายแดนสุดขอบรัฐและเชื่อมโยงกับเมืองใหญ่และเมืองหลวงของรัฐ
4. คนสองสัญชาติลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของเส้นเขตแดนและอำนาจอรัฐ แต่ยังคงอยากให้มีการจำกัดสิทธิแก่กลุ่มหนึ่ง เพื่อคงสิทธิในการสร้างความมั่งคั่งให้กับกลุ่มตนเองในฐานะกลุ่มผลประโยชน์
5. จำนวนของคนสองสัญชาติ เพิ่มขึ้นยังคงสืบเนื่องรุ่นต่อรุ่นแบบสืบสายเลือด

ข้อจำกัดของผลการศึกษานี้ เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษากลุ่มคนที่เป็นคนสองสัญชาติที่สืบเนื่องจากผลของระบบอาณานิคมและสงครามเย็น ที่สร้างกลุ่มคนเหล่านี้ขึ้นไม่ต่ำกว่า 4ชั่วอายุคน ในพื้นที่ชายแดน ดังนั้นข้อมูลนี้จึงเป็นเพียงหมุดหมายทางรูปแบบที่จะสร้างเพื่ออธิบายกลุ่มคนที่กำลังเคลื่อนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและลงทุนผังตรงข้าม อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย สำหรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของรัฐไทยต่อไป

คนสองสัญชาติคือพลเมืองของชายแดน

รัฐไทยมีระบบการให้สัญชาติที่ซับซ้อนเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาด้านความมั่นคงของรัฐ แต่ก็ยังให้สิทธิคนที่ไม่ใช่สัญชาติไทยและคนนอกรัฐในการให้สวัสดิการต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเป้าหมายของการได้สัญชาติ แต่รัฐไทยไม่ใช่มีแค่คนมีสัญชาติกับไม่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ในพื้นที่ชายแดนยังมีกลุ่มคนที่อยู่ท่ามกลาง คือมีสองสัญชาติ ที่เป็นกลุ่มที่สร้างให้พื้นที่ชายแดนมีความความเคลื่อนไหวที่อำนาจอรัฐและเส้นเขตแดนอ่อนตัวลง สร้างเส้นเขตแดนและพื้นที่ชายแดนให้เป็นบ้าน มีความอบอุ่นแบบครอบครัว และทำให้ชายแดนเป็นศูนย์กลางที่จะกระจายสิ่งต่างๆออกไป ในรูปแบบ Informal cross-border trade facilitator

ในเมื่อสัญชาติไม่ได้เป็นเพียงเพื่อให้ได้รับสวัสดิการและให้รัฐรับรองอีกต่อไป การมีสัญชาติได้กลายเป็นความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมืองรัฐที่จะผลักดันนโยบายต่างๆ ดังนั้นการเกิดขึ้นของคนสองสัญชาติก็หมายความว่าคนเหล่านี้จะต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อความหมายของความต้องการสัญชาติได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องการเมือง

โดยที่รัฐไม่สามารถลงโทษผู้มีสองสัญชาติได้ ดังนั้นควรสร้างความเข้าใจและแนวนโยบายที่เข้าใจโครงสร้างสังคมและปฏิบัติการในพื้นที่ชายแดนของกลุ่มคนสองสัญชาตินี้ ที่เป็นไปเชิงสร้างสรรค์ในฐานะส่วนหนึ่งของกลไกที่สร้างความมั่นคงให้กับพื้นที่ชายแดน และรองรับกลุ่มคนสองสัญชาติที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ในอนาคต พลเมืองชายแดนที่มีสองสัญชาตินี้กลายเป็นพลเมืองรัฐไทยที่ตั้งถิ่นฐานอย่างชัดเจนจนกลายเป็นพื้นเมืองไปในที่สุด

การเกิดขึ้นของคนสองสัญชาติในฐานะปัญหาพื้นที่ชายแดน

งานวิจัยชิ้นนี้จะมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงกลุ่มคนสองสัญชาติที่ส่วนใหญ่นั้นเป็นกลุ่มคนที่สร้างความมั่นคงให้กับพื้นที่ชายแดนแต่การเป็นคนสองสัญชาติก็เป็นกระบวนการการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนรวมถึงการสร้างปัญหาได้เช่นกัน การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นคนในพื้นที่บ้านสบกกและประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวได้ให้ความเห็นว่า

คนสองสัญชาตินั้นมีอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย เมียนมา และ สปป.ลาว มีสองกลุ่มส่วนหนึ่งอยู่ในพื้นที่แม่สายและอีกส่วนหนึ่ง อยู่ที่ดอย สะโง้ว บ้านป่ายาง เป็นกลุ่ม ลื้อ และไทใหญ่ จำนวนมาก เป็นกลุ่มที่ได้สัญชาติไทยมาราว 10-20 ปี ที่ผ่านมามีบางส่วนอยู่แถบคูเมืองบ้านสบกก (บ้านสบกกนี้ในประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานคือ ไทใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานกลุ่มแรก) คนสองสัญชาติในปัจจุบันนี้พัฒนามาจากกลุ่มบัตรสีชมพู โดยส่วนมากจะมาทำงานโดยการเชิญชาวจากญาติที่มาอยู่ก่อนแล้ว และอีกทีหนึ่งที่มีจำนวนคนลื้อเป็นจำนวนมากคือ บ้านวังลาว (สัมภาษณ์ พชร นามสมมุติ: 2557)

การกลายเป็นคนสองสัญชาติในพื้นที่ ดอยสะโง้ว นั้นมีวิธีการกล่าวคือต้องได้สัญชาติไทยก่อนหรือได้เป็นบัตรขาวเขาต่อมาเมื่อทางพม่าจัดทำบัตรประจำตัวพม่าเรียกว่า “ปะก๊แต่” ก็จะมีการส่งสัญญาณให้กลับไปทำบัตรประจำตัวพม่า

ปัญหาส่วนใหญ่ของคนสองสัญชาติคือปัญหาด้านอาชญากรรมที่เมื่อกระทำผิดแล้วหลบหนีไปอยู่อีกประเทศหนึ่งเช่นกรณีวัดป่ายางที่มีคนสองสัญชาติบวชและฆ่าเจ้าอาวาส หลบหนีไปฝั่งพม่า รวมถึงการค้ายาเสพติด ที่หลบหนีได้ง่าย ทั้งนี้รวมถึงคนจีนด้วย แต่คนจีนไม่หวังที่จะได้สองสัญชาติ เขาจะแต่งงานกับคนไทย เพื่อที่ดินและการลงทุน ส่วนลูกนั้น ก็จะเป็นจีน แต่แม่ก็คงจัดให้ได้สัญชาติไทยคนจีนส่วนใหญ่มาเปิดบริษัท นำเข้าส่งออก บางส่วนมาทำงานในบ่อนของพม่า เช่นการอ้างถึงการทำเครื่องสล็อตเมซซิ่งและการพนันออนไลน์(สัมภาษณ์ พชร นามสมมุติ: 2557)

พัชรียังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องคนอื่นๆที่ไม่ใช่คนสองสัญชาติอีกว่า การเดินทางย้อนกลับไปยังบ้านเกิดของกลุ่มคนที่เป็นแรงงานข้ามชาติว่า “มีการกลับไปทำนาที่บ้านฝั่งพม่าด้วยในขณะนี้” ทำให้เห็นว่ามีการเดินทางไปมาระหว่างชายแดนนอนอยู่ตลอดเวลาเพื่ออาชีพการการดำรงชีวิตของกลุ่มผู้คนชายแดน

จีนวิถีชีวิตการก่อตัวของคนพหุสัญชาติใหม่ : การท่องเที่ยวเชื่อมโยงการลงทุน

เขตเศรษฐกิจพิเศษดอกจิวคำและสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 เป็นช่องทางการเชื่อมต่อของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในการเชื่อมต่อทางทะเล อันดามัน ตามนโยบายมุ่งลงใต้ของจีน ดังนั้นนอกเหนือจากการขนส่งสินค้าแล้ว การท่องเที่ยวเดินทางก็เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วมากขึ้นด้วย การเดินทางทางถนนกลายเป็นอิสระของ นักธุรกิจและนักท่องเที่ยว

ความคิดเรื่องจีนกับเส้นทางการค้านั้นมีในแง่บวกเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทุกฝ่าย และไม่ควรเป็นประเด็นปัญหาเชิงลบ ถ้าประสบการณ์ที่ได้ทำการสำรวจมาได้บ่งบอกว่า นอกเหนือจากผลประโยชน์มหาศาลทางเศรษฐกิจแล้ว ผลที่ตามมานั้น มีความหมายเชิงปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของกลุ่มคนในพื้นที่ที่คนจีนเข้าไปมีส่วนร่วม หรือท่องเที่ยว เป็นอย่างมาก

เศรษฐกิจกับกลุ่มการค้าชาวจีน

กลุ่มการค้าชาวจีนนั้นได้สร้างนิคมทางเศรษฐกิจขึ้นหลายแห่งใน พื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนบน เช่นที่เมืองลา รัฐฉาน ประเทศสหภาพเมียนมา บ่อเต็นพื้นที่ชายแดน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งสองเมืองนี้ได้กลายเป็นเมืองที่ หมดสภาพทางเศรษฐกิจอย่างสิ้นเชิงเมื่อทุนชาวจีนถอนตัวออกไป ทั้งความรกร้างของเมืองไว้เป็นอนุสรณ์ อีกพื้นที่หนึ่งคือ เขตเศรษฐกิจพิเศษ ดอกจิวคำ บ้านต้นผึ้ง ตรงข้ามกับเมืองเชียงแสน ของประเทศไทย ได้สร้างพื้นที่บนเขตเช่าระยะยาว เพื่อจัดการสร้างพื้นที่ เหมือนรัฐขึ้นมา และนอกจากนี้ ในพื้นที่ตลาดต่างๆที่ชาวจีนเข้าไปใน สปป.ลาวนั้นได้กลายเป็นตลาดจีน ไป แม้กระทั่ง ชายแดนอำเภอแม่สายของไทย ก็ยังมีชาวที่เล่าต่อกันว่ามีการใช้ชื่อคนไทยในการซื้อที่ดิน สิ่งปลูกสร้างต่างๆเช่นกัน

ความเปลี่ยนแปลงของเมืองจากกลุ่มการค้าชาวจีนส่งผลต่อระบบเมืองในพื้นที่ชายแดนสามประเทศเป็นอย่างมาก การก่อสร้างอาคารที่และการใช้พื้นที่เป็นไปอย่างไร้ระเบียบ และเอื้อต่อวิถีชีวิตชาวจีน ที่เข้ามาทำการค้า เท่านั้นเช่น การเกิดขึ้นของแหล่งบันเทิง การพนัน และการค้ามนุษย์

กระบวนการทำให้คนจีนท่องเที่ยวเกี่ยวกับการมาถึงของนักท่องเที่ยวจีน

สำหรับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนกับพื้นที่มณฑลยูนนาน ที่เชื่อมต่อกับสามประเทศในประชาคมอาเซียน นั้นเป็นพื้นที่ที่จีนให้ความหมายในเชิง ป่าดงดิบ และคนป่านานาพันธุ์มาอย่างยาวนาน ดังนั้นการท่องเที่ยวของชาวจีนจึงมีความหมายเชิงชวนฝันไปยังดินแดนที่ดิบเถื่อน และน่าหลงใหล กับสาวงามและคนป่า ดังที่เราจะเห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงของการแสดง ในเขตเมืองของจิ่งหง (เชียงรุ่ง) การเปิดพื้นที่การท่องเที่ยวในจิ่งหงนั้น ช่วงแรกยังเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวของกลุ่มคนไทยที่โหยหาอดีต โดยจีนได้ปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ไต(ลื้อ)ใหม่ให้มีความโปร้งบาง และชวนฝัน อย่างที่จีนต้องการ เห็น โดยให้

ความหมายจึงหาคือ ป่าดงดิบ ผู้ชายเป็นช้าง ผู้หญิงเป็นนกยูง (เปรียบคนเป็นสัตว์ป่า) สัญลักษณ์นี้ ยังแสดงอยู่ทั่วไปในเขตเมืองเก่า เสื้อผ้าที่จีนออกแบบให้ใหม่นั้นเน้นรูปร่างมนุษย์ และโปรงบาง เกือบเปลือย เมื่อโดนแสง การแสดงตอนค่ำที่เรียกว่า “พราณาสี” นั้นเน้นความดิบของป่าเขา และกลุ่มคนที่ยังไร้อารยะที่ผูกพันกับศาสนา และเชื่อมโยงกับกลุ่มคนไทยในประเทศไทย ด้วยผ่านเพลง และการท่องเที่ยวเหล่านี้ เป็นการแสดงว่าศูนย์กลางของคนไต คือที่สิบสองปันนา(จิ่งหง) แห่งนี้เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากการพื้นที่หมู่บ้าน กาลันป้า ที่เปิดเป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยว และแสดงวิถีชีวิตของกลุ่มคนไต(ลื้อ) และทางการเงินได้สร้างวัดหลวงเมืองลื้อขึ้นใหม่ที่ใหญ่และรวบรวม สัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาไว้อย่างมากมายเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

เมื่อเศรษฐกิจจีนดีขึ้นในระยะห้าปีที่ผ่านมาทำให้คนจีนมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สำหรับที่จิ่งหงนั้นได้มีการปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสำหรับชาวจีน เช่นกัน การจัดพื้นที่เมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในกลุ่มที่แตกต่างเกิดขึ้น คนจีนต้องการพื้นที่ในการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ การเดินทางที่สะดวกสบาย การสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวแห่งใหม่ก็เกิดขึ้นฝั่งตรงข้ามกับเขตเมืองเก่าของจิ่งหง เรียกกันว่า ศูนย์เศรษฐกิจเก๋าดวง โดยสร้างกลุ่มหมู่บ้านที่มีลักษณะของคนไต(ลื้อ)ขึ้นมาใหม่ ขนาดและสัดส่วนใหม่ ที่เหมาะกับการสร้างเป็นพื้นที่การค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยว เปิดสัดส่วนพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ กล่าวได้ว่าเป็นการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ การแสดงนั้น ได้จัดการแสดงขึ้นใหม่ ไม่ผูกเรื่องเดิมที่เป็นวิถีชีวิตแบบโหยหวนดีของคนไทย อีกต่อไป แต่เป็นการแสดงถึงความแปลกประหลาด ต่างถิ่นในดินแดนชนวนผืน กำเนิดความงามที่แตกต่างจากความเป็นจีนชนวนหลงไหล ในความงามของผู้หญิงและผู้ชาย และที่สำคัญคือการแสดงความอิสระเสรีของชีวิต ภาพของนกยูงและช้างที่เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นสิงโต มาแทนที่

แนวการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบจีน จีน นี้ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในประเทศจีน เช่นเมืองแธมส์ทาวน์ (Thames Town) ของอังกฤษ ที่นครเซี่ยงไฮ้แต่มีทาวเวอร์บริดจ์ (Tower Bridge) ซึ่งเป็นสะพานข้ามแม่น้ำเทมส์ ในกรุงลอนดอน และมีกองหินสโตนเฮนจ์แถมให้อีกด้วย เมืองที่สร้างลอกเลียนมาจากหมู่บ้าน ฮาลสตัดท์ (Hallstatt) ในออสเตรียแบบทั้งบ้าน เมืองฮาลสตัดท์ของจริง อยู่แถบเขาอัลไพน์ในประเทศออสเตรีย และเป็นเมืองที่ยูเนสโก (UNESCO) ขึ้นทะเบียนเป็นเมืองมรดกโลกด้วย แต่ในประเทศจีนเมืองนี้อยู่ที่มณฑลกว่างตุ้ง

นอกจากนี้ยังมีสิ่งปลูกสร้างเลียนแบบฝรั่งเศส ที่มีทั้งหอไอเฟลจำลอง สูง 108 เมตร (หอไอเฟลของจริง สูง 324 เมตร) และประตูชัยแบบในกรุงปารีส รวมถึงการล่องเรือในคลองของเมือง Venetian จิบไวน์หรือช้อปปิ้ง สินค้ามีให้ทุกอย่าง หมู่บ้านฟลอเรนเทีย (Florentia) ในนครเทียนจินทางตอนเหนือ ของประเทศจีน

สำหรับชาวจีน_เทมส์ ทาวน์ ดูจะเป็นที่นิยมในหมู่หนุ่มสาว²

หนุ่ม ฟาน หยูเจ้อ มาที่เทมส์ ทาวน์ เพื่อใช้เป็นสถานที่ถ่ายภาพยนตร์แต่งงาน

“ที่จริงผมไม่สนนะว่ามันจะเหมือนหรือเปล่า เราทั้งคู่ต่างก็หลงใหลในความ
เป็นยุโรป เราอยากหลบหนีจากความวุ่นวายภายนอกของวิถีเมืองแบบจีน บางทีผม
ฝันว่าอยากจะทำชาวยามบ่ายริมแม่น้ำเทมส์ใต้ไอแดดในแบบฉบับของอังกฤษ ที่นี้
เติมเต็มฝันของผม”

ด้าน ชุน จีเหยา ว่าที่เจ้าสาว กล่าวเสริมว่า

“จะว่าไปมันเป็นทางเลือกที่ดี ถ้าเราอยากจะไปสัมผัสบรรยากาศใน
สถานที่นั้นๆ ในยุโรปแต่เราไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอ เราก็ไม่ต้องเสียเงินเดินทาง
ไป เพราะจีนเอาทุกอย่างมาสร้างไว้ที่นี่แล้ว”

การสร้างเมืองจำลองเพื่อการท่องเที่ยวของรัฐบาลจีน คงไม่ใช่เหตุผลที่เป็นการพยายามในการให้
การศึกษาผู้คนเพื่อการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวมีความพร้อมเพื่อการไปเที่ยวต่างประเทศ แต่อย่างใด แต่
เป็นการสร้าง สิ่งที่เราเรียกว่า “ศูนย์กลางจักรวาล” ของจีนขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมและอารยธรรม
ต่างๆ โคจรรอบรัฐบาลจีน ที่เป็นศูนย์กลาง ดังเช่นในอดีต

ปัญหานักท่องเที่ยวชาวจีน

ชาวจีนออกไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในปีที่ พ.ศ. 2555 มีนักท่องเที่ยวจีน มากกว่า 83 ล้านคน
เดินทางออกนอกประเทศไปทั่วโลก จนกล่าวได้ว่า จีนเป็นชาติที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก³เนื่องจาก
ในช่วง 10 ปีมานี้ เศรษฐกิจจีนเติบโตเร็วมาก ถึงขนาดแซงสหรัฐฯ และเยอรมนีไปแล้ว ขนาดเงินของจีนก็
ใหญ่ขึ้น ไปที่ไหนก็เห็นแต่ชาวจีน และข้อมูลป้ายท่องเที่ยวที่มีภาษาจีน เคียงคู่ภาษาอังกฤษ แต่ความ
ผิดหวังสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวจีนเดินทางไปนั้นได้สร้างหรือทำลายความรู้สึกที่ดีต่อภาพลักษณ์ของชน
ชาติจีน ด้วยจำนวนนักท่องเที่ยวจีนในเชิงปริมาณ และลักษณะนิสัยส่วนตัวที่ผู้คนที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรม
ไม่เข้าใจ

² เทมส์ ทาวน์ เมืองจำลองยุโรป สถานที่ถ่ายภาพแต่งงานสุดฮิต ชาวจีน <http://travel.mthai.com/world-travel/63006.html>

³ หลายเหตุผล ทำไมนักท่องเที่ยวจีน จึงไม่น่ารัก <http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9560000095668&Html=1>

ซึ่งในเรื่องนี้ นายหวัง หยาง รองนายกรัฐมนตรี เคยออกโรงมาแถลงเมื่อวันที่ 15 พ.ค. หลังจากได้มีกระแสต่อต้านนักท่องเที่ยวจีนบ้างแล้วในพื้นที่ต่างๆ ของโลก โดยกล่าวว่า นิสัยไม่ดีของนักท่องเที่ยวจีนถึงที่สุดแล้ว จะเป็นผลเสียต่อบุคคลนั้นๆ โดยจะไม่ได้รับการต้อนรับที่ดีจากเจ้าบ้าน แต่ที่แย่คือ มันทำให้เกิดการเหมารวม อันส่งผลเสียต่อส่วนรวม ทั้งนี้ เขาเห็นว่า ทั้งหมดเป็นเพราะคุณภาพการศึกษาอบรมมารยาทสังคม และย้ำว่า การตัดนิสัยเสียเหล่านี้เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลเช่นกัน

<http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9560000095668&Ht>

ml=1

นักท่องเที่ยวชาวจีนยังคงคิดถึง ความเป็นศูนย์กลางจักรวาล เช่นอดีตที่ผ่านมา การปรับตัวของชาวจีนที่เติบโตจากวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของจีนเมื่อ ออกนอกประเทศการปรับตัวเป็นเรื่องยากมาก จากหลากหลายสาเหตุทั้งเรื่องการเก็บเงินเพื่อการท่องเที่ยว การเดินทางเป็นหมู่คณะ และ มารยาทต่างถิ่น ถึงแม้ว่าพวกเขาจะรู้สึกประทับใจ แต่เจ้าของถิ่นที่พวกเขาไปท่องเที่ยวไม่ได้ประทับใจนักท่องเที่ยวชาวจีนเลย

นายหวังหยางรองนายกรัฐมนตรี ของจีน ตำหนินักท่องเที่ยวชาวจีนบางคนว่าแสดงพฤติกรรมที่ไร้อารยธรรมในต่างประเทศ อาทิ การพุดคุยเสียงดัง ข้ามถนนตามอำเภอใจ ถ่มน้ำลาย และการเขียนหรือสลักตัวหนังสือตามสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศเสื่อมเสีย

ปัญหาระดับโลกของนักท่องเที่ยวชาวจีน กรณี "ติ่งจินฮ่าว เคยมาที่นี่"

เหตุเกิดที่ประเทศอียิปต์จากการที่มีนักท่องเที่ยว ได้ขีดเขียนชื่อของตนเอง เป็นภาษาจีน ที่แปลเป็นภาษาไทยว่า "ติ่งจินฮ่าว เคยมาที่นี่"ลงบนโบราณสถานของอียิปต์ เมื่อเกิดเหตุนี้มีผู้คนค้นหาว่าใครเป็นผู้กระทำเช่นนี้ การประณามไปสู่วางสังคมออนไลน์ จบพบว่าเป็นวัยรุ่นชาวจีน

เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางไปทั่วโลก แต่ยังมี ความรุนแรงเพิ่มขึ้น เมื่อพ่อแม่ของเด็กออกมากล่าวว่า “พวกเขาขาดการอบรมลูก และตัวเองก็พบการกระทำแบบนี้มาตลอดและคิดว่าเป็นเรื่องปกติ” การออกมากล่าวของพ่อแม่ชาวจีนเช่นนี้ทำให้เห็นว่า สังคมชาวจีน ขาดการอบรมเรื่องการรักษาสมบัติสาธารณะและมรดกทางวัฒนธรรม เป็นระยะเวลา อย่างน้อย สามชั่วอายุคนแล้ว เพราะเมื่อพ่อแม่ไม่ได้รับการอบรม จึงไม่สามารถอบรมเรื่องนี้ให้กับลูกได้ การฝังรากลึกในลักษณะนิสัยเช่นนี้ ได้กลายเป็นลักษณะเฉพาะตัวของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่พบตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั่วโลก

นักท่องเที่ยวจากจีนแผ่นดินใหญ่ถือเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักที่ขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกในปัจจุบันแต่ก็มักเป็นที่ทราบกันดีว่านักท่องเที่ยวจีนมักแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ข้อมูลจาก

สมาคมการท่องเที่ยวจีนระบุว่า ปีที่แล้วมีชาวจีนเดินทางออกนอกประเทศกว่า 82 ล้านคน ขณะที่องค์การการท่องเที่ยวโลกระบุว่า ปีที่แล้ว นักท่องเที่ยวจีนใช้จ่ายเงินในต่างประเทศกว่า 102,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ราว 2.958 ล้านล้านบาท)⁴

นักท่องเที่ยวชาวจีนในประเทศไทยได้กระจายตัวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นจำนวนมากเช่นกัน ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวก็ประสบปัญหาจากนักท่องเที่ยวชาวจีน เช่นกรณี การไม่เข้าคิวในการซื้อของ พฤติกรรมการทานอาหาร โดยเฉพาะร้านอาหารแบบ บุฟเฟต์ ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวชาวจีน การแย่งชิงแทรกตัว และ ไร้มารยาทตามลำดับก่อนหลังเกิดขึ้นเป็นประจำ แต่บางทีก็มาจากการให้ข้อมูลของไกด์ ชาวไทย อีกด้วยว่าไม่ต้องเข้าคิว และพยายามขอร้องคนไทย หรือนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ให้ยอมต่อนักท่องเที่ยวชาวจีน เนื่องจากมีเวลาน้อย ⁵ เรื่องเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นภายนอกประเทศจีนเท่านั้น ตามแหล่งท่องเที่ยวในประเทศจีน ก็เกิดขึ้น เช่นกรณี สลัดบาร์ในร้านพิซซ่า ของจีนเอง บางแห่งได้ยกเลิกให้บริการสลัดบาร์แล้ว เนื่องจากผู้บริหารชาวจีนได้สร้าง หอคอยสลัดบาร์ขึ้นเพื่อแข่งขันกันว่าใครจะทำได้สูงและมากกว่ากัน⁶

แม้ว่าปัญหา ดังกล่าวจะมาจากการที่นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลอย่างผิด ๆ ก็ตามแต่มารยาททางสังคมของผู้คนมีความจำเป็นอย่างมากสำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีน ที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้น หลักจากการละเลยที่จะมีการอบรมสั่งสอนมากกว่า สามชั่วอายุคนก็ตาม

การควบคุมการเดินทางข้ามพรมแดนรัฐของผู้คนบริเวณเชียงแสนยังดำเนินต่อไปอย่างไรก็ตามมีความพยายามของหน่วยงานด้านความมั่นคง ในการผลักดันให้ฝ่ายปกครองเร่งทำการจัดระเบียบท่าเรือหรือช่องทางข้ามแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพรมแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพม่า และ สปป.ลาว ในพื้นที่อำเภอ เชียงแสนจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ความพยายามดังกล่าวเกือบจะเป็นปมขัดแย้งระหว่างหน่วยงานราชการด้วยกันเองมา หลายครั้ง อันเนื่องจากความล่าช้าต่อการขับเคลื่อน ในการแก้ปัญหาของฝ่ายปกครอง เพื่อให้ปัญหาการลักลอบข้ามแดนแบบเถื่อนๆทั้งในช่วงเวลากลางวันและกลางคืนหมดไปจากพื้นที่ สำหรับอำเภอเชียงแสนมีจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 1 จุด ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวรอำเภอเชียงแสน ซึ่งตั้งอยู่หน้าว่าการอำเภอเชียงแสน และมีจุดผ่อนปรนการค้า จำนวน 2 จุด ได้แก่ จุดผ่อนปรนการค้าสวนดอก (ประกาศเมื่อ 16 ต.ค.2541) และจุดผ่อนปรนการค้าสบรวก (ประกาศเมื่อ 27 ตุลาคม 2541) ในบริเวณจุดผ่านแดนถาวรไม่มีการสัญจรข้ามแดนกันมากนัก ในขณะที่จุดผ่อนปรนทางการค้าตามประกาศทั้งสองจุด แทนที่จะเป็นจุดผ่านแดนเพื่อการค้าในระดับท้องถิ่น กลับกลายเป็นช่องทางหลัก เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับ การข้ามไปเล่นการพนันยังประเทศเพื่อนบ้าน แต่ในความเป็นจริงนั้นมีจุดข้ามแดนที่ไม่เป็นทางการนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วเป็นจำนวน

4 พบตัวแล้ว! วัชรุนจีนมือบอน ชิดเขียนงานศิลปะโบราณอีอีปด์ 3,400 ปี

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1369646692&grpid=01&catid=01

5 คนจีน vs คนไทย ในร้านไอศกรีมฟุเฟอ+เรื่องมารยาทจากเพจนี้ <http://pantip.com/topic/30802430>

6 พิซซ่าฮัทในจีนเลิกสลัดบาร์ เจอลูกค้า 'ดักให้คุ้ม'<http://news.voicetv.co.th/viral/77118.html>

มากโดยพบว่าปัจจุบันมีช่องทางเฉพาะกิจที่ไม่เป็นทางการอีกจำนวนหนึ่งซึ่งไม่สามารถระบุให้แน่ชัดไปได้ ไม่น้อยกว่า 10 จุด ซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นช่องทางที่บริษัทใช้เดินทางไปมาระหว่างดินแดนทั้งสองประเทศ

แรงงานข้ามชาติที่ฝั่งเขตเศรษฐกิจพิเศษดองจัวคำ

แรงงานข้ามชาติเป็นส่วนหนึ่งของการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนโดยงานวิจัยนี้ได้ศึกษาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษฝั่งต้นฝั่ สปป.ลาว เนื่องด้วยเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจรัฐของลาวในการจัดการลงทะเบียนผู้คนในการทำงานในและอาศัยในพื้นที่แต่เป็นการจัดการโดยเขตเศรษฐกิจพิเศษเอง ดังนั้นการเข้ามาทำงานและอาศัยในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษนี้เป็นพื้นที่ที่รองรับผู้คนจากทุกสารทิศอย่างเสรี

จากข้อมูลที่ได้จากเอกสารการนำเสนอโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษ ในปี พ.ศ. 2557 นั้นพบว่า นอกจากคนลาวแล้วคนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่นี้มีจำนวนเท่าไรนั้นพบว่า มีจำนวนคนพม่ามากที่สุด 3,8758 คน คิดเป็นร้อยละ 68 คนจีน 1,808 คน คิดเป็นร้อยละ 29 คนไทย 75 คน คิดเป็นร้อยละ 2 คนชาติอื่น ๆ ร้อยละ 1

การสัมภาษณ์ พัชรีย์ ได้ให้ข้อมูลเรื่องแรงงานข้ามชาติที่เป็นคนไทยฝั่งเขตเศรษฐกิจพิเศษดองจัวคำ ว่า

“คิงโรมัน ใช้คนไทยทำงานน้อยมากและอยู่ได้ไม่นานการค้าระหว่างไทยกับคิงโรมัน คือเรื่อง อาหาร ผักผลไม้ และวัสดุก่อสร้าง บ่อนที่มีผลกระทบกับสามเหลี่ยมทองคำมากที่สุดคือสองบ่อนในพม่าที่พนักงานส่วนใหญ่จะเข้าห้องพักที่สามเหลี่ยมทองคำ ดังนั้นเมื่อบ่อนจ่ายเงินเดือนเช้า ก็จะมีผลกระทบกับการจ่ายค่าเช่าห้องในพื้นที่สามเหลี่ยมด้วย”

พัชรีย์ ยังได้ให้ข้อมูลเรื่องปัญหาการข้ามแดนระหว่างด่านที่สามเหลี่ยมทองคำกับฝั่งต้นฝั่ ว่า

“ด่านที่สามเหลี่ยมตอนนี้เปิดถึงสองทุ่ม คิงโรมัน มีอิทธิพลต่อฝั่งไทยในเรื่อง การข้ามแดนเท่านั้น การวิ่งเต้นเพื่อที่จะได้สิทธิตั้งสำนักงานในพื้นที่ใกล้ด่านถาวรเชียงแสน นักท่องเที่ยวจีนที่ผ่านด่านเชียงแสนถ้ามากับคิงโรมัน จะได้รับการยกเว้นการตรวจกระเป๋า (แต่จะไปถูกตรวจในพื้นที่อื่นๆ) ตอนนี้ คิงโรมันเช่าพื้นที่ตรงข้ามด่านตม.เชียงแสนตอนนี้การค้าที่เกาะดอนชาวนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับเรือไทยเพราะการจัดเก็บค่าขึ้นฝั่งเพิ่มค่าใช้จ่ายมากขึ้นหลังรัฐประหาร เพราะทหารเข้ามารวมจัดสรรผลประโยชน์ด้วย การเดินทางข้ามไปมาทั้งสองฝั่ง ถูกจัดระเบียบมากขึ้น ยากขึ้นกว่าแต่ก่อนที่สามารถข้ามไปมาได้สะดวก แต่เมื่อมีด่านก็ต้องมีการจัดการเอกสารที่ด่านก่อนแล้วจะข้ามตรงไหนก็ได้ การข้ามไป เกาะดอนชาวนั้นให้ไปแค่เกาะแต่ไม่สามารถไปเล่นที่คิงโรมันได้ และทางตม.ไทยก็ใช้กล้องวงจรปิดตรวจดูว่ามีการเดินทางจากเกาะดอนชาวนาไปยังคิงโรมันหรือไม่เสมอ”

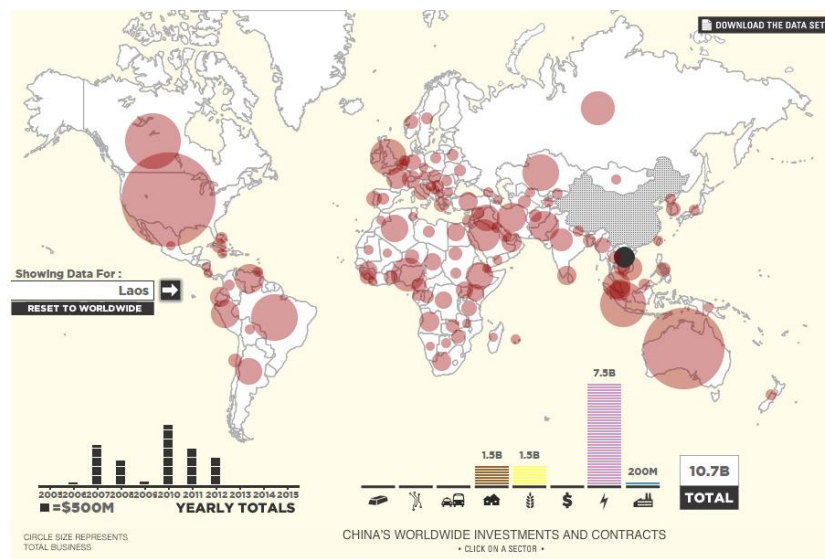
การสอบถามผู้ประกอบการการท่องเที่ยวได้ให้ข้อมูลว่า นักท่องเที่ยวจีนที่มาสามเหลี่ยมส่วนใหญ่เข้าพิพิธภัณฑ์บ้านผื่น และตอนนี้นักท่องเที่ยวจีนดีขึ้นมีความพยายามที่จะพูดภาษาอังกฤษมากขึ้น ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ของจีนแต่ในทางกลับกันพนักงานของไทยเองมีความอดทนต่อคนจีนน้อยลงเรื่อยๆ คนจีนซื้อสินค้าไทยคือ ยาหม่องและยาตะขบหัวด้วมัก ซื้อยาแผนไทยมาก แต่เดิมนั้นซื้อของที่ระลึกต่างๆแต่ขณะนี้ไม่ซื้อเลย เนื่องจากพบว่า เป็นของที่ผลิตในประเทศจีนทั้งสิ้น

ชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้ข้อมูลว่า การซื้อที่ดินของกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาใหม่ด้วยวิธีการต่างๆ คนลี้ภัยกับคนพม่า นั้น จะซื้อพื้นที่ด้านในห่างจากแม่น้ำโขงและห่างถนนหลักที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่คนจีนจะซื้อที่ดินติดถนนใหญ่ พวกพม่า ลื้อ ไทใหญ่ จะมาสร้างหอพักลงทุนในอาคารบ้านเรือน และขยันทำกิน เงินบางส่วนคือเงินจากสินค้าต้องห้าและนำมาลงทุนที่สามเหลี่ยมทองคำเป็นจำนวนมาก

ในส่วนเรื่องการค้ามนุษย์นั้น พชร ได้ให้ข้อมูลว่า

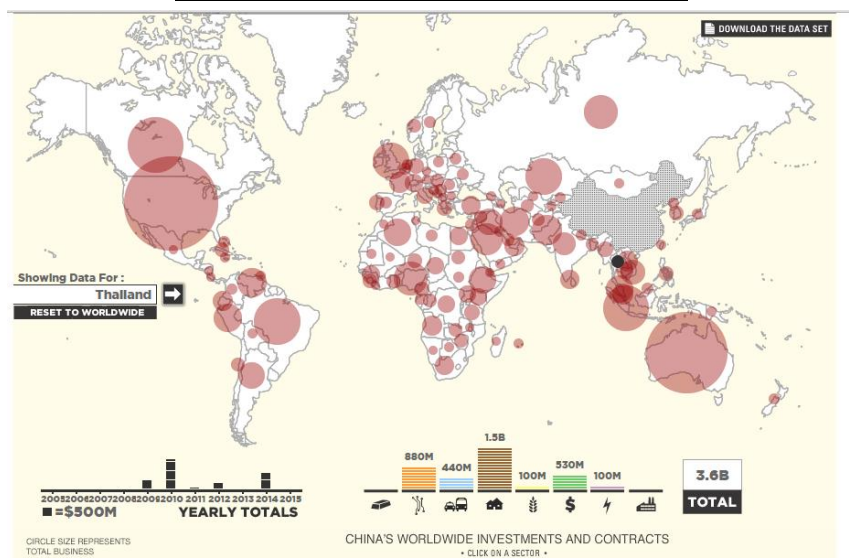
“ผู้หญิงจาก พม่า ไม่ว่า ลื้อหรือไทใหญ่ส่วนใหญ่จะต้องการแต่งงานกับคนไทย แต่เดิมนั้นการค้ามนุษย์จะเป็นการค้าผู้หญิงที่หนีทหารพม่ามาเป็นส่วนใหญ่ จะเดินทางไปถึงภาคใต้และไปมาเลยในที่สุด อา่จะไปทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมอยุธยา และเป็นแฟนคนญี่ปุ่นมาก ตอนนี้นักญี่ปุ่นชอบเข้าไปหาผู้หญิงในพม่ามากขึ้นโดยเฉพาะอา่ในพม่า บ่อนเองจะหมุนเวียนผู้หญิงในการขายบริการในกลุ่มเครือข่ายของตนเอง”

การเข้ามาในพื้นที่ชายแดนของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีนและกลุ่มทุนจีนนั้นสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชายแดนเชียงรายและเป็นจุดกำเนิดของกลุ่มคนชายแดนใหม่ที่มีมากจากหลายปัจจัยกล่าวคือ การเดินทางมาตั้งสถานการค้าขายยังชายแดนสปป.ลาว ไทย และเมียนมา ด้วยการใช้คนในพื้นที่ซื้อที่ดินและตั้งบริษัทการค้าอีกส่วนหนึ่งใช้วิธีแต่งงานกับคนพื้นถิ่นทั้งสามประเทศ(แต่อย่างไรก็ตามสถิติที่จดทะเบียนในอำเภอเชียงแสนน้อยมาก) แต่จากการสังเกตพบว่ามีจำนวนการแต่งงานมากขึ้นก่อนปี 2554 แต่หลังจากนั้นคือพ.ศ.2556-2557 ลดลง (สัมภาษณ์ก้านัน (นามสมมุติ), 2557) การแต่งงานที่ลดลงสอดคล้องกับการลดลงของการลงทุนของจีนในพื้นที่สปป.ลาวและประเทศไทยดังรูปภาพดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงการลงทุนของจีนในลาวของจีนที่ลดลง

ที่มา: <http://www.heritage.org/research/projects/china-global-investment-tracker-interactive-map/china-global-investment-tracker-interactive-map>

ภาพที่ 4 แสดงการลงทุนของจีนในไทยที่ลดลงในปี 2011-2013 แต่เพิ่มขึ้นในปี 2014

ที่มา: <http://www.heritage.org/research/projects/china-global-investment-tracker-interactive-map/china-global-investment-tracker-interactive-map>

การลงทุนของจีนนั้นจะไม่ใช่การร่วมมือกับท้องถิ่นแต่พบว่าจะเป็นการลงทุนด้วยคนจีนฝ่ายเดียว เป็นส่วนใหญ่ทั้งในประเทศไทยและสปป.ลาว จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของจีน ชื่อคุณเปา (นามสมมุติ) ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการประสานงานการค้าระหว่างประเทศ ที่สิบสองปันนาถึงประเด็นการค้าระหว่างจีนไทย และลาวที่ไม่ค่อยจะเป็นการค้าที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในฐานะคู่ค้าได้เลย คุณเปา (นามสมมุติ) ได้ให้

ความเห็นว่ “เรา(หมายถึงจีนที่สิบสองปันนา)ไม่เคยได้เจอตัวจริงคือคนที่ทำการค้าจริงเราพบแต่ตัวแทนเท่านั้น และเราขาดการไว้นื้อเชื่อใจระหว่างกัน” (สัมภาษณ์คุณเปา(นามสมมุติ),2556) และจากการสังเกตในการค้าการลงทุนจากงานภาคสนามตามเส้นทางR3Aระหว่างเชียงของ บ่อแก้ว บ่อเต็น สิบสองปันนา พบว่าการค้าส่วนใหญ่อยู่ในมือคนจีนที่เข้ามาทำการค้าเอง เช่นเช่าที่ดินปลูกแตงโม การค้ำน้ำมัน การขนส่งสินค้าการเกษตร โดยจัดซื้อและทำการขนส่งโดยเช่ารถบรรทุกเอง เกือบทั้งกระบวนการ

คนจีนเชื่อมั่นในการทำงานด้วยคนจีนเองมากกว่าที่จะสร้างคู่ค้าที่เท่าเทียมกันในพื้นที่ชายแดน ดังนั้นการเข้ามาดำเนินการค้าจึงต้องใช้ช่องทางที่ไม่เป็นไปตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ แต่นักลงทุนจีนจะสร้างเครื่องมือและวิธีการที่สะดวกสำหรับคนจีนขึ้นมาเองโดยใช้แหล่งผลิตเป็นพื้นที่ปฏิบัติการเท่านั้นดังนั้นส่วนหนึ่งที่จะสามารถเข้าถึงทรัพยากรของแต่ละประเทศนั้นคือการแต่งงานซึ่งคล้ายกับ “กลยุทธ์ค้าขายเกษตร” ที่จีนเข้ายึดยูนนานได้และเป็นกลยุทธ์ที่ยังมีประสิทธิภาพในการจัดการภูมิทัศน์ชายแดนระหว่างประเทศที่จีนไปลงทุน การเข้ามาเช่าพื้นที่ระยะยาวเพื่อทำเขตเศรษฐกิจพิเศษนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ชายแดนของจีนที่ออกไปตั้ง “พื้นที่ไข่แดง” ในต่างประเทศเพื่อผลิตกลุ่มคนที่มีลักษณะเฉพาะในชายแดนซึ่งจะกลายเป็นพลเมืองที่รัฐใดไม่สามารถให้คำจำกัดความได้ด้วยสัญชาติที่หลากหลายความจงรักภักดีต่อรัฐใดรัฐหนึ่งอาจไม่สามารถเข้าใจได้สำหรับคนกลุ่มใหม่ที่เกิดและเติบโตในเขตเศรษฐกิจพิเศษดองจีว้า

เกาหลีเหนือกับการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่มีการเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่เชียงแสนและเชียงของคือกลุ่มชาวเกาหลีเหนือที่อพยพเดินทางผ่านประเทศจีนเพื่อมายังประเทศไทยและพยายามให้โดนตำรวจไทยจับเพื่อให้มีการดำเนินคดีและอ้างถึงการลี้ภัยไปยังประเทศที่สามหรือไปยังเกาหลีใต้ กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายผ่านเส้นทางนี้และพำนักในพื้นที่เป็นการชั่วคราวเท่านั้นมีสถิติการจับกุมชาวเกาหลีเหนือสามปีที่ผ่านมาดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงสถิติคนเกาหลีเหนือลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

ปี พ.ศ.	ชาย	หญิง	รวม
2554	752	1,619	2,321
2555	338	947	1,285
2556	346	1,032	1,378
รวม	1,436	3,598	5,034

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเชียงราย 2 มิถุนายน 2556

แนวคิดเพื่อการแก้ปัญหาความมั่นคงชายแดน

การแก้ไขปัญหาชายแดนและอาชญากรรมข้ามแดนในการศึกษาเรื่องนี้ได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสัมมนาความคิดเห็นเป็นรายบุคคลเนื่องจากการประชุมระดมความคิดเห็นที่มีหน่วยงานที่หลากหลายอาจทำให้เกิดการระมัดระวังในการให้ข้อมูลเรื่องความมั่นคง ดังนั้นความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการพื้นที่ชายแดน ในงานวิจัยนี้ได้จากหน่วยงานความมั่นคงได้แก่ ทหาร ฝ่ายปกครอง และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความซับซ้อนของปัญหาและอีกส่วนหนึ่งเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ดังนั้นประเด็นที่ต้งขึ้นมานั้นการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ได้แก่

- 1) แต่ละปัญหาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของหลายหน่วยงาน
- 2) ความไม่เป็นเอกภาพในการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขาดบูรณาการในความรับผิดชอบปัญหาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) กฎหมายมีช่องโหว่และการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เท่าทัน
- 4) การทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาลดลง
- 5) ช่องทางเข้าออกตามแนวชายแดนมีมากเกินไปกว่ากำลังของเจ้าหน้าที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

- 1) การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะ
- 2) ปรับปรุงกฎหมายและแก้ไขที่มีอยู่เช่นพรบ. การส่งผู้ร้ายข้ามแดนและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์และการก่ออาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป
- 3) พัฒนาขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะในเรื่องของความก้าวหน้าของอาชญากรรมรวมถึงอบรมเจ้าหน้าที่ในเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในการทำงานเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการทำงานและลดปัญหาการรับสินบนและคอร์รัปชัน
- 4) พัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและข่าวกรองระหว่างหน่วยงานเพราะการข่าวคือหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาอาชญากรรมเป็นไปอย่างได้ผล
- 5) พัฒนาศูนย์ประสานงานชายแดนไทยและประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้การประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเหล่านี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นทั้งนี้ประชาชนเป็นผู้สัมผัสปัญหาอาชญากรรมใหม่ๆเสมอการเข้าถึงประชาชนจะทำให้สามารถป้องกันการขยายตัวของอาชญากรรมได้เช่นกัน
- 7) การปิดชายแดนไม่ใช่ทางออกของปัญหาการควบคุมที่จริงจังและการจัดการที่ถูกต้องน่าจะช่วยบรรเทาความรุนแรงของปัญหาได้มากกว่าเช่นถ้าทำเส้นเขตแดนโดยเฉพาะในส่วนที่สามารถตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านได้แล้วให้มีความชัดเจนขึ้นหรือการลาดตระเวนตามตะเข็บชายแดนโดยเฉพาะการเฝ้า

ระวังตามบริเวณช่องทางประเพณีที่เป็นทางผ่านของอาชญากรรมสำคัญ ๆ รวมถึงการประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

8) ตระหนักว่าอาชญากรรมข้ามแดนเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว และในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับว่าปัญหาเช่นนี้จะคงอยู่คู่กับชายแดนไปอีกนาน การตระหนักถึงการมีอยู่ของปัญหาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยให้หน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างไม่หลงทางและสามารถสกัดกั้นการขยายตัวของปัญหาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสังเคราะห์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการพื้นที่ชายแดนในเรื่องการเคลื่อนย้ายผู้คนนั้น พบว่าเจ้าหน้าที่รัฐเองนั้นได้ทำตามอำนาจหน้าที่ที่แยกส่วนกันอย่างชัดเจน การแลกเปลี่ยนข้อมูลยังไม่มีประสิทธิภาพรวมถึงการรับรู้ปัญหาชายแดนในเรื่องต่างๆไม่ทั่วไม่ทราบปัญหาเหล่านั้นแต่เครื่องมือของรัฐไม่สามารถทำงานด้านป้องกันได้จนกว่าจะเกิดเหตุการณ์ขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและการข่าวนั้นยังกระทำอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดตำบลสมกกได้ให้ข้อมูลดังนี้

หมู่บ้านของเราเป็นหมู่บ้าน อปพ. หมู่บ้านป้องกันตนเองตามแนวชายแดน เราก็มียุทธวิธีในเรื่องความเป็นอยู่และความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชนอยู่แล้ว ที่นี้ของเรานั้นก็ซับซ้อนมาก เพราะว่ามีหน่วยงานราชการเยอะแยะเลยที่เข้าไปอยู่กับเรา ฝ่ายที่เกี่ยวกับความมั่นคงมีทั้งทหาร ดชด. นรช. มีทั้งภูธรที่เข้ามาประชุมกับเรา แม้ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ แต่ส่วนมากจะทำงานร่วมกัน คือทางฝ่ายการปกครองจะทำงานร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ เพราะว่าการออกตรวจ การตั้งด่าน การลาดตระเวนชายฝั่ง พวกนี้ก็จะออกร่วม มีทั้งชุดหมู่บ้าน ทั้งชุดชรบ. โดยให้ผู้ช่วยด้านรักษาความสงบนี้เป็นหัวหน้าชุด

พวกคนที่ดี เข้ามาแล้วให้ความร่วมมือ ไม่สร้างปัญหากระทบกับความมั่นคงของชาติ ด้านความสามัคคี ด้านการช่วยเหลือสังคมจะสูง เรื่องค้าขายไม่เท่าไร ส่วนมากจะเข้ามาอยู่อาศัยทำการเกษตรมากกว่า ถ้าจะค้าก็มีเล็กน้อย

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนก็คือ หนึ่ง พวกนี้ก็มาแย่งที่ทำมาหากินของคนดั้งเดิม เหมือนซุเปอร์มาร์เก็ตในป่าที่คนดั้งเดิมจะไม่เข้าไป แต่คนพวกนี้เขาจะเข้าไปหาในป่าทุกวัน ไปหาหน่อ เห็ด อะไรแบบนั้น เอามาขายให้คนดั้งเดิมส่วนดีก็คือ คนดั้งเดิมส่วนมากจะไม่ทำการเกษตรแล้ว ก็จะทำให้คนเหล่านั้นมาเข้าที่ทำการเกษตร ก็เกื้อกันอยู่แต่บางคนที่เขามาอยู่กับเราจริง เขาก็ไม่กล้าออกนอกหน้าทำผิด แต่พวกเขาก็ไม่ค่อยเกรงกลัวอำนาจกฎหมายต่างๆ พวกนี้เขาก็จะหนีปัญหามาจากบ้านเขา เช่น ปัญหาฆ่ากันตาย ปัญหา ยาเสพติด อะไรอย่างนี้ เราจะไปจับเขา เขาก็ไม่มีความผิดในประเทศไทย ไปว่าอะไรเขามากก็ไม่ได้ วันดีคืนดีเขามาฆ่าเราตายแล้วหนีกลับไป เราก็ตายเปล่า ๆ คนพวกนี้ คนในชุมชนจะช่วยกันดูแล ดูความเคลื่อนไหว ใครทำอะไร ยังไง จะมีคณะกรรมการหมู่บ้านช่วยกันดูแล พอเกิดปัญหาอะไรขึ้นมา เราก็มจะสามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาได้ทันที่

พวกนี้จะทำการค้าที่ต้นฝั้ จะซื้อที่บ้าง ค้าขายที่บ้าง แล้วก็ซื้อร้านซื้อแผงเพื่อจะขายของอะไรอย่างนี้ แต่เรารู้เบื้องหลังว่าเป็นอย่างไร ซึ่งเราก็มทำอะไรไม่ได้ มีชาวบ้านหลายคนที่อยู่ในชุมชนพลัดถิ่นนั้น แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่นี้ ก่อนหน้านั้นเขาได้ค้าขายของผิดกฎหมายจนร่ำรวยขึ้นผิดปกติ ชาวบ้านแถวนั้นส่วนมากก็

จะไม่ค่อยคบค้าสมาคมด้วย เหมือนเป็นการลงโทษทางสังคมกับคนที่ไม่ดี ที่นี้พอเกิดอะไรขึ้น เขาก็ว่ากำนัน คณะกรรมการหมู่บ้านไม่ให้ความเป็นธรรมกับเขา

การจัดการความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนนั้นที่นักธุรกิจเห็นว่าเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยและใช้งานได้เป็นประโยชน์มาก ซึ่งตอนนี้คือกล้องวงจรปิด แต่ก็หมายรวมถึงระบบการตรวจคนเข้าเมืองที่ทันสมัยด้วยเช่นกัน เครื่องมือเหล่านี้จะช่วยลดการใช้คนทำงานและการตรวจสอบพื้นที่และคนเป็นไปอย่างง่าย สอดคล้องกับแนวคิดรัฐที่ทันสมัยของ นักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวฮังการีเรียน คือ Karl Polanyi ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาของรัฐและระบบเศรษฐกิจไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า The Great Transformation⁴⁴ โดย Polanyi มองว่ารัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสมัยใหม่ไม่ควรถูกแยกพิจารณาเป็นคนละส่วนแต่ควรพิจารณาเป็นองค์ประกอบเดียวกันที่เรียกว่า “Market Society” หรือ “สังคมการตลาด” เขาเสนอว่าพัฒนาการของรัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ควรไปด้วยกันเนื่องจากระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ต้องการรัฐที่เข้มแข็งมาช่วยลด

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทุนนิยมและรัฐสมัยใหม่ก็ต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันแบบทุนนิยมซึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่สำคัญแต่ละครั้ง (เช่นการปฏิวัติอุตสาหกรรมกระแสโลกาภิวัตน์เป็นต้น) จำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันตนเองสำหรับสังคมเพื่อลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมมีความเกี่ยวพันกันโดยธรรมชาติ

แนวคิดของ Polanyi สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและดูแลสังคมเมื่อพิจารณาในกรณีของไทยการดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีสถานะเป็นทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและแหล่งอาชญากรรมในเวลาเดียวกันและการควบคุมชายแดนที่รัดกุมรวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยลดปัญหาอาชญากรรมข้ามแดนได้

บทที่ 4

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยนี้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องการเคลื่อนย้ายของผู้คนในพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นกรณีเฉพาะที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ในระดับจังหวัดที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศ(อุบลราชธานีเป็นจังหวัดหนึ่งเช่นกันที่มีลักษณะร่วมเช่นนี้) สำหรับพื้นที่เชียงรายในช่วงเริ่มต้นการพัฒนาโจทย์วิจัยและตั้งคำถามงานวิจัยได้เริ่มจากพื้นที่ในฝั่งตรงข้ามเมืองเชียงแสนนั้นได้มีการตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นที่บ้านต้นฝิ่งของสปป.ลาว ประกอบกับการก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทยลาวแห่งที่ 4 ซึ่งได้เปิดใช้งานเมื่อปลายปี พ.ศ. 2556 การพัฒนาพื้นที่และการสร้างสะพานนั้นเป็นจุดเปลี่ยนภูมิทัศน์ของชายแดนของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีจุดผ่านแดนสำคัญ สามแห่งคือที่ แม่สายมีสะพานมิตรภาพ ไทย พม่า แห่งที่ 1 และแห่งที่ 2 เชียงแสน มีด่านตรวจคนเข้าเมืองถาวรที่สามเหลี่ยมทองคำ เป็นท่าเรือระหว่างประเทศในแม่น้ำโขง ในส่วนของอำเภอเชียงของที่มีสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 นั้นก็ได้กลายเป็นจุดผ่านแดนที่สำคัญในการขนส่งสินค้า ระหว่างประเทศ ซึ่งแต่เดิมนั้นเมืองเชียงของเป็นพื้นที่ผ่านแดนเพื่อการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนระหว่างสองประเทศ(ไทย-ลาว)เป็นส่วนใหญ่และเมื่อมีสะพานทำให้การขนส่งสินค้าสะดวกขึ้นรวมถึงการเดินทางไปยังจีนตอนใต้ที่มณฑลยูนนานได้อย่างดียิ่งขึ้น แต่จุดผ่านแดนถาวรที่ใช้พาสปอร์ตที่เชียงของได้ย้ายจากที่เป็นทางน้ำเหลือด่านเดียวคือทางสะพานเท่านั้น

การปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ชายแดนในพื้นที่เชียงรายส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายผู้คนได้อย่างสะดวกมากขึ้นทั้งที่เป็นกลุ่มที่ทำถูกต้องตามระเบียบพิธีการข้ามแดนและคนที่ไม่ปฏิบัติตาม การเคลื่อนที่ของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจไม่กระทบปัญหาของความมั่นคงเท่าใดนักเนื่องจากเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปและส่วนราชการก็มีระเบียบวิธีปฏิบัติและกฎหมายรองรับอยู่แล้ว

การศึกษานี้ได้ทำการเก็บข้อมูลในกลุ่มคนที่รัฐไม่เคยเข้าใจได้แก่คนสองสัญชาติ และการเกิดขึ้นของสิ่งที่เรียกว่า “ค่ายเกษตรรูปแบบใหม่” ที่จีนใช้ในการพิชิตมณฑลยูนนาน ซึ่งคนจีนไม่สามารถทนต่อสภาพแวดล้อมแบบร้อนชื้นได้ ด้วยการให้กองทหารตั้งค่ายอาศัยทำการเกษตรและแต่งงานกับคนพื้นถิ่นจนกลายเป็นคนจีนยูนนานในปัจจุบันซึ่งกำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนระหว่างคนจีนกับคนพื้นถิ่นผ่านการเข้ามาตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษและในพื้นที่ของประเทศไทย ซึ่งลูกหลานผู้สืบเชื้อสายของกลุ่มคนเหล่านี้บางส่วนก็จะกลายเป็นคน “พหุสัญชาติ” ดังนั้นนโยบายเรื่องความมั่นคงในการวิจัยนี้จะเน้นที่เครื่องมือของรัฐที่ใช้จัดระเบียบผู้คนคือ “สัญชาติ” และผลสืบเนื่องจาก กลุ่มคนที่มีสองสัญชาตินี้ งานวิจัยนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตว่าเป็นกลุ่มคนที่สร้างชีวิตชีวาให้กับชายแดน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น “พลเมืองชายแดน”

4.1 บทสรุป

งานวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สามข้อดังนี้

ตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องการสอบทานนโยบายความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ระหว่างรัฐที่ติดกันและรัฐข้ามพรมแดน ตลอดจนพื้นที่สัมปทานระยะยาวในสปป.ลาว กับพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย ดังนี้

ในประเด็นการสอบทานนโยบายความมั่นคงของรัฐบาลวิจัยนี้จะตอบคำถามเรื่องเครื่องมือของรัฐที่ใช้ในการกำกับผู้คนที่เราเรียกว่า “สัญชาติ” และการกำหนดสถานะบุคคลในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการจัดการระเบียบพิธีผ่านแดนของกลุ่มผู้คนที่ผ่านแดน ในพื้นที่เชียงรายนี้มีประเด็นเรื่องสถานะบุคคลของกลุ่มคน ทั้งที่ไร้สัญชาติ และกลุ่มที่อพยพย้ายถิ่นมาอาศัยอยู่อย่างยาวนาน การได้สัญชาติมีขั้นตอนและระเบียบมากมาย หลายคนตายไปโดยไม่ได้รับสัญชาติ การวิจัยนี้พบว่าการไม่มีสัญชาตินั้นสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในพื้นที่และรัฐไทยมีช่องทางการดูแลขั้นพื้นฐานให้กับคนไร้สัญชาติเป็นอย่างดีพอสมควรคนเหล่านั้นมีอิสรภาพและสามารถทำงานเลี้ยงชีวิตและครอบครัวได้อย่างปกติสุข คนที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปหลายคนที่ยังไม่ได้สัญชาตินั้นได้ให้ความหมายของการได้สัญชาติแตกต่างอย่างมีพลวัต กล่าวคือการได้สัญชาตินั้นไม่ใช่เพื่อให้รัฐรับรองสถานขอพลเมืองรัฐไทยอีกต่อไปความตึงตังสัญชาติได้ยกระดับขึ้นในรูปแบบ”ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” สำหรับคนที่ยังมีอายุน้อยกว่า 60 ปีนั้น รวมถึงกลุ่มคนที่ต้องดูแลรักษาคนในครอบครัวที่พิการ รัฐไทยได้มีสวัสดิการของรัฐไทยที่ให้กับคนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตได้

แต่ความต้องการสัญชาติได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน กลุ่มคนอายุกลางคนเหล่านี้ ต้องการสัญชาติเพื่อ “มีส่วนร่วมทางการเมือง” จากการที่ได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์เรื่องการเมืองมาโดยตลอดช่วงสี่ห้าปีที่ผ่านมา

เมื่อเหตุแห่งความต้องการสัญชาติเปลี่ยนแปลงไปในหมู่คนที่กำลังรอสัญชาติ กลุ่มคนที่เคลื่อนมายังพื้นที่ชายแดนก็เป็นเช่นนั้น เพราะการรับรู้เรื่องการเมืองผ่านสื่อในประเทศและต่างประเทศ การได้สัญชาติถึงแม้ว่าจะเป็นภาระจรรยาภักดีต่อรัฐ แต่ความต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ความต้องการสัญชาติที่เป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดระเบียบผู้คน กลุ่มคนที่ไร้สถานะและกลุ่มคนที่เกิดขึ้นจากภูมิทัศน์ชายแดนที่เปลี่ยนไปก็ต้องการสัญชาติเพื่อใช้สัญชาติเป็นเครื่องมือของกลุ่มคน เพื่อผลักดันนโยบายของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆเช่นกัน

ดังนั้นการทบทวนนโยบายเรื่องสัญชาติคงต้องยกระดับเรื่องการมีสัญชาติให้ลึกถึงความต้องการการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ความมั่นคงของรัฐกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มที่ต้องการมีสัญชาตินั้นไม่ใช่ปัญหาพื้นที่ชายแดนที่ต้องการนำเสนอในการวิจัยนี้ ซึ่งมีการศึกษาถึงกลุ่มคนสองสัญชาติชาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์

ชายแดนที่กำลังเกิดขึ้น แต่การเกิดขึ้นของกลุ่มคนสองสัญชาตินี้เกิดขึ้นเป็นพลวัตต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน พร้อมการกำเนิดเส้นแบ่งเขตแดน และมีจำนวนมากขึ้นเป็นสถิติที่น่าสนใจว่ามีจำนวนมากและกลายเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองชายแดนที่ไม่ได้เคลื่อนที่ไปไหนแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สินค้าและความเจริญชายแดนเคลื่อนตัวและก้าวหน้าไป เมื่อภูมิทัศน์ทางพื้นที่ชายแดนเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เชียงราย การเคลื่อนย้ายผู้คนทั้งแรงงานข้ามชาติและกลุ่มคนจีนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ชายแดน กลุ่มคนจีนเองนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการแต่งงานกับคนท้องถิ่นแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องแต่งงานกับคนพม่าที่เดินทางมายังพื้นที่ชายแดนเพื่อทำงาน การแต่งงานจะเกิดขึ้นเนื่องจากทุนของฝ่ายผู้หญิงที่เป็นคนท้องถิ่น เท่านั้นดังนั้นการแต่งงานจะขึ้นอยู่กับสัญชาติท้องถิ่นเช่นไทย หรือลาว แต่จะไม่เกิดการแต่งงานระหว่างคนจีนกับกลุ่มแรงงานพม่าเลย ในระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความมั่นคงประเด็นการเคลื่อนย้ายผู้คนระหว่างในเขตพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

ปัญหาชายแดนจากการสังเกตเห็นการแต่งงานระหว่างคนจีนกับคนลาวและคนจีนกับคนสัญชาติไทยในพื้นที่เชียงรายนั้นมีอยู่ให้เห็นบ่อยๆทั้งที่นักวิจัยมีส่วนร่วมและการเล่าสืบต่อมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ถึงแม้ว่าการแต่งงานจะเป็นเพื่อการลงทุนในพื้นที่ก็ตามแต่เมื่อลูกที่เกิดขึ้นก็ย่อมจะเป็นจีนไปด้วยตามบิดา ทำให้มีสองสัญชาติได้ในพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษเช่นกัน คนสองสัญชาติเหล่านี้ อาจกายเป็นหนึ่งคนหลากหลายสัญชาติได้ในระยะยาว การที่มีพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษมาเป็นส่วนหนึ่งของชายแดนรับไทย ทำให้ในอนาคตเกิดกลุ่มคนที่ไม่สามารถอธิบายสถานะได้ด้วยสัญชาติอีกต่อไป ซึ่งจะขึ้นอยู่กับการใช้สัญชาติใดในการแสดงตัวในพื้นที่ใด เช่นกัน

แต่ความหลากหลายสัญชาติของคนชายแดนนั้นบางครั้งก็เป็นปัญหาด้านความมั่นคงซึ่งก็เกิดขึ้นบ้างเช่นอาชญากรรมที่ก่อเหตุแล้วข้ามไปอยู่ในอีกพื้นที่หนึ่ง แต่ความจริงคนเหล่านี้ได้คิดเสมอว่าพื้นที่ชายแดนที่เปรียบเสมือนบ้าน การพลิกกลับมาให้เห็นอีกมุมหนึ่งว่า กลุ่มคนเหล่านี้คือสิ่งที่ชายแดนสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องมีลักษณะที่แตกต่างกัน ในแต่ละยุคสมัย กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ซ้อนทับความเป็นชาติพันธุ์แต่คนกลุ่มนี้นั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าของพื้นที่ชายแดนในภาคสังคมวัฒนธรรมและเป็นจักรกลในการสร้างความสั่นไหวทางเศรษฐกิจชายแดน แต่ความแตกต่างระหว่างสองพื้นที่คือ แม้สายจะเห็นความชัดเจนเรื่องการเป็น Informal cross-border trade facilitator แต่สำหรับบ้านวังลาวที่ไกลจากด่านชายแดนนั้นได้เป็นพื้นที่ที่พักตัวเองก่อนเดินทางไปทำงานที่อื่นและอีกส่วนหนึ่งทำการเกษตรกรรมทั้งสองประเทศด้วย

การสร้างมโนทัศน์เรื่องคนชายแดนที่มีสองสัญชาติในเชิงการทำประโยชน์ในพื้นที่มากกว่าการกำจัดหรือจับกุมถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายว่าคนหนึ่งจะมีเพียงสัญชาติเดียวเท่านั้นแต่ไม่มีบทลงโทษถ้าคนมีสองสัญชาติ ดังนั้นประโยชน์จากการมีอยู่ของกลุ่มคนสองสัญชาติจนถึงคนหลายสัญชาติจึงเป็นกรณีเฉพาะพื้นที่และคงปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ชายแดน

ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. เพื่อเสนอรูปแบบและแนวทางที่เป็นนโยบายความมั่นคงของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดเชียงราย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของพื้นที่ชายแดนเชียงรายซึ่งแตกต่างจากปัญหาของพื้นที่ชายแดนอื่นๆ ที่มีกลุ่มคนสองสัญชาติสองแบบคือกลุ่มคนภายในรัฐเองซึ่งปรับเปลี่ยนตัวเองตามภูมิทัศน์ของเมืองชายแดนอยู่ตลอดเวลาการสร้างนโยบายสำหรับคนกลุ่มนี้คงไม่สามารถที่จะครอบคลุมในช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงได้ แต่สำหรับกลุ่มคนสองสัญชาติที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษฝั่งบ้านต้นฝิ่งของ สปป.ลาวนั้นและการเข้ามาของกลุ่มคนจีนที่ใช้วิธีแต่งงานกับคนพื้นถิ่นในประเทศไทย ในงานวิจัยนี้ขอเสนอจากการศึกษาได้ไซแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวฮังการีเรียน คือ Karl Polanyi ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาของรัฐและระบบเศรษฐกิจไว้ในหนังสือที่ชื่อว่า The Great Transformation⁴⁴ โดย Polanyi มองว่ารัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสมัยใหม่ไม่ควรถูกแยกพิจารณาเป็นคนละส่วนแต่ควรพิจารณาเป็นองค์ประกอบเดียวกันที่เรียกว่า “Market Society” หรือ “สังคมการตลาด” เขาเสนอว่าพัฒนาการของรัฐสมัยใหม่และระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ควรไปด้วยกันเนื่องจากระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ต้องการรัฐที่เข้มแข็งมาช่วยลด

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทุนนิยมและรัฐสมัยใหม่ก็ต้องผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคมเพื่อให้เอื้ออำนวยต่อระบบเศรษฐกิจที่ต้องแข่งขันกันแบบทุนนิยมซึ่งในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่สำคัญแต่ละครั้ง (เช่นการปฏิวัติอุตสาหกรรมกระแสโลกาภิวัตน์เป็นต้น) จำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันตนเองสำหรับสังคมเพื่อลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมมีความเกี่ยวพันกันโดยธรรมชาติ

แนวคิดของ Polanyi สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและดูแลสังคมเมื่อพิจารณาในกรณีของไทยการดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการพัฒนาพื้นที่ชายแดนได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีสถานะเป็นทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและแหล่งอาชญากรรมในเวลาเดียวกันและการควบคุมชายแดนที่รัดกุมรวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยลดปัญหาชายแดนได้ใน 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 รัฐสมัยใหม่

การที่รัฐไทยต้องปรับสถานะในการเจรจาระหว่าง กลุ่มทุนเสมือนรัฐที่เขตเศรษฐกิจพิเศษโดยไม่ใช้รัฐต่อรัฐในการเจรจา การสร้างคณะกรรมการในรูปเอกชนที่ต้องดำเนินการเจรจาเพื่อให้มีการปรับตัวและสร้างกลไกการจัดการระบบการแสดงสถานะที่แท้จริงซึ่ง การใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วย เช่น กล้องวงจรปิด ระบบจดจำใบหน้า ระบบการเก็บข้อมูลลายนิ้วมือ เป็นการสร้างฐานข้อมูลเฉพาะประเทศและการ

เก็บข้อมูลการข้ามแดนระยะยาวจะเป็นประโยชน์ในการจัดการสถานะบุคคลให้เกิดการเลือกใช้สถานะภาพใดสถานภาพเพียงหนึ่งเดียว

ประเด็นที่ 2 คู่เจรจา

การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนในพื้นที่ระหว่างรัฐระหว่างกลุ่มการค้าและระหว่างผู้ค้าในทุกระดับเพื่อให้เกิดการแสดงตัวตนที่เลือกใช้เพียงหนึ่งเดียวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งที่ผ่านมานั้นกลุ่มคนสองสัญชาติไม่ได้มีบทบาทในการเชื่อมโยงกับกลุ่มการค้าอื่นๆ เพียงทำการค้าในระบบเครือญาติเท่านั้น ดังนั้นการสร้างพื้นที่การปรากฏตัวที่ชัดเจนทำให้ไม่สามารถเลือกสถานะทั้งสองไปพร้อมๆ กันได้

ประเด็นที่ 3 ความเท่าเทียม

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้มีการเปิดพื้นที่ต่างๆ ที่เคยเป็นพื้นที่ต้องห้าม ในพื้นที่ชายแดนก็เช่นกัน การเคลื่อนตัวของคนเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทั้งทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ดังนั้น การที่เชียงรายที่ถูกเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางเศรษฐกิจในเรื่องการสะสมทุนและทางสวัสดิการสังคม ที่สร้างจากปฏิบัติการค้าชายแดนพื้นที่อีกฝั่งหนึ่งของเชียงราย เนื่องจากรัฐอีกฝั่งหนึ่งไม่สามารถพัฒนาพื้นที่ให้พลเมืองมีความเท่าเทียมกับอีกฝั่งหนึ่งได้ การสร้างการเจรจาทั้งสองฝ่ายเรื่องช่วยเหลือด้านการพัฒนาพื้นที่เป็นสิ่งที่รัฐไทยต้องปรับปรุงนโยบายในการให้ความช่วยเหลือ เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุขและการจ้างงานให้มีอาชีพที่มีรายได้ทัดเทียมกันทั้งสองประเทศ

4.2 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องนโยบายเรื่องความมั่นคงเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายผู้คนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดเชียงรายนี้ ได้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้แล้วและผลการศึกษาสามารถแสดงการอภิปรายผลได้ในข้อค้นพบการวิจัยดังนี้

องค์ประกอบพลเมืองชายแดน

รัฐไทยมีระบบการให้สัญชาติที่ซับซ้อนเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาด้านความมั่นคงของรัฐ แต่ก็ยังให้สิทธิคนที่ไม่มีสัญชาติไทยและคนนอกรัฐในการให้สวัสดิการต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเป้าหมายของการได้สัญชาติ แต่รัฐไทยไม่ใช่มีแค่คนมีสัญชาติกับไม่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ในพื้นที่ชายแดนยังมีกลุ่มคนที่อยู่ท่ามกลาง คือมีสองสัญชาติ ที่เป็นกลุ่มที่สร้างให้พื้นที่ชายแดนมีความความเคลื่อนไหวที่อำนาจรัฐและเส้นเขตแดนอ่อนตัวลง สร้างเส้นเขตแดนและพื้นที่ชายแดนให้เป็นบ้าน มีความอบอุ่นแบบครอบครัว และทำให้ชายแดนเป็นศูนย์กลางที่จะกระจายสิ่งต่างๆ ออกไป ในรูปแบบ Informal cross-border trade facilitator

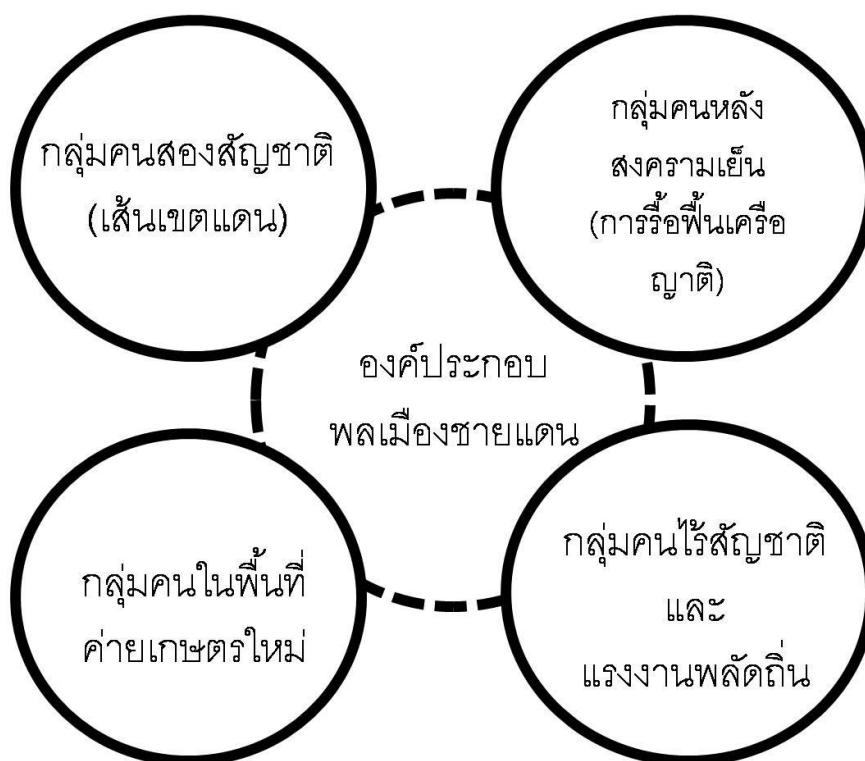
ในเมื่อสัญชาติไม่ได้เป็นเพียงเพื่อให้ได้รัฐสวัสดิการและให้รัฐรับรองอีกต่อไป การมีสัญชาติได้กลายเป็นความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมืองรัฐที่จะผลักดันนโยบายต่างๆ ดังนั้นการเกิดขึ้นของคนสองสัญชาติก็หมายความว่าคนเหล่านี้จะต้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเมื่อความหมายของความต้องการสัญชาติได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องการเมือง

คนที่อาศัยบริเวณชายแดนนั้นการกลายเป็นคนสองสัญชาติเป็นเรื่องที่เป็นปกติสำหรับผู้ชายแดนแต่การเกิดขึ้นนั้นต้องใช้ระยะเวลาสองสามชั่วอายุคนแต่บางกรณีการกลายเป็นคนสองสัญชาตินั้นอาจกลายเป็นได้อย่างง่ายเมื่อโครงสร้างของภูมิทัศน์ของชายแดนเปลี่ยนแปลงไป

โดยที่รัฐไม่สามารถลงโทษผู้มีสองสัญชาติได้ ดังนั้นควรสร้างความเข้าใจและแนวนโยบายที่เข้าใจโครงสร้างสังคมและปฏิบัติการในพื้นที่ชายแดนของกลุ่มคนสองสัญชาตินี้ ที่เป็นไปเชิงสร้างสรรค์ในฐานะส่วนหนึ่งของกลไกที่สร้างความมั่งคั่งให้กับพื้นที่ชายแดน และรองรับกลุ่มคนสองสัญชาติที่จะเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆในอนาคต

เมืองชายแดนในฐานะแหล่งอนุบาลพลเมืองชายแดน

ชายแดนจะคัดสรรและสร้างกลุ่มคนที่กลายเป็นพลเมืองชายแดน และไม่ได้เกิดขึ้นในเวลาชั่วอายุคนแต่จะเป็นการบวนการแบบ Domestications กล่าวได้ว่าเป็นการคัดสรรโดยอำนาจของชายแดน ซึ่งกระบวนการอนุบาลพลเมืองชายแดนในพื้นที่เชียงรายนั้นมีองค์ประกอบของกลุ่มคนดังรูปภาพนี้

ภาพที่ 5 แสดงองค์ประกอบของพลเมืองชายแดนจังหวัดเชียงราย

องค์ประกอบของพลเมืองชายแดน มีกลุ่มคนสองสัญชาติที่เกิดขึ้นเนื่องจากเส้นเขตแดนระหว่างรัฐ และความไม่เท่าเทียมระหว่างรัฐ กลุ่มต่อมาคือกลุ่มคนหลังสงครามเย็นที่ใช้เครือข่ายเครือญาติในการเดินทางเข้ามาสู่พื้นที่ชายแดนหลังจากที่จบสิ้นสงครามเย็นและบางคนอาจกลายเป็นคนสองสัญชาติในที่สุด สำหรับกลุ่มคนในพื้นที่ค่ายเกษตรใหม่ซึ่งในวงวิสัยนี้หมายถึงเขตเศรษฐกิจพิเศษบ้านต้นผึ้ง สปป.ลาว ก็กำลังจะกลายเป็นพลเมืองที่เป็นลูกผสมระหว่างจีน และคนท้องถิ่นที่มีทุน ส่วนคนไร้สัญชาติและกลุ่มแรงงานข้ามชาตินั้นไม่มีความแน่นอนสำหรับพื้นที่ชายแดนว่าจะกลายเป็นพลเมืองชายแดนอย่างไร ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับโครงสร้างและภูมิทัศน์ ชายแดนที่แปรเปลี่ยนไปจะเอื้อให้กลุ่มสุดท้ายมีโอกาสในการถูกคัดสรรของโครงสร้างชายแดนให้อยู่ในสถานะใด

เอกสารอ้างอิง

- ขจิต จิตตเสวี .(2557). สู่การสลายพรมแดน : ความร่วมมือระหว่างรัฐ ข้ามรัฐ และตะเข็บชายแดน
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เจีย แยนจง. (ม.ป.ป). สาเหตุที่ชาวจีนยูนนานถูกเรียกว่า “ฮ่อ”. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจีย แยน จอง. (2538). ความเป็นมาและวัฒนธรรมของจีนฮ่อ. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 24-25
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ .(2554). ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจ และแผนที่
ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา-พม่า-ลาว-มาเลเซีย
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์
- ชุมพร บัณฑิตานนท์.(2549). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลเล่ม 1 สัญชาติ, บริษัท สำนักพิมพ์
วิญญูชน จำกัด.หน้า 22
- दनัย เทียนทอง “พื้นที่ความร่วมมือ: ไทย กับประเทศเพื่อนบ้าน โครงการความมั่นคงศึกษา” ในจุล
ศาลความมั่นคงศึกษา (ฉบับที่ 49) พิมพ์ครั้งที่1. 2551 หน้า 22-24,32. สำนักงานกองทุน
สนับสนุนงานวิจัย
- ธนา ยศตระกูล “อาณัติกรรมข้ามแดน : โครงการความมั่นคงศึกษา” ในจุลศาลความมั่นคงศึกษา (ฉบับที่
48) พิมพ์ครั้งที่1. 2551.หน้า 20-39. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
- นภดล โชติศิริ .(2551). เขตแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน: ประเด็นและปัญหาในการสำรวจและปักปัน
เขตแดน รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการความมั่นคงศึกษา (สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย)
- บุญสม วัฒนปาณี.(2552). รายงานการศึกษาส่วนบุคคลเรื่องงานสัญชาติและความมั่นคงแห่งชาติ,
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 26
- บัทสัน, เบนจามิน เอ. (2543). อวสานสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม. (กาญจณี ละอองศรี, ยุพา ชุม
จันทร์ และคณะ,ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช .(2554). บทบาทของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในการระงับข้อพิพาท
เกี่ยวกับเขตแดนระหว่างรัฐ บทความในหนังสือ ศาลโลก-ศาลประจำอนุญาโตตุลาการกับข้อ
พิพาทระหว่างประเทศ. กรุงเทพ :มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร .(2556).กรณีศึกษาครอบครัวสุขเสน่ห์ : ภาพตัวอย่างของคนหลาย
รัฐที่มีจุดเกาะเกี่ยวอย่างแท้จริงและเข้มข้นกับรัฐไทย..... อ่านต่อได้
ที่: <http://www.gotoknow.org/posts/537195>

พันตำรวจตรี อิศราวุธ อ่อนน้อม “การควบคุมชายแดน : โครงการความมั่นคงศึกษา” ในจุลสารความมั่นคงศึกษา (ฉบับที่ 44) พิมพ์ครั้งที่ 1. 2551. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย
มรกต เจวจินดา ไมยเออร์ อัครพงษ์ คำคุณ.(2554). *เขตแดนเบลเยียม – ฝรั่งเศส – เนเธอร์แลนด์ –*
แม่น้ำดานูบ : มุขนิมิตโครงการตำรวจสันติประชาคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ กรุงเทพฯ หน้า 28-29

ยรรยง จิระนคร, รัตนาพร เศรษฐกุล. (2544). ประวัติศาสตร์สิบสองปันนา. กรุงเทพฯ:สถาบันวิจิตรศิลป์
หน้า 95-97, 252-253, 261-263

ยศ สันตสมบัติ .(2551). *อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของชาติใน*
สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
สมเกียรติ วันทะนะ (2530) , *เมืองไทยยุคใหม่ : สัมพันธภาพระหว่างรัฐกับประวัติศาสตร์สำนักในสมบัติ*
จันทร์ทรงกลด ชัยวัฒน์สถอนันท์ (บรรณาธิการ อยู่เมืองไทย: รวมบทความทางการเมืองเพื่อ
เป็นเกียรติแด่ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ในโอกาสอายุครบ 60 ปี. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. “รัฐชาติ ชาติพันธุ์ และความทันสมัย” ใน รัฐศาสตร์สาร (ฉบับพิเศษ ธรรมศาสตร์
60 ปี รัฐศาสตร์สาร 30 ปี) เล่มที่ 1, 2552, หน้า 8

James Joyner (2008), “Obama: Citizen of the World” in *Barack Obama and Dual Citizenship*-.
Does the United States Allow Dual Nationality <http://www.socialistworld.net/doc/2743>

SUNDAY, AUGUST 10, 2008

วสันต์ ปัญญาแก้ว. 2552. *เสรีนิยมใหม่ สังคมไทยยุคหลังรัฐชาติ และการพัฒนาระดับภูมิภาคในเขตลุ่ม*
น้ำโขง. รวมบทความวิชาการ 45 ปี คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะ
สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สุชาติ บำรุงสุข “ พรหมแดนศึกษา : โครงการความมั่นคงศึกษา” ในจุลสารความมั่นคงศึกษา (ฉบับที่
61) พิมพ์ครั้งที่ 1. 2552. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ. 2556. *การจดทะเบียนระหว่างชาว*
ลาวและการถือสองสัญชาติ... อ่านต่อได้ที่

http://www.humanrights.go.th/index.php?option=com_smf&Itemid=2&topic=6815.0&consult=999&ref=8945

สำนักงานเศรษฐกิจชายแดนและโลจิสติกส์. 2557. *ปูพรมชายแดน: เชียงรายศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การ*
ลงทุนและการท่องเที่ยว. เชียงราย: สำนักงานเศรษฐกิจชายแดนและโลจิสติกส์. มหาวิทยาลัย
แม่ฟ้าหลวง

สัมภาษณ์

สะเรื่อน ฮุน Saroeun Hun 2557 ผู้ช่วยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และ นักวิจัยประจำ
Information Research and Analysis Group (IRAG) สำนักนายกรัฐมนตรี ราชอาณาจักร
กัมพูชา

เตือนใจ ดีเทศน์, 2557 อดีตวุฒิสมาชิก
อาฝี่หมี่หน่อง มุแลกู, 2557 บ้านป่าคาสุขใจ ตำบลแม่สะลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย
อาหลุ่ม ห้วยซื่อกู, 2557 บ้านป่าคาสุขใจ ตำบลแม่สะลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย
นายด่าน(นามสมมุติ) 2555 เจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง ริมแม่น้ำรวก